

La línia de terme, una eina bàsica per la gestió municipal

Sergi Albrich Viñas

Quaderns de l'Electe, núm. 1

**La línia de terme,
una eina bàsica per
la gestió municipal**

La línia de terme, una eina bàsica per la gestió municipal

Sergi Albrich Viñas

Col·lecció

Quaderns de l'Electe

Càtedra Enric Prat de la Riba d'Estudis Jurídics Locals

Titular de la Càtedra

Miquel Roca i Junyent

Directora de la col·lecció

Judith Gifreu i Font

Coordinador editorial

Marc Pifarré i Estrada

© Associació Catalana de Municipis i Comarques

© Càtedra Enric Prat de la Riba d'Estudis Jurídics Locals

València 231, 6a

08007 Barcelona

Adreça a internet: www.acm.cat

A/e: catedra@acm.cat

Maquetació i impressió:

XB Cèltica Papel, S.L.

D.L.: B-8319-2014

ISBN: 978-84-695-9956-3

Febrer del 2014

Les activitats polítiques i d'administració són un mirador excepcional de la vida col·lectiva. Per les atapeïdes agendes dels homes amb missions de comandament i representació circulen les inquietuds dels pobles i, de vegades, aquest “patrimoni vital” ha passat al silenci del paper escrit: els més insignes exemples els trobem a les memòries o a les reflexions amb valor històric dels governants o dels parlamentaris.

La col·lecció Quaderns de l'electe vol donar veu a la recerca desenvolupada pels nostres alcaldes i regidors. Els treballs publicats en aquesta col·lecció són una mostra selectiva dels projectes de recerca elaborats pels alumnes del Màster en Govern Local que organitzen la Universitat Autònoma de Barcelona i la Fundació Aula d'Alts Estudis d'Electes de l'Associació Catalana de Municipis i lliguen la voluntat d'investigació amb l'experiència al servei dels ciutadans. El seu contingut inclou diverses matèries, que van des del dret o l'economia fins a qüestions històriques, de filosofia social o de millora de la gestió pública.

Judith Gifreu Font
Directora de la Col·lecció

*“El poble és tothom,
el poble és ningú,
el poble és tot”*

El Poble, Miquel Martí i Pol

Pròleg

*“Hi ha una cosa que Deu ha fet malament.
A tot li va posar límits, menys a la tonteria.”*
Konrad Adenauer

La limitació, en el cas que ens interessa menys espiritual i més física, acaba essent una forma natural d'organització i una necessitat, i tal com ja defineix el títol d'aquesta obra, en el cas de la línia de terme municipal, una eina bàsica de gestió.

Un dels més antics i grans problemes que han afectat a la comunitat que constitueix un municipi, és el corresponent a la definició dels seus límits. La indefinició en aquest aspecte pot tenir greus repercussions, tant en l'autoritat sobre determinat territori, com, fins i tot, en el nivell de prestació dels serveis als ciutadans. Aquest ha estat i és un problema en molts països. Allà on manca definició i voluntat política per superar aquesta indefinició, els instruments de planejament resulten incomplets, en no poder-se establir de forma clara i precisa l'àrea dels estudis. En aquests casos es plantegen seriosos problemes per administrar, planejar i oferir recursos als ciutadans, abocant, fins i tot a determinades comunitats, a habitar en zones desateses dels serveis més elementals encara a dia d'avui en molts llocs del planeta.

Si be avui a Catalunya la bona gestió de la línia de terme municipal ja busca altres objectius, cal deixar clar que la bona definició d'aquest instrument, no respon a un caprici polític o tècnic, sinó a una necessitat que té el seu origen en garantir la bona prestació dels serveis a tots els ciutadans d'una determinada comunitat.

El treball que tenim a les mans és una obra imprescindible per tot aquell que vulgui entendre l'evolució històrica i legislativa del mapa municipal de Catalunya des del segle XIX fins a l'actualitat. D'altra banda, en llegir-lo, un pren consciència de la necessitat de l'instrument de la línia de terme municipal per les importants conseqüències jurídiques, econòmiques i sociològiques que ha comportat i comporta.

Es tracta d'un llibre molt metòdic, amb un detallat índex, que ens permet, a més, la seva consulta parcial, en cas que el vulguem utilitzar per l'estudi de casos concrets, pel que resulta també un bon recurs com eina de treball puntual. El fet que no existeixin treballs similars editats anteriorment, el fa encara més atractiu i necessari tan pels estudiosos de la matèria, com pels tècnics o polítics que pretenen solucionar amb èxit alguna disfunció territorial, o simplement concretar la seva delimitació municipal. D'altra banda, el seu llenguatge entenedor, el fa assequible a qualsevol lector que vulgui aprofundir en aquest tema per simple curiositat.

L'autor, a més de geòleg, és actualment regidor i forma part de l'equip tècnic del programa del mapa municipal, depenent de la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat de Catalunya. Aquestes circumstàncies fan que gaudeixi d'un valor afegit a les seves múltiples visions, com a estudiós i tècnic, com a coneixedor de la importància pràctica des del punt de vista municipal, i com a col·laborador directe de la diversa casuística que s'ha donat en els darrers anys a Catalunya.

Com explica l'autor, abans de la creació del programa del mapa, el marge d'incertesa dels termes municipals al nostre país, més enllà de les discrepàncies concretes, podia arribar als 250 metres, amb les conseqüents problemàtiques i conflictes que podien comportar aquestes disfuncions, alhora de definir instruments urbanístics, prestacions de serveis, determinacions d'impostos, taxes o contribucions, ...

Actualment, el programa del mapa municipal de Catalunya, impulsat l'any 2007 pel Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya, amb el suport de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, pretén replantejar les línies de terme a partir de les actes històriques, transformant les línies d'escala 1:25.000 a 1:5.000, i situant-les gràficament sobre la cartografia actual, mitjançant moderna tecnologia. Un cop finalitzin tots els treballs es podrà disposar d'una limitació detallada i GEO referenciada, moderna, efectiva i útil per una gran multitud de tasques. Però sempre caldrà un manteniment permanent d'aquest instrument, donat que la línia de terme no és en tots els casos permanent i inamovible. Es tracta, com diu l'autor, d'un element dinàmic, sotmès a les variacions dels elements geològics i de les separacions naturals que sovint s'utilitzen com a límits, com per exemple els cursos del riu, i també sotmès a les variacions administratives o polítiques, com les segregacions i les agrupacions.

Una de les característiques més interessants d'aquest llibre és la introducció d'una detallada casuística de disfuncions territorials. Això dota a aquest treball d'una potent eina de consulta i estudi, i esdevé lectura necessària per a conèixer com s'han resolt o plantejat els expedients de disfuncions territorials fins avui, i que, d'alguna forma, condicionen i conformen antecedents en casos o situacions similars.

Espero que en pocs anys, sigui necessària una nova edició del treball, que inclogui la referència i resolució de totes les disfuncions territorials un cop finalitzat el programa. Quan ja disposem del Mapa Municipal de Catalunya completament finalitzat i actualitzat, estic convençut que esdevindrà, com en tantes altres ocasions, un model exportable de bona gestió, en el que l'autor d'aquest treball haurà deixat una bona petjada.

Joan Cañada i Campos

Secretari de Cooperació i Coordinació de les Administracions Locals,
Departament de Governació i Relacions Institucionals, Generalitat de Catalunya

Índex

1. Introducció. La importància dels límits municipals.....	13
2. El mapa municipal de Catalunya.....	15
2.1. <i>Evolució del mapa municipal de Catalunya.....</i>	15
2.2. <i>El municipi i els límits de terme. Definició i funcionalitat.....</i>	20
2.3. <i>El projecte del Mapa Municipal de Catalunya.....</i>	22
2.4. <i>Les disfuncions territorials.....</i>	24
2.5. <i>El procediment de delimitació municipal.....</i>	27
2.6. <i>L'alteració de termes municipals.....</i>	31
2.6.1. <i>L'agregació de termes municipals.....</i>	31
2.6.2. <i>La fusió de termes municipals.....</i>	32
2.6.3. <i>La segregació de termes municipals.....</i>	32
3. Anàlisi de les disfuncions territorials.....	35
3.1. <i>Els enclavaments municipals.....</i>	35
3.1.1. <i>L'enclavament de les Rovires de Baix. Termes municipals de les Llosses i Borredà.....</i>	37
3.2. <i>Els nuclis, no capitals de municipi annexos al nucli d'un municipi veí i que formen part d'un continu urbà.....</i>	39
3.2.1. <i>Cal Nosa i Cal Rata. Termes municipals de Navàs i Balsareny.....</i>	40
3.2.2. <i>Sector nord-est d'Ascó. Termes municipals de Vinebre i d'Ascó.....</i>	42
3.2.3. <i>Polígon industrial de la Teuleria. Termes municipals de Sora i Sant Quirze de Besora.....</i>	43
3.3. <i>Els nuclis, no capital de municipi, partits per un o més termes municipals.....</i>	45
3.3.1. <i>El nucli de l'Estació de Balenyà. Termes municipals de Seva, el Brull i Balenyà.....</i>	45
3.3.2. <i>La Beguda Alta. Termes municipals de Masquefa, Sant Esteve Sesrovires i Sant Llorenç d'Hortons.....</i>	48
3.3.3. <i>La urbanització Fogueres de Montsoriu. Termes municipals d'Arbúcies i de Riells i Viabrea.....</i>	49
3.4. <i>Els nuclis aïllats de la seva capital i amb accés des d'un municipi veí.....</i>	50
3.4.1. <i>El procediment de segregació dels termes municipals de Biosca i de Torà a Llobera.....</i>	50

3.5. Parts d'un o més termes municipals fent falca dins d'un altre municipi	53
3.5.1. Falca territorial de Puigverd d'Agramunt	53
3.6. Parts d'un municipi aïllat de la resta del propi municipi pel pas d'infraestructures o accidents geogràfics	55
3.6.1. Sant Joan de Vilatorrada - Manresa	55
3.7. Anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor	56
3.7.1. La central hidroelèctrica de Rialb. Termes municipals de Ribes de Freser i Queralbs	57
3.7.2. L'àmbit del Cap del Pla. Termes municipals de Gironella i Olvan	57
3.7.3. Els cingles del Ba. Termes municipals de Fígols i Cercs	58
3.8. Anomalies d'imprecisió i territorials generades per l'afectació d'estructures amb vàlua històrica, cultural, social o econòmica per la línia de terme	59
3.8.1. El santuari de Sant Miquel del Fai. Termes municipals de Bigues i Riells i Sant Quirze Safaja	59
3.8.2. L'ermita de la Salut. Termes municipals de Sant Cugat del Vallès i el Papiol	61
3.8.3. El Castell de Sant Miquel. Termes municipals de Girona i Celrà	62
3.9. Anomalies d'imprecisió per la interacció i el solapament de les línies de terme	63
3.9.1. Termes municipals de Santa Margarida de Montbui, Igualada i Jorba	63
3.9.2. Termes municipals de Gallifa i Sant Feliu de Codines	64
3.9.3. Termes municipals de Guimerà i Ciutadilla	65
3.10. Anomalies territorials generades per les divergències entre els límits municipals i els accidents geogràfics	65
3.10.1. Illa de la Pilastra. Termes municipals de Sant Gregori Bescanó i Salt	66
3.10.2. Estret de Sobrànigues. Termes municipals de Flaçà i Sant Jordi Desvalls	67
3.10.3. Camí de Trullàs. Termes municipals de Riner i Clariana de Cardener	68
4. Conclusions	69
5. Bibliografia	71
5.1. Treballs publicats i inèdits	71
5.2. Informes	72
5.3. Dictàmens	74
5.4. Premsa	75
5.5. Decrets i legislació	75
5.6. Actes de delimitació	78

1. Introducció

Els límits de terme municipal es poden definir com a línies intangibles que esdevenen el traçat perimetral d'un municipi i llur funció rau en delimitar la màxima extensió territorial, el terme municipal, en el qual els ens locals han d'exercir i desenvolupar les seves competències de gestió i de prestació de serveis, així com la seva capacitat administrativa del bé col·lectiu. Les línies de terme municipals corresponen a eines d'organització territorial que, tot i la seva importància, són generalment poc conegudes atès que sovint es consideren elements estàtics i invariables al llarg del temps. Aquest fet genera greuges importants que cal solucionar i que s'evidencien un cop interacciona el seu traçat real amb la realitat geogràfica del territori. Una casuística que serà analitzada en el decurs del present treball.

Són diversos els moments de la història en què els límits municipals han estat modificats. Períodes espaiats en el temps que dificulten el record popular i accentuen la confusió, atès que són diverses les tipologies de límits que delimiten altres competències no municipals regulades per administracions supramunicipals o altres organismes públics. Com ara els límits contributius (cadastre), els límits urbanístics (plans d'ordenació urbanística municipal), els límits comunals (delimitació de boscos comunals), els límits de protecció d'elements d'interès natural (plans especials d'interès natural), els límits particulars (límits de la propietat), els límits de caça (vedats de caça) o bé altres límits d'organització territorial, tals com els límits comarcals, els límits provincials o les vegueries, entre altres.

La majoria d'aquest ampli ventall de límits sovint hauria de coincidir amb les línies de terme municipals però, quan hom els superposa en el territori, es posa de manifest, bé la seva superposició i una duplicació competencial, bé l'aparició de zones orfes de municipi i una manca de gestió competencial o bé apareixen altres anomalies conegudes com a *disfuncions territorials*. Un desgavell de traçats que tot i existir una normativa determinada que en defineix una bona part d'ells, acaba generant veritables problemàtiques de gestió. Aquesta descoordinació dels límits de terme municipal, tant entre si com en relació amb la resta de límits administratius o de gestió local, ve motivada per la diferència d'escala original de cada un d'ells, per les tècniques emprades pel seu traçat o per la precisió utilitzada per la seva creació.

Davant d'aquest fet, la Generalitat de Catalunya ha esdevingut un govern pioner a l'hora de crear un programa específic, el Projecte del Mapa Municipal de Catalunya, per tal de transformar els límits de terme municipals traçats a escala 1:25.000, producte de la darrera revisió històrica, efectuada entre els anys 1910 i 1930, mitjançant les actes aixecades per l'Institut Geogràfic Nacional i l'Estat Major de l'Exèrcit de l'Estat espanyol, a línies de terme a escala 1:5.000. El Mapa Municipal de Catalunya pretén obtenir una

eina clara i precisa acord amb les realitats socials, geogràfiques i tecnològiques del segle XXI. Aquest projecte ambiciós evidencia que quan es relacionen el conjunt de línies de terme a escala 1:5.000, tant entre si com amb els traçats de les diverses tipologies de límits existents, apareixen les disfuncions territorials conegudes històricament o bé en sorgeixen altres de desconegudes, però no menys importants i que també afecten la capacitat de gestió dels ajuntaments, de manera que cal solucionar aquestes situacions a fi de preservar la prestació de serveis dels ens locals en els seus àmbits territorials.

El present treball pretén descriure l'evolució històrica i legislativa del mapa municipal català al llarg dels últims dos-cents anys i vol incidir en la necessitat que cada municipi disposi d'un límit de terme clar i precís en base a l'anàlisi de situacions concretes que permetin copsar les repercussions econòmiques, jurídiques, sociològiques, històriques, urbanístiques, culturals o bé de veïnatge que comporta la incertesa en allò referent a la definició dels límits municipals i/o a la seva interacció amb altres límits de gestió existents arreu del territori. En definitiva, s'analitza una veritable eina de gestió imprescindible per l'òptima prestació dels serveis que un ens local ha de garantir a la totalitat del seu àmbit territorial.

Pel que fa als materials i la metodologia de treball emprats, cal dir que el terme municipal és un element freqüentment desconegut i prova d'aquest fet n'és l'escassa bibliografia existent. Quasi la totalitat dels treballs publicats estan enfocats a la seva evolució històrica i jurídica i són molt pocs els que descriuen la casuística dels límits de terme municipals i la seva afectació als ens locals. Així, per realitzar el present treball s'ha dut a terme una recerca bibliogràfica exhaustiva per tal de localitzar aquella documentació més significativa que permetés descriure acuradament l'evolució històrica i jurídica dels límits de terme que constitueixen el mapa municipal de Catalunya. S'han consultat i analitzat un total de vint obres publicades i treballs o informes de caràcter inèdit o pendents de publicació. D'aquest conjunt d'obres i treballs un 90% corresponen a publicacions emparades en el marc de l'administració pública. La primera part del treball es dedica a l'evolució històrica del mapa municipal de Catalunya i a l'anàlisi del procediment de delimitació municipal i les tipologies d'alteració de termes municipals. Una recerca intensa ha permès introduir una segona part al treball dedicat a l'estudi d'aquelles casuístiques concretes, reals i més significatives que evidencien totes les tipologies de disfuncions territorials, tant les descrites al Decret 244/2007, de 6 de novembre, com les que resulten de la recerca realitzada. Per fer-ho, s'han analitzat detingudament seixanta actes històriques aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol i per la Generalitat de Catalunya, vuit resolucions i sentències publicades als diaris oficials (BOE; DOGC), quaranta-cinc tractats, lleis, reial decrets, decrets legislatius i, finalment, vint-i-tres informes i dictàmens de la Comissió de Delimitació Territorial i de la Comissió Jurídica Assessora de la Generalitat de Catalunya. Tota aquesta informació prové de l'arxiu de l'Oficina del Mapa Municipal de Catalunya i del Servei de Règim Local del Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, constituït per més de 500 expedients.

2.El mapa municipal de Catalunya

2.1. Evolució del mapa municipal de Catalunya

El mapa municipal de Catalunya no ha restat una imatge estàtica al llarg del temps, ans al contrari¹. Es tracta d'un element dinàmic que ha variat considerablement des de l'aprovació de la *Constitució espanyola de l'any 1812*, quan s'estableix el municipi, conjuntament amb la província, amb la voluntat implícita de convertir-lo en la forma bàsica de divisió territorial i com un ens dotat d'autonomia pròpia en el que estan representats els ciutadans a través del seu òrgan de govern, l'ajuntament². A la primera meitat del segle XIX l'evolució municipal esdevé a la baixa i es redueixen considerablement el nombre de municipis catalans passant dels 2094 existents l'any 1810 als 1752 existents l'any 1842³. Quasi un 85% més que els 947 municipis existents a Catalunya actualment⁴.

L'any 1833, el govern espanyol va aprovar la divisió provincial de l'Estat mitjançant el *Reial Decret de 30 de novembre d'aquell any sobre la divisió civil del territori espanyol a la península i a les illes adjacents en 49 províncies*. Aquesta divisió era responsable de centralitzar la vida administrativa i econòmica a les capitals de província i minvar, d'aquesta manera, la vida social i econòmica a les capitals comarcals i a la resta de municipis⁵.

Des de la segona meitat del segle XIX es diferencien dues etapes principals pel que fa a la reducció del nombre de municipis espanyols i catalans. La *Llei espanyola del 8 de gener de 1845 sobre l'organització i les atribucions dels ajuntaments* permet als poders públics desenvolupar una política de fusió molt potent i origina la primera etapa de reducció del nombre de municipis –a Catalunya es redueixen a 1079⁶–, que condiciona la unió d'un gran nombre de municipis de zones de muntanya amb altres àrees homogènies a fi de potenciar les zo-

1. Burgueño, J. (1995), *De la Vegueria a la Província, la formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)*, Col·lecció Camí Ral, núm. 7. Tot i que aquest treball s'ha marcat la *Constitució Espanyola de l'any 1812* com a punt de partida del Mapa Municipal de Catalunya, l'autor fa un interessant relat de la història de la divisió territorial dels municipis que constitueixen la totalitat dels Països Catalans entre els anys 1790 i 1850. En aquest treball es descriu l'evolució territorial des dels corregiments catalans fins l'establiment de la divisió provincial definitiva actual, relatant les jurisdiccions senyorials, la distribució veguerial, la divisió eclesiàstica en províncies i bisbats del segle XVIII, les divisions departamentals en districtes i cantons de les acaballes del segle XVIII i les prefectures d'un embrionari segle XIX.

2. Burgueño, J. i Lasso de la Vega, F. (2002), *Història del Mapa Municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, p. 9.

3. Pleguezuelos, C. (1995), *Municipis amb nuclis agregats*, treball de col·laboració de la Federació de Municipis de Catalunya, pp. 14-15.

4. *Mapa Comarcal i Municipal de Catalunya*, novembre 2009, Institut Cartogràfic de Catalunya.

5. Vila, M.A. (1989), *Les Comarques i els Municipis de Catalunya*, Col·lecció Població i Territori, Departaments de Presidència i de Governació de la Generalitat de Catalunya, p. 22.

6. Burgueño, J. i Lasso de la Vega, F. (2002) descriuen les conseqüències derivades de l'aplicació de la Llei de 1845 i qüestionen "si el caràcter antiurbà de les agregacions va ser una directriu emanada del Govern Civil respecte o bé si va obeir a les peticions dels pobles agregats o de poblacions grans que no veien amb bons ulls la incorporació de pobles de menor envergadura per motius d'ordre fiscal", p. 27.

nes centrals amb millor accessibilitat. D'aquesta manera, municipis formats per parròquies rurals de població aïllada van acabar desapareixent en benefici dels que formaven nuclis de població concentrats⁷.

A finals del segle XIX, el govern estatal mostra una voluntat legislativa important per tal de clarificar els límits municipals d'arreu del territori i aprova el *Reial Decret de 23 de desembre de 1870, d'assenyalament de termes municipals* i el *Reial Decret de 30 d'agost de 1889, sobre l'establiment de la delimitació municipal*. Aquesta legislació fou responsable de l'aixecament de l'ampli conjunt d'actes de delimitació i, si s'escau, de la corresponent documentació topogràfica, a la pràctica totalitat dels municipis de Catalunya i de l'Estat espanyol⁸. La documentació és útil per tal de determinar el traçat perimetral dels municipis a fi d'establir la contribució cadastral determinada per la *Llei de 23 de març de 1906 sobre la formació del cadastre parcel·lari d'Espanya*.

El Govern de la Generalitat republicana aprova la *Llei Municipal de Catalunya, de 5 de gener de 1934*, en el marc de l'Estatut d'Autonomia de 1932 (Estatut de Núria) que, als seus articles 1 a 12 regula les alteracions dels termes municipals. En poc menys de dos anys, es produeix un increment del mapa municipal català amb set segregacions municipals, és a dir, set municipis nous i una agregació. Aquest augment municipal continua fins i tot un cop esclatada la guerra civil espanyola, amb l'aprovació d'onze segregacions i dues agregacions més. D'aquestes, la majoria anul·lades durant la dictadura franquista i no totes recuperades posteriorment⁹.

El segon període de reducció municipal esdevé a la segona meitat del segle passat quan el *la normativa de règim local franquista de 1955* va fomentar la fusió de municipis amb poca població o bé l'agregació a poblacions amb un pes polític més destacable. Al mateix temps, el període franquista és una etapa caracteritzada per la desaparició d'un gran nombre de poblacions afectades per la construcció d'infraestructures hidràuliques¹⁰ i per l'accelerada industrialització dels anys cinquanta i seixanta¹¹, reduint el mapa municipal català¹² dels 1074¹³ municipis existents a principis del segle XX als 932 en poc més de setanta-cinc anys.

La disminució del nombre de municipis afecta desigualment a les diferents comarques catalanes, ja que durant la primera meitat del segle XIX es produeixen alteracions en

7. Salvador Segarra, M. (2000), *Les comarques i els municipis de Catalunya*, Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Col·lecció Població i Territori, p. 18.

8. Lasso de la Vega i Panillo, F., et al. (1994) relaten que "*Un cop aprovat el decret de 23 de setembre de 1870, el procés de delimitació no es compleix a tots els municipis de l'Estat, atès que l'inestable context polític que comprèn la Primera República Espanyola comporta enfrontaments entre els ajuntaments. Manifestos també a l'hora de fixar les respectives jurisdiccions. Tanmateix, la restauració de la monarquia esdevé un període políticament més tranquil i aprova el decret de 30 d'agost de 1870 que estableix que aquells municipis que no haguessin delimitat el seu terme municipal ho fessin en el termini de dos anys, a comptar de la data de publicació del decret esmentat. D'aquesta manera, durant les dues primeres dècades del segle XX s'aixequen la major part de les actes de delimitació dels municipis espanyols i, evidentment, catalans*", pp. 22 i 23.

9. Burguenó, J. i Lasso de la Vega, F. (2002), *Història del Mapa Municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, p. 49.

10. Salvador Segarra, M. (2000), op. cit., p. 18.

11. Rueda i Márquez, I. (1985), *Diagnòstic del Mapa Municipal de Catalunya*, Memòria inèdita, Servei de Demarcacions Territorials de la Generalitat de Catalunya.

12. Agulló, E., (2012), "Forallac, 35 anys d'una fusió reivindicada", *Diari el Punt avui*, 4 d'abril de 2012, pp. 6-7. En aquest article es fa una breu valoració de l'agregació dels municipis de Fonteta, Peratallada i Vulpellac per crear el municipi de Forallac l'any 1977.

13. Pleguezuelos, C. (1995), *Municipis amb nuclis agregats*, op. cit, pp. 14-15.

la majoria d'elles, exceptuant les del Barcelonès, Montsià i Priorat que incrementen en nombre de municipis¹⁴.

Durant els dos períodes dictatorials espanyols esdevinguts al llarg del segle XX la legislació, en allò referent a la delimitació municipal, evoluciona mitjançant el *Reial Decret de 2 de juliol de 1924 pel qual s'aprova el Reglament de Població i Termes Municipals* i el *Reial Decret de 17 de maig de 1952 pel qual s'aprova el Reglament de Població i Demarcació Territorial a les Entitats Locals*¹⁵. Aquesta reglamentació pretén completar i actualitzar la legislació vigent fins al moment de la seva aprovació.

La instauració de la democràcia i la redacció de la *Constitució Espanyola del 1978* permeten que les comunitats autònomes siguin titulars de les competències en matèria d'alteració i modificació dels municipis inclosos en el seu territori. Així ho contempla l'article 148.1.2 de la Carta Magna: "*Las Comunidades Autónomas podrán asumir competencias en (...) las alteraciones de los términos municipales comprendidos en su territorio*". A partir d'aquest moment, el Govern espanyol actualitza la legislació marc amb l'objectiu d'establir una reglamentació i una legislació definitiva i adequada per tal de delimitar els termes municipals de tot l'Estat. Així ho recullen el *Reial Decret 1960/1986, d'11 de juny, pel qual s'aprova el reglament de població i demarcació territorial de les entitats locals*, que deroga el Reial Decret de 17 de maig de 1952, i el *Reial Decret 3426/2000, de 15 de desembre, pel qual es regula el procediment de delimitació de termes municipals que pertanyen a diferents comunitats autònomes*.

Així, l'*Estatut d'Autonomia de Catalunya del 1979*, conegut com l'Estatut de Sau, ja contempla com a pròpia la competència en aquesta qüestió. En el seu article 9.8 assenyalava que "*La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva sobre (...) alteracions dels termes municipals i denominació oficial dels municipis i topònims*". I també ho fa l'*Estatut d'Autonomia de Catalunya del 2006*, en l'article 151.b, on es diu que "*correspon a la Generalitat (...) la creació, la supressió i l'alteració dels termes tant dels municipis com dels ens locals d'àmbit territorial inferior (...)*".

Un cop aprovat l'Estatut de Catalunya del 1979, la Generalitat aprofundeix en allò referent a l'organització territorial de Catalunya i aprova les lleis *8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya*, a fi de regular els trets essencials del territori dels ens locals de Catalunya i *6/1987, de 4 d'abril, d'organització comarcal de Catalunya*, per tal de regular la divisió i l'organització comarcal del territori de Catalunya.

D'acord amb l'habilitació que preveu la disposició final segona de les lleis esmentades, la Generalitat de Catalunya va aprovar el *Decret 140/1988, de 24 de maig, pel qual s'aprova el Reglament de demarcació territorial i població dels ens locals de Catalunya* que incideix fortament en els procediments de delimitació i alteració dels termes municipals. Aquest reglament és reiteradament modificat en diverses ocasions i condiciona el govern català a aprovar els *Decrets 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el Text refós de la*

14. Rueda i Márquez, L., (1985) apunta que "*la comarca del Gironès va passar de 102 a 44 municipis, la Noguera de 106 a 41 municipis, el Pallars Jussà de 153 a 42 municipis, el Pallars Sobirà de 110 a 33 municipis, la Segarra de 100 a 26 i el Solsonès de 59 a 14 municipis, a principis del segle XIX*".

15. Decrets desenvolupats exhaustivament a la publicació de Lasso de la Vega i Panillo, F., et al. (1994), pp. 27-36.

*Llei municipal i de règim local de Catalunya i 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei i d'organització comarcal de Catalunya*¹⁶.

Finalment, per tal de recollir i agrupar aquesta llarga història de modificacions i acabar obtenint un eina de fàcil de consulta més entenedora, la Generalitat de Catalunya va elaborar i aprovar el *Decret 244/2007, de 6 de novembre, pel qual es regula la constitució i la demarcació territorial dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades i de les mancomunitats de Catalunya*. Aquest Decret constitueix el marc legal actual de les alteracions, modificacions, agregacions, segregacions i, sobretot, delimitacions territorials dels municipis de Catalunya.

Com s'ha anat veient, els marcs legislatius català i espanyol garanteixen i atorguen a Catalunya i a les diverses comunitats autònomes plenes competències per procedir a l'alteració i modificació dels seus termes municipals. La Generalitat de Catalunya pren consciència ràpidament, després de la dictadura franquista, de la importància de regular i clarificar els límits municipals i, prova d'aquest interès és l'evolució de la legislació responsable en aquesta matèria al llarg del període democràtic. Sobretot els decrets 140/1988, de 24 de maig, i 244/2007, de 6 de novembre, que situen a la Generalitat de Catalunya com a ens pioner a l'hora d'establir una legislació pròpia per tal de definir els límits municipals a una escala precisa apte per a ésser utilitzada per tots aquells límits contributius, urbanístics i particulars que afecten directament el dia a dia dels ajuntaments. Tanmateix, altres comunitats autònomes, com la de Madrid¹⁷, actualitzen els límits perimetrals dels seus termes municipals mitjançant la legislació vigent espanyola (Reial Decret 1960/1986, d'11 de juny).

Així, des de l'any 1975, i fins l'any 2010, el nombre de municipis del territori català varia novament, ascendint fins als 935¹⁸ l'any 1981 i 946¹⁹ l'any 2010 i, és precisament aquest any quan la Unitat Municipal Descentralitzada de la Canonja aconsegueix la reivindicació històrica d'esdevenir de nou un municipi i segregar-se de Tarragona (*Llei 8/2010, del 22 d'abril, de creació del municipi de la Canonja*), resultant així el municipi 947 de Catalunya.

La viabilitat econòmica dels 947 municipis que conformen el mapa municipal de Catalunya s'ha qüestionat reiteradament al llarg dels últims anys, sobretot en moments de crisi econòmica, social i política com l'actual. En aquest sentit, es va crear una comissió d'experts per *Acord del Govern de la Generalitat de Catalunya de data 3 d'abril de l'any 2000*, a instància dels diferents grups polítics del Parlament de Catalunya, a fi elaborar *l'Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya* (conegut com l'Informe Roca)²⁰. L'objectiu d'aquest era redactar un document que permetés estudiar, revisar i modificar l'actual model d'organització territorial de

16. Rueda, I. et al. (1987) descriu la resposta a la consulta municipal convocada pel Decret 216/1987, de 19 de maig, i efectuada a la totalitat dels municipis de Catalunya per tal que de copsar el pronunciament, positiu o negatiu, a la seva integració a la comarca assignada per la Llei 6/1987, de 4 d'abril. La consulta va tenir l'acceptació del 88,6 % (833) i l'11,4 % en contra (107) dels municipis de Catalunya existents en el moment de l'aprovació de la Llei.

17. Martín Orad, B.R. (1997), "Deslindes Jurisdiccionales", *Cuadernos de Administración Local*, vol. 3.

18. Vila, M.A., (1982), *Els Municipis de Catalunya*, Servei Central de Publicacions de la Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, p. 9.

19. *Mapa Comarcal i Municipal de Catalunya*, novembre 2009, Institut Cartogràfic de Catalunya.

20. Roca i Junyent, M., et al. (2000), *Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya. Comissió d'experts creada per acord de Govern de la Generalitat de Catalunya de 3 d'abril de 2000, a instància dels diferents grups del Parlament de Catalunya*, Parlament de Catalunya.

Catalunya i, amb aquesta finalitat, es va elaborar una proposta de reorganització del conjunt de les divisions territorials de Catalunya a fi de racionalitzar econòmicament, políticament i burocràticament l'administració pública i fer més eficaç la prestació de serveis públics a la població. L'informe Roca contemplava tres nivells d'administració: el municipal, el comarcal i el regional amb la fusió de províncies i àmbits funcionals de la Generalitat en vegueries.

En l'àmbit municipal, el document va proposar la supressió dels municipis amb una població inferior o igual als 250 habitants, aproximadament uns dos-cents, la correcció de disfuncions territorials mitjançant la supressió d'enclavaments, l'agregació d'alguns municipis i l'agrupació funcional dels municipis que no arribessin al miler d'habitants (o cinc-cents en zones de muntanya) amb la finalitat que compartissin o mancomunessin determinats serveis públics. Els municipis suprimits podrien acollir-se a la figura administrativa *d'entitat municipal descentralitzada* (articles 39 a 47 del Decret 244/2007, de 6 de novembre) que els garantiria un cert grau d'autonomia i record històric.

Amb aquesta proposta el nombre de municipis s'hagués reduït dels 946 existents l'any 2000 als 758. Fet que va generar una forta discussió pública i fou rebutjada de forma flagrant pels consistoris dels municipis més petits (Roca i Junyent, M. *et al.* (2000).

L'informe Roca també contemplava la reorganització comarcal i la creació d'un nou nivell administratiu, en detriment de les províncies, les vegueries. Era una proposta lleugerament diferent a la contemplada a la *Llei 30/2010, del 3 d'agost, de vegueries*, aprovada deu anys més tard de la publicació de l'informe de reorganització territorial i que proposa la creació de set vegueries, una més que les sis que presentava el document original.

Actualment, la situació de recessió econòmica i la crisi social i econòmica que té l'Estat espanyol i, amb major incidència, Catalunya ha provocat que la possible reducció de municipis torni a situar-se al punt de mira. L'Estat, a través de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies va plantejar-se l'opció de reduir els municipis amb una població inferior als 1000 habitants i fomentar-ne l'agregació a municipis més habitats²¹, tot i que, al final, *ni la Llei estatal de racionalització i sostenibilitat de l'Administració Local ni el projecte de Llei de Governs Locals de Catalunya preveuen la supressió de municipis sinó únicament la fusió voluntària*. Així, la Llei estatal 27/2013, de 27 de desembre, modifica de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local i incorpora de forma detallada les condicions que ha de complir un municipi resultat d'un procés de fusió, les quals no estaven contemplats a la pròpia llei objecte de modificació. D'aquesta manera, s'obre la porta a acordar la fusió de municipis independentment d'allò contemplat a la legislació de les comunitats autònomes i fixa els 5.000 habitants com a topall mínim per crear un nou municipi. Topall menys restrictiu que el que contempla el projecte de la llei catalana, que estableix la xifra de 10.000 habitants mínims per constituir un nou municipi -un llindar molt superior dels 2.000 habitants que contempla el Decret 244/2007, de 6 de novembre.

21. Torns, M., "Els experts consideren urgent la reforma del mapa municipal", *Diari el Puntavui*, 7 d'abril de 201, pp. 2-5.

Tot i que s'han presentant informes que avalen la reducció municipalista²², fins al moment, i de forma encertada, la Generalitat de Catalunya s'ha mostrat contrària a acceptar aquesta mesura atès que els municipis i el municipalisme són, històricament, el principal motor social de Catalunya. La futura llei de governs locals de Catalunya que es preveu aprovar al llarg d'aquesta legislatura continua facilitant la fusió voluntària de municipis per motius històrics, identitaris o geogràfics. Fins al moment, els municipis del Pallars Sobirà, Alt d'Àneu, Espot, Guingueta d'Àneu i Esterri ja han expressat la voluntat d'esdevenir un sol municipi, que s'anomenaria les Valls d'Àneu²³.

2.2. El municipi i els límits de terme. Definició i funcionalitat

El municipi es defineix per la *Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local*, com l'entitat bàsica d'organització territorial de l'Estat amb personalitat jurídica pròpia i plena capacitat per al compliment de les seves finalitats. Un municipi es crea o es reconeix a través de l'ordenament jurídic vigent i no pot ser considerat com una entitat natural, tot i que l'origen intrínsec de cada un dels municipis és una agrupació poblacional²⁴. Però no tots els nuclis de població esdevenen un municipi sinó que es troben, juntament amb altres nuclis, dins un municipi com a tal²⁵.

Els límits municipals o *línies de terme* esdevenen el traçat perimetral que delimita la totalitat de l'abast territorial d'un municipi, *el terme municipal*. És l'àmbit territorial en què un ajuntament pot exercir la totalitat de les seves competències i responsabilitats i, per tant, la total gestió dels recursos públics²⁶. D'aquesta manera els límits municipals delimiten l'àrea completa de prestació de serveis dels ens locals i, en cap cas, delimiten àmbits de caràcter patrimonial ni tampoc resolen qüestions relatives als límits de la propietat privada ni afecten la titularitat dels drets reals. A la vegada, la seva delimitació implica drets i deures per les persones que tenen alguna relació o vinculació més o menys estable amb aquell territori.

Els termes o límits municipals esdevenen la base de tota l'organització territorial del país: constitueixen el *mapa municipal de Catalunya*. És una estructura bàsica d'ordenació constituïda pels 947 municipis existents i que ha de servir de nivell de referència per la resta de límits organitzatius, contributius i jurídics existents. Els municipis es poden agrupar o segregar de forma voluntària o impositiva per conformar nous municipis.

El conjunt de les línies de terme d'un municipi que són comunes amb els municipis limítrofs estan constituïdes per dues tipologies d'elements clarament diferenciats: *les fites i els traçats de línia* existents entre cada una d'elles.

22. EFE, "Un informe de la UB aposta per la fusió de municipis", *Diari Ara*, 14 d'abril de 2013.

23. EFE, "La nova llei de governs locals limitarà el sou màxim dels alcaldes", *Diari el Puntavui*, 8 d'abril del 2013.

24. Entrena Cuesta, R., (1984), *Curso de derecho administrativo*, Tecnos, p. 50.

25. Lasso de la Vega i Panillo, F., Salvador i Segarra, M., Tort i Donada, J., (1994), *La delimitació dels municipis i la formació del mapa municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals, Generalitat de Catalunya, p. 9.

26. Lasso de la Vega i Panillo, F., et al. (1994) recullen a la seva pàgina 17 una frase de Rayo Vilanova que afirma que "el territori és inherent del municipi en el mateix sentit que ho és de l'Estat i és el substrat material, el cos, del municipi. És inimaginable un municipi sense territori que l'hi serveixi d'assentament". Els propis autors afirmen que la noció de territori es troba indiscutiblement lligada a la del poder polític i, més especialment, a l'exercici d'aquest poder.

Les fites poden correspondre a elements físics o geogràfics, atès que històricament era necessari disposar d'un element visual diferenciat que indiqués el conjunt de punts que conformaven la totalitat de les línies de terme. D'aquesta manera, la tipologia de fites²⁷ que hom pot localitzar arreu del territori català és molt variada, essent les més comunes les fites de pedra, les quals es poden subdividir en quatre categories: (1) fites regulars que corresponen a fites amb formes geomètriques regulars treballades a mà, (2) pedres autòctones del propi territori reconegudes com a fites, (3) munts de pedra i (4) afloraments de roca. Alhora, totes les fites poden tenir o no inscripcions (lletres, creus, ratlles o figures) que facin referència als municipis que delimiten o bé a la pròpia direcció del traçat de la línia de terme. La composició rociosa principal de les fites és, generalment, aquella que predomina al territori en qüestió, tot i que també es localitzen fites de composició diversa a la de l'entorn per tal d'evitar-ne la confusió i facilitar-ne la localització. Si les fites han estat substituïdes al llarg de la segona meitat del segle vint la seva composició acostuma a ser el formigó.

Tanmateix, existeix un ampli ventall de tipologies de fites que es suma a les categories tipus descrites, tals com grans creus de pedra, pals elèctrics, arestes d'edificis, eixos de llindes de masies rurals, escultures i elements geogràfics com turons o punts d'intersecció de cursos d'aigües, camins, carreteres, ponts o divisòries d'aigües, entre altres.

La importància de la preservació d'aquests elements queda manifesta a la legislació espanyola a l'article 246 de la *Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal* on es descriu: “*El que alterar términos o lindes de pueblos o heredades o cualquier clase de señales o mojones destinados a fijar los límites de propiedades o demarcaciones de predios contiguos, tanto de dominio público como privado, será castigado con la pena de multa de tres a dieciocho meses, si la utilidad reportada o pretendida excede de 400 euros*”. I també a l'article 38 del Decret 244/2007, de 6 de novembre, on es descriu: “*Els ajuntaments tenen l'obligació de vetllar pel manteniment de les fites col·locades*”.

L'article 33.1 del Decret 244/2007 marca un abans i un després en allò referent a la importància de les fites com a element conjuntural de la línia de terme ja que opta per definir els termes municipals a través de punts de coordenades consecutius (articles 20 i 21 del *Reial Decret 1545/2007, de 23 de novembre, pel qual es regulen els sistemes cartogràfics nacionals*) en els diferents sistemes de coordenades existents. Com, per exemple, els emprats per la Generalitat de Catalunya (UTM ED50 i ETRS89).

Cal fer un incís clarificador en relació amb els sistemes de coordenades emprats, ja que des de l'aprovació del *Decret 2303/1970, de 16 de juliol, pel qual s'adopta la projecció universal transversa mercator (UTM) per la revisió i nova edició del mapa topogràfic nacional*, i fins el dia 31 de desembre del 2012, el sistema de coordenades emprat a l'Estat espanyol i, en conseqüència a Catalunya, va ser el sistema de coordenades “Universal Transversal de Mercator European Datum” (UTMED50). Tanmateix, el dia 1 de gener del 2012 va entrar en vigor el *Reial Decret 1071/2007, de 27 de juliol, per el qual es regulen els sistemes geodèsics de referència oficial a Espanya* que adopta el sistema “Universal Transversal de Mercator European Terrestrial Reference System 1989” (UTMETRS89).

27. Els treballs d'Alba i Espinet, M. i Torres i Llinàs, L. (2001), i Solé i Perich, LL. (2003) sobre els límits de Llagostera i Vilobí d'Onyar, realitzen un interessant i acurat recull històric i característic local de les fites que constitueixen els perímetres municipals d'aquests municipis del Gironès.

com a sistema de referència geodèsic oficial a Espanya per a la referència geogràfica i cartogràfica a la Península Ibèrica i les Illes Balears, i que anul·la el Decret de l'any 1970. A partir d'aquell moment, s'estableix un període de vigència transitòria on conviuran els dos sistemes de referència fins al 31 de desembre del 2014. Aquesta és la data límit a partir de la qual el sistema de coordenades UTM ED50 quedarà obsolet a favor del nou sistema de referència ETRS 89.

D'aquesta manera, definir les línies de terme mitjançant punts de coordenades comporta devaluar la importància de la fita física a un segon terme sense menystenir, en cap cas, la seva vàlua històrica, ja que si aquest element desapareix, a través d'un bon sistema GPS (*Global Positioning System*) hom pot localitzar el punt exacte que ocupava la fita en qüestió.

D'altra banda, les línies de terme traçades entre cada una de les fites poden resultar simples línies rectes, resseguir traçats físics del territori (tals com divisòries d'aigües, eixos de rius, torrents) o bé traçats antròpics, com ara camins o murs de pedra. En aquest cas i, de la mateixa manera que s'ha pogut observar amb les fites, els límits físics no perduren eternament, ja que els camins poden desaparèixer o modificar-se, els rius poden canviar el seu curs i els murs de pedra poden claudicar davant l'acció meteorològica i el pas del temps. Per aquest motiu, els límits municipals, des de l'aparició de la legislació enumerada, es definiran i es traçaran mitjançant poligonals definides per la unió consecutiva de vèrtexs o punts de coordenades. Així, l'element físic que defineix la línia de terme acaba esdevenint un element visual que ajuda a clarificar el traçat de la línia de terme *in situ*.

A nivell quantitatiu el nombre de línies interiors de Catalunya ascendeix a 2710²⁸, traçats directament responsables de la delimitació interna del mapa municipal català. I 2869²¹ són la quantitat total de línies de terme que limiten els municipis catalans amb la Catalunya Nord, Occitània, Andorra, la Franja de Ponent i el País Valencià.

L'existència o definició dels límits municipals la fixa una llarga tradició històrica i tradicional que reflecteix la capacitat dinàmica de les línies de terme, allunyant d'aquesta manera el fals imaginari que els límits de terme corresponen a traçats estàtics i perpetus al llarg del temps.

2.3. El projecte del Mapa Municipal de Catalunya

És, precisament, el dinamisme temporal, l'element clau que dota als límits municipals d'una gran importància, atès que tots aquells canvis que s'hagin produït al llarg dels anys poden repercutir de forma flagrant a la gestió diària dels ens locals. Per aquest fet, la Generalitat de Catalunya, de la mà de l'Oficina del Mapa Municipal de Catalunya (OMMC) adscrita al Departament de Governació i Relacions Institucionals, amb el suport de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC), va impulsar l'any 2007 la realització

28. Font: Arxius de l'Oficina del Mapa Municipal de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, Generalitat de Catalunya.

del Mapa Municipal de Catalunya a escala 1:5000²⁹. És un projecte pioner a l'Estat espanyol que es regula pel Decret 244/2007, de 6 de novembre.

L'última revisió dels termes municipals va tenir lloc a les acaballes del segle XIX i als inicis del segle XX, quan el govern espanyol elabora el *Reial Decret de 30 d'agost de 1889 d'ordenació de la renovació de les fites a les línies divisòries dels termes municipals*, que al seu article 1 relata que: “*Todos los ayuntamientos de la Península (...) procederán inmediatamente a la renovación de los hitos o mojones permanentes, que determinen las líneas divisorias de sus respectivos términos municipales (...)*” així com la *Llei del Cadastre Parcel·lari, de 23 de març de 1906*, que al seu article 7 explicita que “*Los ayuntamientos que no tengan deslindados ni amojonados sus términos municipales lo ejecutarán sin excusa ni pretexto alguno dentro del improrrogable plazo de un año a partir del día de la publicación de la presente ley. Para la colocación provisional de los hitos o mojones se atenderá solamente a la posesión de hecho en el momento en que se lleve a cabo la operación conforme a lo prevenido en las disposiciones vigentes (...)*”.

Aquesta legislació és responsable de l'aixecament de l'ampli ventall d'actes de reconeixement de la línia de terme i assenyalament de les fites comunes determinades per l'Institut Geogràfic i Estadístic o per l'Institut Geogràfic i Cadastral entre els anys 1910 i 1930, i que abasten la pràctica totalitat del territori de Catalunya. Aquests documents escrits van acompanyats d'uns quaderns on hi consten les dades obtingudes durant els treballs de camp que defineixen topogràficament el traçat de la línia de terme i que varen permetre elaborar les planimetries municipals a escala 1:25.000 a fi d'establir la distribució cadastral a l'interior dels termes municipals.

La línia de terme que deriva d'aquests documents respon a una línia poc precisa allunyada de la funcionalitat instrumental que ha de determinar un límit municipal. És cabdal que la línia de terme entre dos municipis esdevingui un límit clar i precís i no una franja difusa d'incertesa que posi en dubte la capacitat de gestió i competència d'una zona determinada. Amb aquesta documentació el marge d'incertesa podia arribar als dos-cents cinquanta metres, fet que provocava problemàtiques diverses, les anomenades *disfuncions territorials*. Un cop finalitzi el projecte del Mapa Municipal de Catalunya, la precisió d'aquest serà de caràcter submètric.

El conveni de col·laboració, signat a data 30 de desembre de 2005, entre el Departament de Governació i Relacions Institucionals i l'Institut Cartogràfic de Catalunya acorda replantejar les línies de terme dels municipis de Catalunya a partir de les actes històriques anteriorment esmentades, és a dir, reflectir amb coordenades les línies de límit recollides i descrites a les actes històriques i situar-les gràficament sobre la cartografia actual mitjançant el maquinari tecnològic i el programari específic de què disposa la Generalitat de Catalunya, que permet transformar les línies de terme a escala 1:25.000 de la documentació de partida a l'escala 1:5000 desitjada (J. Massó, M. Torres, M. M. Jiménez, 2011), tal i com preveu el Decret 244/2007, de 6 de novembre.

29. Datzira, S., “La delimitació Municipal i l'elaboració del Mapa Municipal de Catalunya”, *Revista Catalana de Geografia*, núm. 45, juny 2012.

2.4. Les disfuncions territorials

Les disfuncions territorials (capítol IV, articles 21 a 26, del Decret 244/2007, de 6 de novembre) es poden definir com anomalies de la línia de terme entre dos o més municipis que generen problemàtiques determinades respecte la prestació de serveis d'una determinada àrea d'un municipi per part de l'administració competent³⁰. Les tipologies de disfuncions territorials contemplades a l'article 21 del Decret 244/2007, de 6 de novembre són: (a) els enclavaments, (b) els nuclis, no capitals de municipi, annexos al nucli d'un municipi veí i que formen part d'un continu urbà, (c) els nuclis, no capital de municipi, partits per un o més termes municipals, (d) els nuclis aïllats de la seva capital i amb accés des d'un municipi veí, (e) les parts d'un o més termes municipals que fan falca dins d'un altre municipi i (f) les parts d'un municipi aïllat de la resta del propi municipi pel pas d'infraestructures o accidents geogràfics. Aquestes anomalies, conjuntament amb la delimitació territorial del conjunt dels 947 municipis del territori català a escala 1:5000, serviran per analitzar la importància de regular les línies de terme municipal a l'escala esmentada.

- a) *Els enclavaments* corresponen a porcions d'un municipi que es troben incloses dins d'un altre terme municipal. Arreu del territori català se'n comptabilitzen un total de 76³¹ (Mapa Comarcal i Municipal de Catalunya, novembre 2009, ICC). Existeixen tres tipologies d'enclavaments diferents:
 - Àrees d'un municipi incloses dins d'un altre o altres, tots de la mateixa comarca. Per exemple Montferrer i Castellbò amb les Valls d'Aguilar i Ribera d'Urgellet, a la comarca de l'Alt Urgell).
 - Parts d'un municipi situats dins d'un altre o altres, tots de comarques o províncies diferents. Per exemple, l'enclavament de les Rovires de Baix del terme municipal de les Llosses (Ripollès, Gironès) amb el terme municipal de Borredà (Berguedà, Barcelonès).

30. Rueda i Márquez, I., (1985) fa un interessant anàlisi, recull i diagnòstic de les disfuncions existents al Mapa Municipal de Catalunya, a través de la cartografia a escala 1:50.000. En base als resultats estableix sis tipologies disfuncionals que serviran de punt de partida per definir les contemplades posteriorment als decrets 140/1988, de 24 de maig, i 244/2007, de 6 de novembre:

1) Límits de termes municipals, diferenciant cinc situacions possibles: a) nucli, no capital de municipi, annex al nucli capital del municipi veí; b) nucli, no capital de municipi, partit per un o més termes municipals; c) nucli, no principal, aïllat de la seva capital i a vegades mal comunicat i que és més proper a un altre cap de municipi; d) nucli, no principal, tocant el límit municipal veí; i e) urbanitzacions partides per un o més termes municipals. Situació aquesta darrera que l'autora classifica en quatre subgrups: e1) urbanització que té una part consolidada molt més gran en un municipi que en l'altre; e2) urbanització que té l'accés per un altre municipi o que s'hi troba més propera; e3) urbanització partida per dos termes, però que rep tots els serveis d'un únic municipi; e4) municipi que és molt petit en relació a l'altre municipi amb qui comparteix la urbanització.

2) Enclavaments, que també subdivideix en tres situacions; a) enclavament despoblat fent falca dins un altre municipi; b) enclavament habitat dins un altre municipi; i c) enclavament tocant a un casc urbà i que és una zona d'expansió d'aquest.

3) Disfuncions causades pel pas de grans infraestructures.

4) Continus urbans.

5) Nuclis territorialment diferenciats.

6) Altres casos especials.

31. Rueda i Márquez, I. (1985) fa un exhaustiu inventari dels 76 enclavaments existents arreu del territori català i n'analitza l'estat i la seva possible solució més òptima.

- Municipis sencers d'un Estat situats dins d'altres termes municipals que pertanyen a Estats diferents. Per exemple, Llívia (Catalunya) amb Ur, Angoustrine-Villeneuve des Escaldes, Targassonne, Estovar, Saillagouse, Sainte-Léocadie i Bourg-Madamme (Catalunya Nord).
- b) *Els nuclis, no capitals de municipi, annexos al nucli d'un municipi veí i que formen part d'un continu urbà.* Es tracta de municipis constituïts per diversos nuclis de població que poden quedar aïllats del nucli principal i a la vegada annexats a un nucli del municipi veí a través d'un continu urbà, fet que facilitaria la prestació de serveis per part d'aquest i en dificultaria la gestió per part del nucli principal.
- c) *Els nuclis, no capital de municipi, partits per un o més termes municipals.* Corresponen a nuclis de població que poden resultar fragmentats per més d'un terme municipal, fet que dificulta la prestació de serveis per part d'aquests.
- d) *Els nuclis aïllats de la seva capital i amb accés des d'un municipi veí.* Corresponen a nuclis de població dispersos al llarg del terme municipal, que com a conseqüència de la distància amb el nucli principal i el seu accés té lloc a través de municipis veïns.
- e) *Les parts d'un o més termes municipals que fan falca dins d'un altre municipi.* Es tracta d'àrees del territori on la prestació de serveis es posa en dubte i, alhora, genera problemàtiques de gestió. Són situacions no resoltes que poden ser conegudes en el territori dels municipis afectats o bé s'evidencien quan s'inicia el procediment de delimitació i hom transforma els traçats de les línies de terme, a escala 1:25000 dels documents històrics, a l'escala 1:5000 que es marca com a objectiu el projecte del Mapa Municipal de Catalunya.
- f) *Les parts d'un municipi aïllat de la resta del propi municipi pel pas d'infraestructures o accidents geogràfics.* Aquestes situacions venen motivades per l'establiment del traçat d'una determinada infraestructura, tals com vies fèrries, autopistes i aeroports, o d'un accident geogràfic que aïlla una porció de territori d'un determinat municipi, la qual cosa dificulta el seu l'accés de forma bidireccional, és a dir, minva la capacitat de prestació de serveis del municipi principal al sector aïllat així com l'accés d'aquest al primer.

El present treball contempla la possibilitat de crear quatre noves disfuncions, denominades *anomalies territorials o d'imprecisió*. Es tracta d'un quartet de tipologies no contemplades a l'article 21 del Decret 244/2007, de 6 de novembre, que afloren a la llum pública en el transcurs del procés de delimitació entre dos o més municipis i que representen un greuge en la prestació de serveis que ha de gestionar un ajuntament vers la seva àrea d'actuació territorial. Aquestes noves disfuncions són les següents:

- a) *Les anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor.* Apareixen quan interaccionen els límits de terme que deriven de les actes històriques aixecades a la primera meitat del segle XX amb altres límits gestors tals com els contributius (cadastre), els subsidiaris (PAC), els urbanístics (plans d'ordenació urbanística municipal, plans especials de protecció de masies o derivats), els particulars (límits de propietat), els de caça (vedats de caça) o els naturals (comunals, PEIN...), entre altres. Aquestes

diferències comporten una gran incertesa a l'hora de gestionar els serveis regulats per aquests límits, ja que el seu perímetre hauria de coincidir, en gran mesura, amb el límit municipal, però poden arribar a distar moltes metres uns dels altres amb les afectacions que aquest fet pot comportar. A tall d'exemple, el decalatge que existeix entre l'aixecament de les actes de terme històriques i l'elaboració del cadastre dels anys cinquanta implica que el perímetre d'aquests dos límits sovint no coincideixi i comporti problemàtiques importants, creant àmbits territorials amb duplicitat competencial o, contràriament, zones mancades de gestió.

- b) *Les anomalies d'imprecisió i territorials generades per l'afectació d'estructures amb vàlua històrica, cultural, social o econòmica per la línia de terme.* Aquestes disfuncions venen motivades per la divisió d'elements físics dotats d'una forta importància de caràcter històric, cultural, econòmic o privat per la línia de terme. Aquesta disfunció sovint apareix per una imprecisió de les actes històriques que, en preveure una línia a escala 1:25000, no tenia en compte els equipaments existents i aflora quan hom estudia aquests documents a fi de dotar-la d'una precisió a escala 1:5000.
- c) *Les anomalies d'imprecisió per la interacció i el solapament de les línies de terme* tenen origen a la pròpia precisió que implica el projecte del Mapa Municipal de Catalunya al transformar les línies de terme municipals a escala 1:25.000 a escala 1:5.000 i apareixen quan les línies de terme entre tres o més termes municipals interaccionen entre si i, atès que cada terme municipal correspon a un polígon tancat i el conjunt d'aquests polígons conforma el mapa municipal de Catalunya, és tècnicament impossible que cap superfície municipal es solapi amb una altra.
- d) *Les anomalies territorials generades per les divergències entre els límits municipals i els accidents geogràfics* esdevenen pel comportament dinàmic dels límits municipals i dels accidents geogràfics, ja que aquest fet pot comportar greuges importants en el moment d'establir la línia de terme definitiva entre dos o més municipis quan aquests estan definits per límits naturals. Atès que la legislació actual no contempla el procediment a seguir quan l'element geogràfic (cursos d'aigües, camins...) que defineix una línia de terme varia al llarg del temps, es planteja una dualitat d'opcions, respecte les quals els sectors jurídics i tècnics de la Generalitat de Catalunya encara no s'han posat d'acord: (1) la variació del límit natural hauria d'implacar la variació implícita de la línia de terme o (2) la variació del límit natural no hauria d'implacar la variació implícita de la línia de terme, ja que aquesta es considera una radiografia del moment de redacció de l'acta de delimitació.

B. R. Martín Orad (1997) ja va evidenciar que algunes línies dels termes municipals de la Comunitat Autònoma de Madrid presentaven imprecisions entre les actes històriques i els croquis que les acompanyen (Reial Decret de 1970) o bé que determinades línies de terme no coincidien amb la realitat actual del moment. Aquestes situacions podien ser resoltes desplaçant les fites sobre el propi traçat de la línia de terme històrica sense que aquesta patís cap variació, però esdevenien un problema quan la resolució del conflicte implicava un desplaçament acusat de la fita respecte de la posició original. Tanmateix, tenint en compte que l'article 19 del Reial Decret 1690/1986, d'11 de juny, descriu que “no procederá nueva fijación, salvo casos excepcionales, en que documental-

mente se justifiquen errores materiales o vicios de procedimiento en la delimitación anterior”, l’única manera de resoldre aquestes divergències seria a través de la iniciació d’un expedient d’alteració però, per tal d’evitar la proliferació d’aquests expedients, Martín Orad proposa la creació d’un nou concepte: la imprecisió de les mesures efectuades a la delimitació històrica. La mesura permetria resoldre les imprecisions de la línia de terme limitant l’actuació a un nombre determinat d’hectàrees afectades, tot modificant la legislació vigent.

Incidint en la tipologia de disfuncions territorials, caldrà valorar jurídicament i tècnicament si les noves disfuncions proposades en aquest treball es poden considerar com a tals o bé únicament corresponen a anomalies d’imprecisió, tal i com proposa Martín Orad, i territorials, definides en aquest treball, dels traçats de la línia de terme. Anomalies que tenen una forta incidència i repercussió geogràfica, urbanística, social, cultural i econòmica pel territori. Així, serà necessari considerar si, per resoldre aquestes noves situacions, caldrà seguir amb el procediment de correcció de disfuncions territorials existent (article 21 a 26 del Decret 244/2009, de 6 de novembre) i endegar el corresponent expedient d’alteració (articles 3 a 20 del Decret 244/2003, de 6 de novembre) o bé agilitzar la resolució de les noves disfuncions a través de les pròpies operacions de delimitació, amb la prèvia modificació de la legislació vigent mitjançant la creació d’una nova categoria de disfuncions territorials: *les anomalies d’imprecisió i territorials de la línia de terme*, a fi d’establir dues noves figures jurídiques, que són *l’ajust i la modificació*, que permetin uns processos de resolució més fàcils i àgils que els contemplats en el procediment d’alteració de termes municipals.

Es considerarà un *ajust* quan la línia de terme resultant de la delimitació a escala 1:5000 s’aparti menys de deu metres de la seva posició calculada a la documentació històrica a escala 1:25.000, on la precisió és de cinc metres i ve determinada pel límit de percepció de l’ull humà. L’acció de reajustar la línia de terme també és pot contemplar a l’hora d’establir-la mitjançant elements que poden ser interpretables al territori, tals com divisòries d’aigües, torrents i antics camins.

Es procedirà a *modificar* la línia de terme quan la línia resultant a escala 1:5000 discrepi de la línia descrita a les actes històriques per: (a) causes naturals, tals com la modificació del traçat de rius i torrents, a través dels quals es definia la pròpia línia, (b) antròpiques, tals com la modificació d’antics camins o carreteres pels quals discorria la línia de terme, la presència de discrepàncies amb altres límits competencials o l’establiment d’urbanitzacions posteriors a la documentació històrica de referència, i (c) altres situacions que comportin que la línia o les fites de terme s’allunyin més de deu metres de la posició calculada a la documentació històrica a escala 1:25.000 i no requereixin iniciar un procediment d’alteració per la seva òptima solució.

2.5. El procediment de delimitació municipal

L’establiment o definició de la línia de terme és una competència municipal regulada pel Decret 244/2007, de 6 de novembre, pel qual es regula la constitució i la demarcació

territorial dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades i de les mancomunitats de Catalunya.

El procediment de delimitació municipal té com a finalitat prioritària elaborar el mapa municipal de Catalunya a escala 1:5000, dotant d'una alta precisió i claredat tots aquells límits municipals intracomunitaris, atès que aquelles línies de terme que delimiten amb altres comunitats autònomes o altres estats requereixen, a més de la intervenció del Govern de la Generalitat de Catalunya i dels propis ens locals, la intervenció del Govern de l'Estat i dels governs valencià i aragonès (Reial Decret 3426/2000, de 15 de desembre) els primers, i, de la intervenció dels Estats francès i andorrà, els segons. Els límits fronterers estan regulats pel Tractat dels Pirineus del 1659, el Tractat dels límits celebrat entre Espanya i França, signat a Baiona el 2 de desembre de 1856, el Tractat dels límits entre Espanya i França des de la Vall d'Andorra al Mediterrani, signat a Baiona el 26 de maig de 1866 i l'Acta Final de la solució dels límits entre Espanya i França pels Pirineus, signada a Baiona el dia 11 de juliol de 1868³².

En el procediment de delimitació no hi ha, en cap cas, transferència de terrenys i únicament es dirimeix quin ha de ser el traçat de la línia de terme municipal i es produeix l'assenyalament de la línia divisòria intermunicipal que, pels motius que sigui, no esdevé fixada sobre el terreny³³.

El procediment de delimitació dels termes municipals a Catalunya comprèn el procés successiu de fixació de la línia de terme, la seva fitació i el mesurament dels termes municipals, fet que implica tant la transformació de la línia de terme a escala 1:5000 com la delimitació perimetral total de cadascun. Es defineix la línia de terme com la totalitat de la línia comuna entre dos municipis, independentment del nombre de trams (article 27 del Decret 244/2007, de 6 de novembre).

A continuació es detalla exhaustivament el procediment de delimitació dels termes municipals, de conformitat amb aquest Decret 144/2007, des de l'inici de l'expedient administratiu, seguit per les operacions de delimitació i el corresponent treball de camp, fins a l'aixecament de l'acta de delimitació *stricto sensu* i la seva posterior resolució. El procediment finalitza amb l'elaboració del mapa municipal de cada un dels municipis del país.

L'iniciació dels expedients de delimitació correspon a l'ajuntament o els ajuntaments interessats, tot i que el propi Departament de Governació i Relacions Institucionals, responsable de l'elaboració del Mapa Municipal de Catalunya, pot actuar-hi d'ofici (article 28.1). Per tal d'iniciar el procediment, els ajuntaments interessats han d'adoptar un acord plenari d'inici d'expedient en el qual s'ha de reflectir el motiu i l'objectiu de la delimitació i s'ha de nomenar una comissió constituïda per l'alcalde o batlle, dos regidors, el secretari municipal i un tècnic responsable. Aquest acord s'ha de comunicar als municipis limítrofs afectats que, per extensió, hauran de nomenar per acord plenari,

32. Capdevila i Subirana, J. (2009), *Historia del deslinde de la Frontera Hispano-Francesa, del Tratado de los Pirineos (1659) a los tratados de Bayona (1856-1868)*, Centro Nacional de Información Geográfica, Ministerio de Fomento, Gobierno de España, p.108. També Capdevila i Subirana, J. (2012), *La Delimitació de la frontera hispanofrancesa (1659-1868)*, tesis doctoral inèdita, i Datzira, S., et al. (2012), *Informe sobre la línia de frontera estatal a la Comarca del Ripollès, Oficina del Mapa Municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals, Generalitat de Catalunya, inèdit.

33. Lasso de la Vega i Painillo, F. et al. (1994), p. 50.

en el termini de dos mesos a comptar de la data de recepció de la comunicació, una comissió d'iguals característiques a les del municipi iniciador. Aquests acords hauran de ser tramesos, en el termini de quinze dies a comptar de l'endemà de la seva aprovació, al Departament de Governació i Relacions Institucionals, així com als propietaris de les finques afectades (article 28.2).

Les operacions de delimitació han de ser comunicades pels ajuntaments als propietaris de les finques afectades per la línia de terme, atès que corresponen a la primera instància afectada pel pas de la línia de terme i, com a coneixedors intrínsecs del territori poden resultar indispensables a l'hora de localitzar fites històriques o clarificar dubtes de la documentació de partida. A la vegada, representen una font important a l'hora de posar en manifest possibles divergències entre el límit de terme i altres límits de competència no municipal tals com el límit cadastral i els límits particulars o de propietat.

En el cas que algun dels ajuntaments no nomeni la seva comissió, la Direcció General d'Administració Local té la potestat per requerir-los en el termini d'un mes, a fi de continuar amb la tramitació de l'expedient (article 28.3).

Si durant la tramitació de l'expedient de delimitació es produeix la renovació del consistori degut a un procés d'eleccions municipals o altres motius de caire més personal o particular dels ajuntaments, s'haurà de ratificar la comissió de delimitació territorial existent o bé nomenar una nova comissió de delimitació municipal per decret d'alcaldia que haurà de ser ratificada posteriorment pel ple, d'acord amb el que s'ha comentat anteriorment. Aquests acords també s'hauran de comunicar al Departament de Governació i Relacions Institucionals en el termini de quinze dies a comptar de l'endemà de la seva aprovació. En el marc del programa de l'Oficina del Mapa Municipal de Catalunya, aquest Departament, en el termini màxim d'un mes a comptar de la data de recepció dels acords, haurà d'assenyalar la data d'iniciació de les operacions de delimitació i designar els tècnics que hi assistiran en representació de la Generalitat de Catalunya (article 30.1).

Les operacions de delimitació les han de dur a terme les comissions nomenades per cada ajuntament, així com els representants nomenats per la Generalitat de Catalunya. Aquestes operacions tenen com a finalitat precisar en detall la línia de terme i marcar-la sobre el terreny (article 30.2). Amb aquesta finalitat, s'emprarà la documentació històrica de partida replantejada sobre mapes ortofotogràfics a escala 1:5000. La línia resultant pot correspondre a línia històrica producte del consens o desacord entre ambdues comissions. La incompareixença sense causa justificada de la representació de qualsevol dels ajuntaments convocats no impedeix la realització de les operacions de delimitació i, per tal que l'acta tingui plena validesa, és necessari com a mínim la signatura del secretari i de dos dels membres electes de la corporació (article 30.3). Així mateix, en el cas que una comissió de delimitació municipal comparegui a les operacions de delimitació municipal i no signi l'acta, es continuarà amb la tramitació de l'expedient (article 31.5).

Un cop s'hagi acordat la línia de terme pels municipis implicats, s'aixecarà acta de les operacions de delimitació on es reflectirà l'acord adoptat i, si s'escau, la disconformitat, els punts de desacord i les incidències que s'hagin pogut produir (article 31.1). L'acta resultant ha de ser signada per tots els assistents i se n'han de fer tants exemplars com

entitats locals assisteixin a l'operació, a més dels exemplars pel Departament de Governació i Relacions Institucionals i per l'Institut Cartogràfic de Catalunya (article 31.2).

L'acta corresponent a les operacions de delimitació s'ha de sotmetre al ple dels ajuntaments afectats, per tal que n'acordin l'aprovació amb el quòrum de la majoria absoluta del nombre legal dels seus membres en el termini màxim de tres mesos a comptar de la data de les operacions de delimitació (article 31.3). Si l'acta no resulta aprovada pels respectius plens en el termini previst, aquest fet suposarà la disconformitat dels ajuntaments i el secretari de l'ens local haurà d'emetre un certificat i trametre'l a la Direcció General d'Administració Local (article 31.4). Si es produeix una situació de desacord o disconformitat pel que fa a la línia de terme, els ajuntaments hauran d'aportar tota la documentació acreditativa de la delimitació proposada.

En el supòsit que tots els acords de ple siguin favorables a la delimitació descrita a l'acta, el Departament de Governació i Relacions Institucionals haurà de publicar la delimitació en le DOGC en el termini de dos mesos comptats des de la recepció dels acords (article 32.1). En canvi, si hi ha desacord, la Direcció General d'Administració Local haurà d'elaborar un informe que sotmetrà a consideració de la Comissió de Delimitació Territorial i al dictamen de la Comissió Jurídica Assessora³⁴ (article 32.2) per tal que el conseller del Departament resolgui la delimitació, que es farà en el termini màxim de sis mesos a comptar des de l'entrada de l'expedient en el registre d'aquest departament (article 32.3).

Un cop fixada la delimitació, els ajuntaments han de dur a terme un nou procediment en el marc de llur expedient de delimitació: l'atermenament i reconeixement de la línia de terme i de les fites comunes entre els diversos termes municipals. Així, han d'op-
tar entre col·locar fites físiques que assenyalen els límits o simplement reconèixer la determinació precisa de les seves coordenades UTM³⁵. En aquest cas, la Direcció General d'Administració Local ha d'aixecar una nova acta que hauran de signar els representants dels ajuntaments (articles 33.1 i 33.2), els quals tenen l'obligació de vetllar pel manteniment de les fites col·locades (article 38.1).

El procediment culmina amb l'elaboració, per part de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, del document oficial del conjunt dels mapes municipals (article 37.1).

34. Més informació a la Llei 5/2005, de 2 de maig, de la Comissió Jurídica Assessora.

La Comissió Jurídica Assessora és un alt òrgan consultiu del Govern de la Generalitat de Catalunya. Es tracta d'un òrgan estatutari, previst a l'article 72.1 de l'Estatut d'Autonomia de 2006, que exerceix les seves funcions amb autonomia orgànica i funcional, en garantia de la seva objectivitat i independència. La Comissió Jurídica Assessora vetlla per la legalitat de l'actuació de les diverses administracions catalanes. L'Administració de la Generalitat i els ens locals de Catalunya estan obligats a demanar el parer jurídic de la Comissió Jurídica Assessora en una sèrie de matèries, abans de prendre la decisió corresponent. En aquests casos, el dictamen de la Comissió és de sol·licitud preceptiva. En altres matèries, les administracions poden sol·licitar-ne el dictamen, però no estan obligades a fer-ho (dictàmens de sol·licitud potestativa). Normalment, els dictàmens de la Comissió Jurídica Assessora no són vinculants per a les administracions que els demanin. Tanmateix, l'Administració que hagi sol·licitat el dictamen només pot apartar-se del criteri de la Comissió si en fonamenta els motius. L'article 8 de la Llei 5/2005 estableix que s'han d'emetre dictàmens de sol·licitud preceptiva per la creació de comarques i la modificació de les demarcacions comarcals, la creació de municipis de règim especial, l'alteració de termes municipals i la constitució, modificació i supressió d'entitats municipals descentralitzades (en aquest cas el dictamen de la Comissió és parcialment vinculant).

35. Lasso de la Vega i Painillo, F. et al. (1994) defineixen el concepte de "delimitar" com l'acció de discernir per on transcorre el termenal o línia de terme i "fitar" com l'acció de marcar el recorregut d'aquest termenal per mitjà de fites o mollons (p. 40) i estableixen que la fitació d'un terme municipal és simplement l'acte físic de concreció d'una delimitació (p. 50).

2.6. L'alteració de termes municipals

El procediment de delimitació municipal, tal i com hem vist, no implica cap variació destacable dels límits de terme descrits a la documentació històrica de partida. Únicament poden comportar ajusts concrets que impliquin millores implícites per tal de reduir disfuncions territorials localitzades. Qualsevol variació major que impliqui una modificació substancial del traçat de la línia de terme entre dos o més municipis es considera una alteració i s'haurà de regular a través de la legislació vigent contemplada als capítols II (articles 3 a 8) i III (articles 9 a 20) del Decret 244/2007, de 6 de novembre.

Les possibles formes d'alteració dels termes municipals que preveu aquest Decret corresponen a l'agregació total, la fusió de municipis la segregació per crear un nou municipi i la segregació d'una part d'un municipi per agregar-se a un altre municipi existent.

2.6.1. L'agregació de termes municipals

L'agregació de termes municipals correspon a la supressió d'un municipi per tal d'unir-lo a un altre municipi d'existent. D'aquesta manera, l'agregació d'un o diversos municipis a un altre de limítrof es podrà dur a terme de forma realista, en base als articles 4 i 5 del Decret 244/2007 quan es compleixin alguns dels supòsits que s'esmenten a continuació:

- a) Quan hi ha insuficiència de mitjans econòmics, materials i personals per gestionar els serveis mínims obligatoris que estableix la legislació (article 69.1. del Text refós de la Llei municipal i de règim local de Catalunya). Es considera que hi ha insuficiència de mitjans quan: (1) el dèficit derivat de les infraestructures i els equipaments dels serveis mínims a prestar no poden ser coberts amb els recursos ordinaris del municipi o bé quan un municipi o municipis, per insuficiència de capacitat financera atesa l'especial estructura del territori i dels assentaments de la població o per altres causes tècniques, no puguin prestar de forma eficient els serveis mínims de la seva competència; (2) es tracti de municipis en què les partides pressupostàries per retribuir les funcions públiques necessàries constitueixen més del 50% de la seva capacitat financera; i (3) quan es tracti de municipis de població disseminada o configurats per diversos nuclis de població, sempre que cap d'ells agrupi més de cinquanta habitants.
- b) Quan els nuclis de població formen un sol conjunt amb continuïtat urbana. S'entén que els nuclis de població formen un sol conjunt urbà quan, d'acord amb les normes d'ordenació urbanística dels municipis, resulti que entre els sòls classificats d'urbans o urbanitzables no hi ha solucions de continuïtat.
- c) Quan consideracions d'ordre geogràfic, demogràfic, econòmic o administratiu ho facin necessari o aconsellable. En qualsevol cas, es considera que concorren aquestes circumstàncies: (1) quan els municipis tenen un nombre inferior als dos-cents cinquanta habitants; (2) quan la majoria dels serveis mínims ha estat objecte de dispensa o són prestats per ens supramunicipals per via supletòria; o bé (3)

quan l'agregació total implica una millora de la capacitat de gestió dels serveis municipals.

L'agregació de termes municipals s'haurà de materialitzar quan el municipi que hagi de contenir la incorporació tingui més població i dinamisme econòmic i, alhora, disposi de mitjans personals i materials per gestionar la totalitat dels serveis. En cas contrari, s'haurà de seguir el procediment de fusió municipal.

Quan un municipi o municipis s'agreguen a un altre terme municipal, els primers queden suprimits i la totalitat del seu territori s'incorpora plenament al municipi al qual s'incorporen. D'aquesta manera, el municipi acollidor succeeix els municipis agregats en tots els seus drets, càrregues, obligacions i patrimoni. Així mateix, tant el cos de funcionaris com la resta de personal de caràcter propi dels municipis objectes d'agregació passen a formar part, amb tots els seus drets, de la relació de llocs de treball del municipi a favor del qual s'ha fet l'agregació. Tanmateix, els municipis agregats es poden constituir com a entitats municipals descentralitzades (articles 39 a 47 del Decret 244/2007).

2.6.2. La fusió de termes municipals

La fusió de termes municipals (article 6 del Decret 244/2007) correspon a la supressió de dos o més municipis existents a favor de la creació d'un municipi nou. Aquest, tal i com esdevé amb l'agregació de termes municipals, succeirà els municipis fusionats en tots els seus drets, béns, accions, usos públics, aprofitaments, obligacions, deutes i càrregues i implicarà que tant els funcionaris com el personal propi al servei dels municipis fusionats passin, amb tots els seus drets, a formar part de la relació de llocs de treball del nou municipi.

A diferència de l'agregació, la fusió de termes municipals s'haurà de materialitzar quan el municipi que hauria de contenir la incorporació d'un o més municipis no tingui més població i dinamisme econòmic i no disposi de mitjans personals i materials per gestionar la totalitat dels serveis.

2.6.3. La segregació de termes municipals

La segregacions comporten la separació de part del territori d'un terme municipal existent bé per crear un nou municipi o bé per agregar-se a un altre municipi ja existent.

Es podrà crear un nou municipi per segregació de part d'un o diversos municipis quan es compleixin els requisits següents (article 7 del Decret 244/2007):

- a) Que es tracti de nuclis de població territorialment diferenciats, de manera que hi hagi una franja classificada com a sòl no urbanitzable, d'una amplada de 3.000 metres com a mínim, entre els nuclis més propers als nuclis resultants.
- b) Que els municipis resultants comptin amb el territori i els recursos suficients per al compliment de les competències municipals, sense que la segregació comporti una disminució de la qualitat mitjana dels serveis que es prestaven en el municipi.

S'entén que els municipis resultants de la segregació compten amb els recursos suficients per al compliment de les competències municipals quan la capacitat fiscal per habitant dels impostos obligatoris liquidats en cadascun dels territoris en els tres darrers exercicis és, com a mínim, igual o superior al 95% de la mitjana dels municipis de Catalunya del mateix estrat de població. La capacitat fiscal es defineix com els drets reconeguts nets que s'obtindrien si es realitzés el mateix esforç fiscal que la mitjana dels municipis del mateix estrat. A aquest efecte, s'han de considerar els estrats de població que determinen els serveis obligatoris, d'acord amb la legislació vigent.

- c) Que els municipis resultants tinguin una població suficient per assegurar-ne la viabilitat. En tot cas, han de comptar, com a mínim, amb una població de 2.000 habitants.
- d) Que el municipi nou tingui característiques rellevants de la seva pròpia identitat per raons històriques, socials, econòmiques, geogràfiques o urbanístiques.
- e) Que es justifiqui que la segregació implica una millora objectiva en la prestació dels serveis en el nou municipi.

El nou municipi creat haurà d'incorporar a la seva relació de llocs de treball el personal que li ha estat transferit, respectant tots els seus drets. El nou municipi haurà d'assumir la titularitat de tots els béns, drets, accions i usos públics i aprofitaments, i també de les obligacions, deutes i càrregues que li corresponguin.

Es podrà autoritzar la segregació parcial d'una part d'un o diversos municipis per agregar-se a un altre quan es compleixin els supòsits que s'esmenten a continuació (article 8 del Decret 244/2007):

- a) Quan els nuclis de població formen un sol conjunt amb continuïtat urbana.
- b) Quan consideracions d'ordre geogràfic, demogràfic, econòmic o administratiu ho fan necessari o aconsellable.

Per tal que la segregació parcial sigui viable, la legislació en qüestió contempla que el municipi al qual es fa l'agregació ha de tenir més potencial demogràfic i econòmic que la part del municipi objecte de la segregació i que ha de disposar dels mitjans personals i materials necessaris per gestionar tots els serveis.

3. Anàlisi de les disfuncions territorials

La metodologia bàsica per comprendre la importància dels traçats de les línies de terme dels 947 municipis que conformen el mapa territorial de Catalunya ha consistit en l'estudi i l'anàlisi de la totalitat de tipologies de disfuncions territorials existents i ja descrites a l'apartat 2.4 d'aquest treball. Són situacions reals que permeten copsar les problemàtiques econòmiques, urbanístiques, geogràfiques, socials o culturals que generen les disfuncions territorials als ens locals.

A continuació es descriuran un total de vint-i-una situacions reals que exemplifiquen cadascuna de les sis tipologies de disfuncions territorials contemplades en el Decret 244/2007 i cada descripció comptarà amb un relat de la problemàtica i l'anàlisi del seu estat actual i de la seva possible solució. També s'analitzaran les quatre noves anomalies territorials i d'imprecisió de les línies de terme que s'han contemplat en aquest treball com a noves tipologies de disfuncions territorials.

3.1. Els enclavaments municipals

Els enclavaments municipals corresponen a porcions d'un municipi que es troben incloses total o parcialment dins d'un o més termes municipals. P. Gallès (1982) els va definir globalment com aquelles parts del territori envoltades o incloses en un altre de diferent jurisdicció, com ara un estat, una regió, una província, un municipi, una paròquia o un bisbat. Atès que arreu del territori català se'n comptabilitzen un total de 76 (Mapa Comarcal i Municipal de Catalunya, novembre 2009, ICC), l'autor els catapulta a la tipologia de disfuncions més conegudes.

L'origen dels enclavaments rau gairebé sempre en antigues jurisdiccions senyorials, que van tenir una continuïtat, territorialment parlant, amb l'adveniment de la generalització de l'administració local per a tot l'Estat, al segle XIX. A les comarques de muntanya solen ser pertinences del comú dels pobles en qualitat d'emprius, d'altres son antics centres de pietat i eremitisme, o bé corresponen a antics municipis o feus senyorials sense nuclis de població o a grans pairalies³⁶. Tanmateix, P. Gallès va concloure que en molts casos tant l'origen com el nexa històric amb el municipi al qual pertanyen els enclavaments era impossible d'establir.

36. *Informe Sobre la Possibilitat de Resolució dels Enclavaments Municipals de Catalunya*, Servei de Demarcacions Territorials de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, novembre de 1989.

Els enclavaments es corresponen amb superfícies territorials la gestió de les quals esdevé un problema -més o menys important en funció de si només incorporen terrenys rústics i també d'urbans- tant pels qui en tenen la propietat com per les administracions competents per la prestació dels serveis exigibles legalment. És evident que quan un ajuntament o altres ens supramunicipals s'han de responsabilitzar de la prestació de serveis d'un àmbit territorial allunyat del seu límit perimetral això comporta una dificultat de gestió, ja que les polítiques que aquest dugui a terme poden quedar fraccionades pel territori aliè. En aquests supòsits, sovint és necessari l'establiment de convenis de gestió compartida. Al mateix temps, a la propietat privada que ha de gestionar el terreny també se l'hi complica l'activitat gestora per la dificultat en adreçar-se a una administració concreta per sol·licitar els permisos i autoritzacions pertinents.

Les dificultats per a la resolució dels enclavaments són diverses. Alguns enclavaments són de dimensions molt reduïdes i sovint estan totalment deshabitats o hi viu alguna família que rep tots els serveis necessaris per part del municipi veí, més accessible que no pas el propi. Aquest fora el cas ideal de resolució clara i justificable. De vegades, però, l'enclavament és en un lloc tan marginal que es fa difícil veure quina millora objectiva es pot produir, si no és esborrar una línia dels mapes. Així, els enclavaments de Flix (termes municipals de Balaguer i de la Sentiu de Sió), Rúbies (termes municipals de Camarasa i de Vilanova de Meià) o de Larén (termes municipals de Sentreada i de Sarroca de Bellera) són exemples d'enclavaments de resolució fàcil, clara i justificable.

El més freqüent, però, és que la resolució d'un enclavament no sigui evident ni senzilla. Ja sigui per motius legals (1), territorials (2), econòmics (3) o competencials (4), tal i com es descriu a continuació³⁷:

- (1) Motius legals. Un enclavament municipal pot estar situat dins d'una comarca diferent de la del municipi al que pertany, la qual cosa implicaria la modificació del mapa comarcal i, per tant, el requeriment de l'acord dels consells comarcals corresponents i la conseqüent modificació per llei del Parlament de Catalunya (Decret legislatiu 4/2003, de 4 de novembre). Al mateix temps, poden aparèixer altres conflictes de caire jurisdiccional que en dificultin la possible solució (per exemple, l'enclavament de la Quadreta, entre els termes municipals de Castellserà i de Penelles, que implicaria una modificació dels límits comarcals entre l'Urgell i la Noguera).
- (2) Motius territorials. Es podria donar la situació que una bona part del cens de la població o del territori municipal global fos a l'enclavament i, en aquest cas, una resolució de la disfuncionalitat podria comprometre la viabilitat i l'existència del cos principal del municipi (per exemple, l'enclavament de la Terreta, entre els termes municipals de Tremp i del Pont de Suert, ambdós pertanyents a la comarca del Pallars Jussà, tal com esmenta P. Gallès).
- (3) Motius econòmics. Alguns enclavaments generen interessos de caire econòmic pel fet d'englobar determinades instal·lacions, indústries o béns comunals que podrien comprometre el finançament del cos principal del municipi, de vegades

37. Les dificultats de resolució dels enclavaments de Catalunya així com l'anàlisi exhaustiu de la totalitat dels mateixos es va analitzar al document intern *Informe Sobre la Possibilitat de Resolució dels Enclavaments Municipals de Catalunya*, Servei de Demarcacions Territorials de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, novembre de 1989.

sense que hi hagi arguments territorials suficients que n'avalin la possible solució (per exemple, el de Gréixer, entre els termes municipals de Guardiola de Berguedà i de Bagà, ambdós termes municipals de la comarca del Berguedà i en relació amb les instal·lacions del traçat del Túnel del Cadí).

- (4) Motius competencials. Els problemes que generen els enclavaments que afecten límits provincials s'hauran de resoldre a través d'una llei orgànica de l'Estat, tal i com indica l'article 141 de la Constitució. La disposició addicional primera de la *Llei 5/1987, de 4 d'abril, del règim provisional de les competències de les diputacions provincials*, preveu que el Govern presentarà al Parlament una proposta per exercir una de les dues vies d'iniciativa que estableix l'article 87.2 de la Constitució per integrar les quatre províncies en una de sola. D'altra banda, sempre hi ha la possibilitat de preparar una altra proposició de llei orgànica per a la resolució de determinades disfuncionalitats en el mapa provincial. Dues solucions complexes, de resultar efectives. N'és un exemple l'enclavament de les Rovires de Baix, entre els termes municipals de les Llosses (comarca del Ripollès) i de Borredà (comarca del Berguedà).

A continuació, s'analitzarà l'enclavament de terreny rústic de les Rovires de Baix (municipis de les Llosses, el Ripollès, i de Borredà, el Berguedà). Situació tipus, en quan a l'evolució de l'expedient administratiu però que tot i comptar amb el suport del cinquanta per cent dels municipis afectats i el sentit favorable tant de la Comissió de Delimitació Territorial com de la Comissió Jurídica Assessora no va prosperar atès que la seva solució comportava l'afectació d'un límit provincial (Borredà, província de Barcelona, i les Llosses, província de Girona) i la Generalitat de Catalunya no té competències per la seva modificació.

3.1.1. L'enclavament de les Rovires de Baix. Termes municipals de les Llosses i Borredà

L'enclavament de les Rovires de Baix correspon a un porció de territori de 3,31 km² de superfície que forma part del terme municipal de les Llosses (el Ripollès, Gironès), amb una extensió de 124,05 km², tot i que històricament formava part del terme municipal de Palmerola (que es va annexionar a les Llosses el 18 de març del 2006, a través del *Decret 57/1991, de 25 de març, d'agregació total del municipi de Palmerola al de les Llosses, ambdós de la comarca del Ripollès*). Actualment, es troba a l'interior del terme municipal de Borredà (el Berguedà, Barcelonès), amb una superfície de 43,6 km².

L'enclavament està subdividit en tres finques de propietat diferent que pertanyen a particulars empadronats en el terme municipal de Borredà, els quals compleixen les seves obligacions tributaries i impositives (IBI, contribució rústica..) en aquest municipi.

La situació de l'enclavament dificulta la planificació i prestació de serveis. Les problemàtiques principals que es generen entre els dos municipis per tal de gestionar l'enclavament són diverses, essent la planificació territorial un dels més importants ja que la necessitat de planificar i programar inversions o bé executar un pla de desenvolupament òptim del territori és un fet complex que pot repercutir tant en la voluntat d'impulsar-lo com en la preservació del medi ambient, pel fet de no poder actuar d'una

forma global en tota la superfície que limita el perímetre municipal. El Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN) a l'àmbit la Riera de Merlès també presenta una problemàtica administrativa complexa ja que l'enclavament s'emplaça en un territori d'un centenar de metres d'aquest curs d'aigua i implica la confrontació d'expectatives i previsions entre un gran nombre d'administracions entre les quals hi ha els ajuntaments afectats, els consells comarcals del Ripollès i del Berguedà i les diputacions de Girona i Barcelona.

D'aquesta manera, la gestió del medi natural, pel que fa a la prevenció i extinció d'incendis, els vedats de caça o els camins rurals també genera mals de cap als ens locals. Borredà forma part d'un pla de prevenció i extinció d'incendis de l'ADF Sobrepuny que forma un continu municipal amb els termes municipals de Vilada, Sant Jaume de Frontanyà, Castell de l'Areny i la Nou de Berguedà. Aquest continu municipal queda estroncat per la presència de l'enclavament i posa en perill el nucli de Rovires de Baix i també, per tant, el terme municipal de Borredà. Es tracta d'una problemàtica lligada a la gestió dels camins rurals ja que els camins d'aquest municipi es gestionen a través de la pròpia ADF amb ajuts de la Diputació de Barcelona, del DARP o del Consell Comarcal del Berguedà, bo i excloent el conjunt de camins que tracen per l'interior de l'enclavament i obligant a coordinar aquestes accions amb els organismes equivalents de la província i comarca veïnes. En l'àmbit de la caça també apareixen complicacions ja que tot l'àmbit de la riera de Merlès està regulat per un vedat de pesca intensiva de gran interès, que constitueix una regulació diferent de la que s'aplica en el terme municipal de les Llosses.

Tenint en compte, tal i com s'ha comentat anteriorment, que els propietaris dels terrenys i finques de les Rovires de Baix són veïns de Borredà, semblaria més lògic que les sol·licituds de llicències i autoritzacions es fessin en aquest municipi, si bé a la pràctica s'han de sol·licitar a l'Ajuntament de les Llosses. En l'àmbit de la seguretat, quan es produeix un accident o un robatori en el tram de l'enclavament, els afectats s'han de dirigir a la comissaria dels Mossos d'Esquadra de Ripoll que, tot i que està gairebé a la mateixa distància que la de Berga, no és la comissaria que correspon al terme que engloba l'enclavament. La recollida d'escombraries, gestionada per Borredà a través del Consell Comarcal del Berguedà, també requereix d'un conveni especial amb la comarca veïna per tal que les deixalles de les Rovires de Baix siguin recollides sense cap problemàtica a destacar. També es va haver d'actuar d'una forma similar quan es va electrificar tota l'extensió de la Riera de Merlès, ja que requeria l'acord de municipis de comarques i províncies diferents.

El 18 de març de l'any 1996, el plenari de l'Ajuntament de Borredà va acordar iniciar un expedient de segregació de l'enclavament de Rovires de Baix del municipi de les Llosses per agregar-lo al seu propi municipi. L'expedient no va comptar amb el vist-i-plau del municipi de les Llosses, tot i ser una casuística tipus que contemplava la legislació vigent del moment (article 14 del Decret 140/1988, de 24 de maig, pel qual s'aprova el Reglament de demarcació territorial i població dels ens locals de Catalunya). En canvi, sí que va comptar amb el beneplàcit del Govern de la Generalitat de Catalunya que, a través de la Comissió de Delimitació Territorial³⁸, va adoptar l'acord de proposar l'agregació de l'enclavament de les Rovires de Baix, del municipi de les Llosses, al municipi

38. Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'inici de l'expedient de correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de les Rovires de Baix pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà, de data 2 de gener de 2002, Comissió de Delimitació Territorial, 5 de març de 2002.

de Borredà. També va comptar amb el dictamen favorable de la Comissió Jurídica Assessora, en sessió de 19 de setembre de 2002, sobre l'expedient de correcció de disfuncionalitats³⁹. Així doncs, es va aprovar el *Decret 314/2002, de 19 de novembre, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de Rovires de Baix, pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà*⁴⁰.

Tot i que la Generalitat de Catalunya té competències pròpies en matèria d'alteració de termes municipals que comportin l'alteració territorial d'una comarca, tal i com contempla el Decret Legislatiu 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el Text Refós de la Llei d'organització comarcal de Catalunya, annexionar l'enclavament de les Rovires de Baix al terme municipal de Borredà implicava modificar els límits provincials ja que el municipi de les Llosses forma part de la província del Gironès i el municipi de Borredà de la província del Barcelonès i cal recordar que el Govern Espanyol és el competent per a la modificació dels límits provincials (article 141 de la Constitució). Per aquest motiu, el Ministeri d'Administracions Públiques va impugnar el Decret 314/2002, la vigència del qual va ser suspesa cautelarment⁴¹. La sentència núm. 937/2005, de 12 de desembre, del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya correspon a un posicionament fermament contrari a la correcció de la disfuncionalitat territorial que representa l'enclavament de les Rovires de Baix, entre els termes municipals de Borredà i de les Llosses i comporta la finalització del procediment de segregació amb la publicació per part del Departament de Governació i Administracions Públiques de la *Resolució GAP/379/2006, de 16 de febrer, per la qual es disposa el compliment de la sentència de 12 de desembre de 2005 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el recurs contenciós administratiu núm. 62/2003*. D'aquesta manera l'enclavament de les Rovires de Baix continua existint, a data d'avui, amb totes les complicacions a nivell de gestió corresponents.

3.2. Els nuclis, no capitals de municipi, annexos al nucli d'un municipi veí i que formen part d'un continu urbà

Aquesta tipologia de disfunció territorial afecta a municipis constituïts per diversos nuclis de població que poden quedar aïllats del nucli principal i, a la vegada, resultar annexats a un nucli del municipi veí a través d'un continu urbà, fet que facilitaria la prestació de serveis per part d'aquest i en dificultaria la gestió per part del nucli principal.

Arreu del territori català és freqüent localitzar nuclis de població residencial allunyats del nucli principal d'un determinat terme municipal que s'annexen a nuclis poblacionals de municipis veïns. Aquesta situació pot comportar situacions paradoxals com ara

39. Dictamen 381/02 sobre la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de les Rovires de Baix pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà, Comissió Jurídica Assessora, 19 de setembre de 2002.

40. Correcció d'errades al Decret 314/2002, de 19 de novembre, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de Rovires de Baix, pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà (DOGC núm. 3769, de 26 de novembre de 2002, p. 20960).

41. Recurs contenciós administratiu núm. 62/2003, Interlocutòria del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya de 27 de febrer de 2003 i Resolució GRI/1133/2003, de 14 d'abril de 2003, per la qual es dóna publicitat a la interlocutòria dictada pel Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en la peça separada de suspensió del recurs contenciós administratiu núm. 62/2003.

que la prestació dels serveis bàsics tals com l'enllumenat, l'abastiment d'aigua potable o la recollida d'escombraries vagi a càrrec del municipi que no incorpora el nucli annexat i el pagament de les taxes referides a aquest servei s'efectuï al seu propi terme, generant una situació legal adversa que cal solucionar. A continuació, es descriuran dos exemples que podrien correspondre a tipologies típiques de disfunció però que tindran desenllaços diferents. El primer, els nuclis de cal Nosa i cal Rata, entre els termes municipals de Navàs i de Balsareny, en els que concorren una part important de les característiques tipus a fi de ser objecte de disfunció, però que no són suficients per considerar-los com a tal. La segona, el sector nord-est d'Ascó, entre els termes municipals d'Ascó i de Vinebre, que encara persisteix en situació anòmla i, a priori, conté totes les característiques per correspondre a una disfunció com la que es descriu en aquest apartat.

Al mateix temps, un gran nombre de municipis de Catalunya disposen de polígons industrials que, situats entre dos o més pobles, constitueixen un continu urbà fragmentat per més d'un municipi. Sectors de desenvolupament industrial i econòmic que sovint es situen lluny del nucli poblacional del terme municipal al qual pertanyen i s'ubiquen en zones properes a nuclis poblacionals de municipis veïns. D'aquesta manera, considerant els sectors industrials de desenvolupament econòmic com a nuclis poblacionals, es tracta de disfuncions territorials freqüents que es poden ubicar en el marc de tipologies de nucli urbà, no capitals de municipi, annexes al nucli d'un municipi veí. Aquesta situació pot comportar greuges importants en qüestions com l'atorgament de llicències d'obres quan els municipis estan regulats mitjançant planejament urbanístic que preveu condicions urbanístiques diferents. Al mateix temps, la regulació urbanística de cada municipi pot comportar un desenvolupament anòml de l'àrea industrial. N'és un exemple, tal i com es descriu a continuació, el polígon industrial de la Teuleria, afectat pels termes municipals de Sora i de Sant Quirze de Besora.

En el marc d'aquesta disfunció territorial cal esmentar el desenvolupament urbà que ha caracteritzat l'àrea metropolitana de Barcelona. Es tracta d'un creixement urbanístic que s'ha basat majoritàriament en els límits contemplats en el Pla General Metropolità, en comptes de la delimitació històrica legalment existent. Aquest fet comporta diferències importants entre els límits històrics i la delimitació municipal consolidada i caldrà analitzar detalladament aquestes situacions a mesura que es precisi a escala 1:5000 el conjunt de línies de terme d'aquest àmbit, per tal d'utilitzar la millor figura jurídica que en permeti l'òptima resolució: alteració o bé ajust o modificació, en el cas que la diferència entre el límit consolidat i el límit històric es pugui incloure dins la nova figura contemplada en aquest treball i que es correspon amb les anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor.

3.2.1. Cal Nosa i Cal Rata. Termes municipals de Navàs i Balsareny

El municipi de Navàs (Bages) comprèn un terme municipal de 80,62 km² i està constituït per set entitats de població: Castelltredal, el Muijal, Sant Cugat del Racó, Palà de Torroella, can Flautes, Valldeperes i Navàs. Aquest darrer constitueix el nucli urbà principal. Es troba situat al sector oest del terme municipal, a tocar dels termes de Balsareny (Bages), amb una superfície de 36,41 km², al sud-est, i Gaià (Bages), amb una superfície

de 39,48 km², al nord-est. Balsareny, igual que Navàs, és un municipi industrial constituït per un nucli principal que l'hi dona el nom, més els nuclis de cal Nosa i cal Rata i les colònies de Vilafruns, del Molí, de la Rabeia, i de Sant Esteve.

Els nuclis de cal Nosa i cal Rata formen un continu urbà al sud del nucli de Navàs i es troben situats a uns 3,15 i 3,55 km, respectivament, al nord i al nord-est del nucli principal de Balsareny. L'accés principal al nucli de cal Rata es fa, necessàriament, a través del municipi de Navàs, tot i que el vial de serveis (C-16a) paral·lel a l'Eix del Llobregat és suficient per unir els nuclis de cal Nosa i cal Rata amb la capital del municipi de Balsareny.

El 28 de novembre de 2002, l'Ajuntament de Navàs va iniciar un procediment d'alteració de termes municipals que afectava Navàs i Balsareny, consistent en la segregació dels nuclis de cal Nosa i de cal Rata del municipi de Balsareny per agregar-los al terme municipal de Navàs. Aquest ajuntament va argumentar una discontinuïtat urbana de quasi 4.000 metres i l'existència d'una forta barrera geogràfica entre cal Nosa i cal Rata i el nucli principal de Balsareny i va explicitar l'establiment de forts vincles de caràcter econòmic (acció comercial, restauració...) entre els habitants de cada part dels nuclis objectes de segregació i Navàs, a més d'afirmar que aquest nucli prestava serveis de seguretat ciutadana, regulació del trànsit, educatius i religiosos a cal Nosa i cal Rata. També es constatava que aquests nuclis podrien gaudir de més serveis ja que Navàs té més de 5.000 habitants i se li exigeix la prestació d'un major nombre de serveis mínims, per exemple, parc i biblioteca públiques i mercat municipal. L'Ajuntament de Navàs també va argumentar que una gran part dels habitants dels nuclis de cal Rata i de cal Nosa participaven activament en la vida social i associativa del municipi. Tanmateix, Navàs no va argumentar que els nuclis de cal Rata i cal Nosa patissin una insuficiència provada pel que fa als serveis bàsics a rebre per part de Balsareny ni tampoc va acreditar que pogués donar uns millors serveis respecte els que dona el municipi veí.

Mitjançant Acord de 13 de març de 2003, l'Ajuntament de Balsareny va oposar-se a l'alteració, que tampoc va comptar amb el suport del Consell Comarcal del Bages (Acord plenari de 6 de novembre de 2003), i va argumentar que els criteris de continuïtat defensats per Navàs no eren tals ja que els àmbits objecte d'alteració estaven classificats en el Pla d'Ordenació Urbanística Municipal de Balsareny com a "edificació residencial entre mitgeres", en el cas de cal Rata, i com a "urbà amb espais verds i equipaments", a cal Nosa. La resta de superfície proposada per l'agregació estava considerada com a àmbit no urbanitzable. Aquestes tipologies urbanístiques eren molt diferents a les de Navàs, amb una previsió de creixement caracteritzada per "edificació irregular de fins a 7 pisos" i, en canvi, molt similars al model de "ciutat-jardí" prevista pel planejament de Balsareny. També va argumentar que existia una via comunicativa entre els nuclis de població a través de l'Eix del Llobregat i no hi havia barrera geogràfica ja que el relleu, sense grans desnivells, es comú a tot el terme municipal de Balsareny.

L'Ajuntament de Balsareny va descriure un conjunt d'inversions realitzades als nuclis de cal Nosa i cal Rata entre els anys 2000 i 2002, així com els impostos rebuts per part dels habitants d'aquests durant el mateix període. A la vegada, va justificar que era l'administració responsable de prestar els serveis bàsics, com ara l'enllumenat públic, el cementiri, la recollida de residus i la neteja viària, l'abastament d'aigua potable, el clavueram, la pavimentació i conservació de les vies públiques i el control d'aliments i

begudes, exceptuant el codi postal dels nuclis que s'equipara al de Navàs amb les problemàtiques de correus i d'inhumació dels difunts que aquest fet podia comportar.

Els informes per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de segregació de part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al municipi de Navàs, de 3 de juny de 2004 i de 26 de novembre de 2004 van informar desfavorablement el procediment de segregació, tot i provar l'existència de continuïtat urbana entre els nuclis de can Rata i de can Nosa respecte del nucli de Navàs i existir consideracions d'ordre geogràfic, econòmic i administratiu que podrien justificar la seva agregació. Tanmateix, van considerar que no estava justificada ni acreditada que aquestes justificacions es donessin a les àrees rustiques incloses a l'expedient.

D'aquesta manera, la Comissió de Delimitació Territorial va informar desfavorablement a la proposta de segregació d'un àmbit de 622.439 m² del terme municipal de Balsareny per agregar-lo a Navàs. També la Comissió Jurídica Assessora va emetre dictamen preceptiu sobre l'expedient en sentit desfavorable a la segregació, en considerar que l'àmbit territorial sol·licitat per l'Ajuntament de Navàs en l'expedient excedia de l'àmbit raonable en què es donaven les circumstàncies exigides legalment per a l'alteració de termes⁴². Finalment, el Departament de Governació i Relacions Institucionals va publicar al DOGC el *Decret 80/2005, de 3 de maig, pel qual es denega la segregació d'una part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al municipi de Navàs*.

D'aquesta manera queda provat que tot i concórrer símptomes evidents que justifiquen la segregació dels nuclis de cal Nosa i de cal Rata per l'evidència visual del continu urbà entre Navàs i els nuclis en qüestió, aquest fet no és motiu suficient per concloure favorablement l'alteració mentre el municipi que engloba cal Nosa i cal Rata continuï responsabilitzant-se i prestant correctament els servicis bàsics.

3.2.2. Sector nord-est d'Ascó. Termes municipals de Vinebre i d'Ascó

El municipi de Vinebre comprèn un terme municipal de 26,44 km² i un petit nucli urbà que es situa al seu sector sud-oest, a tocar del límit municipal amb el terme d'Ascó, el qual té una superfície de 73,63 km². Ambdós municipis es troben compresos a la comarca de la Ribera d'Ebre.

El límit municipal entre els termes de Vinebre i d'Ascó ve determinat per l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme y assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Ascó i de Vinebre, ambdós pertinents a la província de Tarragona, d'11 d'agost de 1917*. Aquesta línia de terme està constituïda per nou fites que tracen una línia recta que s'estén, entre les fites sisena i setena, en direcció sud-oest a nord-oest, que és el tram objecte d'estudi en aquest apartat.

Amb anterioritat a l'acta de delimitació històrica i al desenvolupament urbà de forma controlada dels municipis, en el terme municipal d'Ascó es van construir un conjunt d'edificacions que, amb els anys, s'han anat consolidant com a habitatges. I així ho corrobora el propi document històric d'11 d'agost de 1917 quan descriu la fita setena com

42. Dictamen 92/05 sobre la segregació d'una part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al de Navàs, Comissió Jurídica Assessora, 17 de març de 2005.

“el punt d’intersecció entre l’eix del camí de Vinebre a Flix i la normal baixada des del punt mig de la part alta de la porta de la casa nº34 del camí de Vinebre a Flix o carrer de Lleida”. És a dir, quan els ajuntaments del moment varen signar de mutu acord els documents de delimitació, al voltant de la fita sisena ja s’hi havien construït alguns habitatges. D’aquesta manera, es constituïa un nucli poblacional que dista uns 1600 metres lineals del nucli principal d’Ascó i que s’uneix, formant un continu urbà, amb el sector nord-oest de Vinebre. Per accedir al sector en qüestió, des d’Ascó hom ha travessar el riu Ebre a través de la carretera C-12, fins a Vinebre i, a partir d’aquí, s’ha de passar pel seu nucli urbà per tal d’aconseguir arribar al sector objecte d’estudi.

Tanmateix, aquestes edificacions construïdes en el nucli d’Ascó no reben els serveis de recollida d’escombraries, clavegueram, electricitat i neteja de carrers per part de l’ajuntament del qual depenen, sinó que aquests corren a càrrec del consistori de Vinebre que, al mateix temps, ingressa les taxes municipals pertinents derivades dels serveis prestats. No existeix cap tipologia de conveni que comporti que l’Ajuntament d’Ascó assumeixi els serveis que no dona als veïns del seu terme municipal. D’aquesta manera, es confirma que un àmbit del terme municipal d’Ascó no rep els serveis municipals que li pertocquen i això esdevé una disfuncionalitat típica i comuna: la d’un nucli de població, no capital de municipi, annex al nucli d’un municipi veí i que forma part d’un continu urbà. Per solucionar aquest greuge, els ajuntaments poden adoptar tres possibles solucions: a) que s’estableixi un conveni de gestió de l’àmbit, de manera que la prestació de serveis la continuï exercint l’Ajuntament de Vinebre mentre que la despesa l’assumeixi el consistori d’Ascó, b) que l’Ajuntament d’Ascó assumeixi la prestació íntegra dels serveis i desenvolupi la xarxa d’aigües i enllumenat fins a l’àmbit aïllat, o c) que s’iniciï un procediment d’alteració i s’agregui l’àmbit en discòrdia al terme municipal de Vinebre. De moment, la línia de terme no s’ha modificat i així ho contempla la nova Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals d’Ascó i de Vinebre, de 7 de març de 2012, la qual no preveu cap traçat nou de la línia perimetral, però sí que indica la voluntat d’esmenar el problema, probablement mitjançant un procediment d’alteració.

3.2.3. Polígon industrial de la Teuleria. Termes municipals de Sora i Sant Quirze de Besora

La delimitació inicial dels termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora està determinada per l’Acta de l’operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 22 de desembre de 1998, que al mateix temps prové de l’Acta de l’operació practicada per la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 24 i 26 de juliol de 1923, actualitzada mitjançant una acta de 14 de març de 1949. Es tracta de la documentació responsable de la divisió, mitjançant un traçat de línia recta que situa el polígon industrial de la Teuleria entre els termes municipals de Sora i de Sant Quirze de Besora. D’aquesta manera el sector de desenvolupament econòmic de la Teuleria contempla que la part industrial inclosa al terme municipal de Sora està quasi totalment edificada i l’àmbit inclòs dins el terme municipal de Sant Quirze de Besora encara resta per desenvolupar-se urbanísticament i industrialment. Per tant, la major edificació productiva està inclosa en el terme municipal de Sora.

La disfunció territorial del polígon industrial de la Teuleria apareix en el moment en que s'endeguen les operacions de delimitació territorial i en que les comissions de delimitació dels ajuntaments de Sant Quirze de Besora i de Sora mantenen posicions diverses respecte a la línia de terme recta compresa entre les fites tercera i quarta, que deriva de l'Acta de 22 de desembre de 1998, atès que correspon a una línia recta que secciona parcialment el sector de desenvolupament econòmic edificat de la Teuleria i en deixa una part, concretament quatre naus industrials, en el terme de Sant Quirze de Besora. Aquestes discrepàncies es manifesten a l'*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 10 de desembre de 2008*, en la qual l'Ajuntament de Sant Quirze de Besora defensa el traçat originari de l'Acta de 22 de desembre de 1998, mentre que l'Ajuntament de Sora defensa un traçat que permeti incloure la totalitat de la naus industrials dins el seu municipi.

Així, durant les operacions de delimitació s'evidencia la disfuncionalitat territorial en forma de desacord que va ser sotmès a consideració de la Comissió de Delimitació Territorial a fi d'obtenir-ne una possible solució. Disfuncionalitat territorial que també es podria incloure dins la nova tipologia creada en el present treball anomenada "anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor", ja que ambdós ajuntaments disposen de plans parcials urbanístics degudament aprovats i de normes subsidiàries que estableixen una subdivisió curvilínia del sector a fi de deixar les naus edificades dins el terme municipal de Sora, tal i com proposa aquest municipi. Aquests traçats de caràcter gestor no coincideixen amb els traçats que deriven de les actes de delimitació. Al mateix temps, la prestació dels serveis d'enllumenat públic, de recollida de residus, d'abastament d'aigua, de clavegueram i d'accés rodat recau en l'Ajuntament de Sora. Aquests serveis no poden ser prestats per l'Ajuntament de Sant Quirze de Besora atès que aquest encara no ha urbanitzat el sòl inclòs en el sector objecte del pla parcial i, al mateix temps, existeix un conveni de col·laboració entre els municipis que afecta al sector i permet la seva gestió.

L'informe emès per la Comissió de Delimitació Territorial en la sessió d'11 de març de 2010⁴³, una vegada valorada la documentació aportada per les parts, va resoldre que la línia de terme que s'ha d'adoptar entre ambdós municipis en el tram en desacord és la que defensa l'Ajuntament de Sora, atès que correspon a la delimitació que els dos ajuntaments havien assumit fins a l'inici de l'expedient de delimitació i que coincideix plenament amb els planejaments urbanístics respectius i ratificats mitjançant la formalització d'un conveni de col·laboració que afecta la zona objecte de l'expedient i que no està discutida per cap dels dos ajuntaments. Aquest conveni comporta una delimitació consentida per ambdues parts. Així ho contempla la *Resolució GRI/552/2011, de 17 de febrer, relativa a la delimitació entre els municipis de Sant Quirze de Besora i de Sora*, que compta amb el dictamen favorable de la Comissió Jurídica Assessora⁴⁴.

43. Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 31 de març de 2009, Comissió de Delimitació Territorial, 11 de març de 2010, i Addenda a l'informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 22 de febrer de 2010, Comissió de Delimitació Territorial, de la mateixa data.

44. Dictamen 237/10 relatiu a l'alteració dels termes municipals de Sora i de Sant Quirze de Besora, Comissió Jurídica Assessora, 1 de juliol de 2010.

3.3. Els nuclis, no capital de municipi, partits per un o més termes municipals

Aquesta tipologia de disfuncions correspon a nuclis poblacionals fragmentats per més d'un terme municipal, la qual cosa dificulta l'òptima prestació dels serveis. Aquest fet comporta que la gestió dels serveis bàsics a prestar pel conjunt d'administracions afectades és produeix de forma dubtosa i crea greuges importants als veïns dels nuclis afectats. Es produeixen situacions tant adverses com l'adscripció a centres escolars o consultoris mèdics llunyans pel fet de pertànyer a municipis diferents, tot i estar a pocs carrers de distància, o bé, tal i com veurem, despeses de taxes o impostos variats amb fortes diferències entre si.

Les urbanitzacions construïdes durant les dècades dels anys seixanta i setanta del segle XX són un veritable problema per molts municipis, atès que sovint es construïen lluny dels nuclis urbans i properes a la perifèria del límit municipal. Aquest fet genera una doble problemàtica: la manca o precària prestació de serveis per part dels ens públics i la subdivisió del nucli d'habitatges amb dos o més municipis diferents, la qual cosa implica un dèficit en allò referent a la gestió municipal en concepte de prestació de serveis, tals com la neteja i manteniment de carrers, l'atorgament de llicències d'obres, la recollida d'escombraries, els atorgaments de permisos de guals o la pertinença a un determinat centre hospitalari o educatiu etc... Tot això pot generar greuges importants si no es tenen en compte i no es solucionen adequadament aquestes circumstàncies, per tal que cada fragment de la urbanització resti ben situada i clarificada.

A continuació s'esmentaran tres situacions diferents. La primera, el nucli de l'Estació de Balenyà, nucli poblacional dividit entre els termes municipals del Brull, Balenyà i Seva, que fou solucionat l'any 1994. La segona, la Beguda Alta, nucli poblacional entre els termes de Sant Esteve Sesrovires, Masquefa i Sant Llorenç d'Hortons, que tot i la seva força mediàtica, encara resta per solucionar a data d'avui. I la tercera, la urbanització Fogueres de Montsoriu, clar exemple d'urbanització subdividida amb dos municipis que fou esmenada a través dels treballs de delimitació endegats l'any 2009.

3.3.1. El nucli de l'Estació de Balenyà. Termes municipals de Seva, el Brull i Balenyà

El nucli poblacional de l'Estació de Balenyà o de Sant Miquel de Balenyà es troba situat al sud de la comarca d'Osona, té una extensió d'uns 2,38 km² i correspon a una àrea demogràficament molt poblada i amb una important capacitat de dinamització econòmica, atès que està àmpliament ben comunicada a través de la carretera (C-17) entre Barcelona i Puigcerdà i la via de Ferrocarril de Barcelona a Puigcerdà.

Fins l'any 1994, el nucli de l'Estació de Balenyà es trobava fragmentat entre els termes municipals de Balenyà, del Brull i de Seva, tots tres inclosos a la mateixa comarca. L'àmbit territorial comprenia 1,6 km², del terme municipal de Balenyà, amb una població de 342 habitants l'any 1994, 0,1 km², del terme municipal del Brull, amb una població de 15 habitants l'any 1994, i 0,7 km², del terme municipal de Seva, amb una població de 790 habitants l'any 1994. El nucli poblacional de Sant Miquel de Balenyà dista 2,8 km, 5 km

i 2 km de les capitals dels municipis de Balenyà, al sud-oest, del Brull, a l'est, i de Seva, a l'est, respectivament.

L'Estació de Balenyà correspon a un nucli totalment urbà que el 31 de març de 1990 va iniciar, a través de la Comissió Promotora de l'Estació de Balenyà, un expedient de segregació. Es volia segregar dels termes municipals als que pertanyia i, sota el nom de Sant Miquel de Balenyà, agregar-se al terme de Seva, essent aquest l'ajuntament instructor de l'expedient de segregació per acord plenari de 29 de maig de 1990. Tanmateix, el 25 de març de 1993, la Comissió de Delimitació Territorial va informar desfavorablement a la possible segregació, atès que no existia una separació major de 2.000 metres de sòl no urbanitzable entre el nucli de l'Estació de Balenyà i els de Seva i de Balenyà (requisit contemplat als articles 2.1 i 12.4 del Decret 140/1988), a la vegada que tampoc s'al·legaven motius prou justificats de necessitat econòmica, social o administrativa. L'informe desfavorable va comptar amb el suport de la Comissió Jurídica Assessora⁴⁵, que va al·legar un defecte de forma procedimental, ja que la proposta de segregació no estava promoguda pel 50% dels veïns de l'últim cens electoral (article 16.d del Decret 140/1988). Així, el Departament de Governació i Relacions Institucionals va publicar el *Decret 246/1993, de 28 de setembre, pel qual es denega la segregació d'una part dels termes municipals de Balenyà, el Brull, Malla i Seva, per constituir un municipi independent*.

Tot i el sentit desfavorable de la Comissió de Delimitació Territorial, l'òrgan no va menystenir que el nucli de Sant Miquel de Balenyà era un clar exemple de disfunció territorial que, tal i com indicava l'article 41.1b del Decret 140/1988, corresponia a un nucli de població que, sense ésser capital de municipi, es troba partit per un o més termes municipals. D'aquesta manera, la pròpia Comissió de Delimitació Territorial va aprovar, a la seva sessió de 22 de març de 1993, iniciar un expedient de correcció de disfuncionalitats territorials en aquest àmbit.

L'informe de juny de 1994 del Servei de Demarcacions Territorials titulat *Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials al nucli de l'Estació de Balenyà, que afecta als termes municipals de Balenyà, el Brull i Seva*, que va servir de punt de partida per tal que la Comissió de Delimitació Territorial de 22 de desembre de 1994 acordés agregar el nucli de Sant Miquel de Balenyà al terme municipal de Seva, només contemplava els municipis de Seva i de Balenyà com a possibles termes receptors de Sant Miquel de Balenyà, ja que el Brull, per les seves característiques eminentment rurals i de muntanya i per la seva poca densitat poblacional, s'allunyaven de les propietats socio-econòmiques del nucli de l'Estació de Balenyà.

El terme municipal de Balenyà tenia una població, en base el padró del 1990, de 3203 habitants i una extensió de 18,46 km², essent el municipi amb la proporció de terreny més gran a l'àmbit territorial de l'Estació de Balenyà, concretament, un 66% de la superfície de l'àmbit. Es considerava el terme amb un sòl urbanitzable més ben qualificat atès que el Pla General d'Ordenació Urbana de Balenyà de 24 de desembre de 1983, establí un continu urbà entre els Hostalets de Balenyà i l'Estació de Balenyà i es tenia en compte el valor urbanístic qualificat del conjunt caracteritzat per la seva bona accessibilitat a través de les carreteres N-152 (actual C-17) de Barcelona a Puigcerdà i la via

45. Dictamen 89/93 sobre la segregació d'una part dels termes municipals de Balenyà, el Brull, Malla i Seva, per a constituir un nou municipi amb el nom de Sant Miquel de Balenyà, Comissió Jurídica Assessora, 17 de juny de 1993.

de Ferrocarril de Barcelona a Puigcerdà, la seva topografia planera i un valor del terreny agrícola baix per correspondre a terrenys situats a cotes elevades, factors responsables de la implantació a les afores de l'Estació de Balenyà d'indústries disperses, constituint un sector de desenvolupament industrial.

En el moment de la correcció de la disfuncionalitat, el terme municipal de Seva tenia una població de 790 habitants (dades del padró de 1990) i una extensió de 29,1 km² i era el municipi que aportava una major proporció d'habitants a l'àmbit de l'Estació de Balenyà. Concretament, un 68,8% de la seva població i gestionava un 30% de la seva superfície, on s'hi incloïen gairebé tots els serveis públics de Sant Miquel de Balenyà, com ara les escoles, l'església, el cementiri, el centre cívic i les zones verdes. Tanmateix, aquest sector de Seva no comprenia activitats productives, industrials ni tampoc agràries, activitats situades majorment a l'àmbit de Balenyà. Per aquest motiu i contràriament a Balenyà, Seva no preveia en el seu Pla General d'Ordenació Urbana de 17 de desembre de 1980 cap desenvolupament urbanístic entre el seu propi nucli i el nucli urbà de l'Estació de Balenyà.

Finalment, la Comissió de Delimitació Territorial de 22 de desembre de 1994, amb el dictamen favorable de la Comissió Jurídica Assessora, va corregir la disfuncionalitat que representava el nucli poblacional de l'Estació de Balenyà i va agregar-lo al terme municipal de Seva, mitjançant el *Decret 157/1995, de 16 de maig, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials existents al nucli de l'estació de Balenyà, pertanyent als termes municipals de Balenyà, el Brull i Seva*.

A fi de valorar si Seva era el terme municipal més idoni per agregar-li el nucli de Sant Miquel de Balenyà es varen tenir en compte tres paràmetres principals: població, territori i prestació de serveis. Així, (1) la població: com que Seva era el municipi que tenia més habitants al nucli de l'Estació de Balenyà, la no agregació d'aquest nucli hagués representat una disminució pel municipi del 45% de la seva població; (2) el territori: Balenyà és el terme que tenia més sòl urbà qualificat i es va considerar que la segregació de Sant Miquel, tot i comportar una reducció del seu sòl industrial, no hagués significat cap minva important al municipi; i (3) la prestació de serveis: el nivell de prestació de serveis, i la mateixa tipologia d'aquests, eren superiors a la zona que pertanyia a Seva que no pas a la de Balenyà. L'ajuntament de Seva havia actuat d'una forma més important a l'àmbit de l'Estació de Balenyà (el cementiri, les escoles i el casal d'avis, entre altres). Per tot plegat, la Comissió de Delimitació Territorial va considerar que els factors de població i de prestació de serveis afavorien la solució d'integrar el nucli de l'Estació de Balenyà al terme municipal de Seva, en creure que era la solució que provocaria menys canvis forçats, tant a nivell de població (nombre de persones que han de canviar de municipi) com a nivell de serveis (ja eren instal·lats al sector i eren prestats a la major part dels veïns i per tant no calia crear-los de nou).

3.3.2. La Beguda Alta. Termes municipals de Masquefa, Sant Esteve Sesrovires i Sant Llorenç d'Hortons

El nucli poblacional de la Beguda Alta és un exemple mediàtic de disfuncionalitat territorial ja que constitueix un nucli dividit per tres municipis (Masquefa, Sant Esteve Sesrovires i Sant Llorenç d'Hortons) i pertany a tres comarques diferents: Anoia, Baix Llobregat i Alt Penedès. D'aquesta manera, cada administració presta els serveis públics determinats a la part del municipi de la seva competència, resultant una gestió molt heterogènia.

El nucli urbà de la Beguda Alta està emplaçat al capdamunt d'una carena i es troba situat a uns 2,5 km del nucli de Masquefa, que és el més proper i el directament més ben comunicat a través de la carretera B-224a, a uns 5,4 km del nucli de Sant Esteve Sesrovires, amb el que comunica a través de les carreteres B-224a i B-2293, i a uns 12 km del nucli de Sant Llorenç d'Hortons (el més allunyat) al qual s'hi pot accedir a través de les carreteres BV-2249 i B-224, passant pel propi nucli de Masquefa, o bé a 5,5 km si hom passa per un camí traçat en sòl no urbanitzable.

A nivell municipal, els tres termes municipals amb els quals es divideix el nucli de la Beguda Alta plantegen un cert grau d'homogeneïtzació pel que fa a la planificació territorial ja que en els seus plans d'ordenació urbanística municipal preveuen la consolidació i l'ampliació de l'àmbit històric de la Beguda Alta, amb sectors de reserva de sòl per donar servei a tot el nucli urbà. Tanmateix, determinades gestions dels serveis públics a prestar suposen alguns greuges importants.

El Pla Territorial de l'àrea metropolitana de Barcelona, aprovat definitivament el 20 d'abril del 2010, inclou aquest nucli en els termes municipals de Sant Esteve Sesrovires i de Sant Llorenç d'Hortons, mantenint la reserva del quart cinturó que transcorre pel terme de Sant Esteve Sesrovires. A la vegada, el Pla Territorial de les Comarques Centrals, aprovat definitivament el 18 de setembre de 2008, inclou el nucli de la Beguda Alta en el terme municipal de Masquefa i no preveu cap estratègia urbana diferenciada de la resta del nucli urbà, on preveu un creixement moderat.

Un exemple quotidià de la descoordinació dels serveis públics que pateix el nucli de la Beguda Alta és l'àmbit educatiu. Actualment, el nucli poblacional de la Beguda Alta disposa de dos centres educatius: la llar d'infants Francesc Mata i Sanghès, que es troba en el terme de Masquefa i pertany als Serveis Territorials de la Catalunya Central, i l'escola Vinyes Verdes, situada en el terme de Sant Llorenç d'Hortons i que pertany als Serveis Territorials de Barcelona. Aquest fet implica que les famílies amb més d'un fill d'edat diversa que estudien en els dos centres, pel fet de pertànyer a municipis, comarques i serveis territorials diferents, pateixen situacions anòmales com celebrar les festivitats escolars amb dates diferents o bé que diversos serveis que afecten a l'escola Vinyes Verdes depenguin d'organismes diversos sense cap mena de lògica territorial, com ara que la gestió de les beques de menjador vagi a càrrec del Consell Comarcal de l'Anoia, quan el terme de Sant Llorenç d'Hortons pertany al Baix Llobregat, que els ajuts individuals

de transport siguin gestionats pel Consell Comarcal de l'Alt Penedès o que els serveis informàtics depenguin de la Catalunya Central⁴⁶.

La Beguda Alta és un nucli urbà segregat per tres comarques diferents i la possible solució d'aquesta disfunció implicarà que la Generalitat de Catalunya hagi de modificar els límits comarcals, de conformitat amb el procediment establert per la Llei 6/1987, de 4 d'abril, sobre l'organització comarcal de Catalunya. Tanmateix, actualment la problemàtica persisteix i el nucli de la Beguda Alta no s'ha unificat a cap dels tres municipis.

Fins el moment, els tres municipis han creat una mancomunitat, denominada *Mancomunitat Intermunicipal de la Beguda Alta*⁴⁷, que permet planificar, programar i gestionar més eficaçment els serveis, com ara la recollida d'escombraries, la prestació del servei d'abastament domiciliari de l'aigua potable, l'enllumenat públic, la xarxa de clavegueram, la pavimentació i la conservació de les vies públiques i l'educació i la sanitat, que les diverses administracions han de prestar a aquesta petita població de prop de 700 habitants tenint com a finalitat essencial la vertebració territorial i la cohesió social.

Per assolir la prestació d'aquests serveis, la Mancomunitat de la Beguda Alta s'autofinança a través de les aportacions econòmiques dels ajuntaments de Masquefa, de Sant Llorenç d'Hortons i de Sant Esteve Sesrovires, consignades en els seus pressupostos respectius i ja pactats amb la pròpia mancomunitat, de subvencions rebudes dels propis ajuntaments i d'altres institucions com la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya, el Govern central i la Unió Europea, dels ingressos que obté pels serveis bàsics prestats, de les contribucions especials per l'execució d'obres o ampliació de millores, així com taxes, preus públics multes o fins i tot ingressos privats.

3.3.3. La urbanització Fogueres de Montsoriu. Termes municipals d'Arbúcies i Riells i Viabrea

La urbanització Fogueres de Montsoriu correspon a una zona residencial situada a uns sis km al nord del nucli de Riells i Viabrea, a uns tres km al sud del nucli d'Arbúcies i a uns quatre km al nord-oest del nucli de Breda que pot atribuir-se a la tipologia de disfuncionalitats territorials "nuclis, no capitals de municipi, partits per un o més termes municipals".

Aquesta situació afecta al traçat de la línia de terme comprès entre les fites desena i dotzena de la frontera municipal entre els termes de Riells i Viabrea i d'Arbúcies, atès que la documentació històrica, l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i senyalar les fites comunes als termes municipals de Riells i d'Arbúcies*, de data 23 d'agost de 1923, descriu aquest tram mitjançant dues rectes que impliquen la divisió de la urbanització Fogueres de Montsoriu, construïda posteriorment a la delimitació original, en dues parts ben diferenciades, la qual cosa implica la subdivisió de parcel·les urbanes, d'habitatges i de carrers. La línia de terme deixa una major nombre de les parcel·les dins el terme municipal d'Arbúcies, però el seu accés principal, que té lloc a

46. "Limbo administrativo de Montilla", *Suplement Vivir – Diari la Vanguardia*, 14 de febrer de 2012. Aquest article esmenta la particularitat geogràfica de la Beguda Alta a "Un Pueblo de tres municipios" i relata breument com afecta a la quotidianitat dels seus habitants i al dia a dia del nucli de població la participació del nucli entres termes i tres comarques diferents.

47. Podeu consultar els Estatuts de la mancomunitat intermunicipal de la Beguda Alta de 27 de març de 2009.

través del camí del Castell de Montsoriu, està fragmentat per tres municipis diferents: Arbúcies, Riells i Viabrea i Breda, essent aquest últim el que n'integra l'inici i una part més extensa del tram.

La situació existent entre Arbúcies i Riells i Viabrea implica la interacció entre tres tipologies de límits: el límit de terme, el límit cadastral i el límit de la propietat, dels quals els dos primers coincideixen pràcticament en la seva totalitat, en detriment del tercer.

Aquesta divisió era una problemàtica fefaent que comportava situacions anòmales en la prestació de serveis, tals com acordar la recollida d'escombraries, la neteja i el manteniment dels carrers o bé que veïns d'un mateix carrer haguessin de demanar llicències o permisos a ajuntaments diferents. Per tal de solucionar aquest fet, els ajuntaments de Riells i Viabrea i d'Arbúcies van acordar transformar el límit municipal descrit a les actes de delimitació de 1923 en base al parcel·lari existent, a fi de no subdividir parcel·les de la urbanització –*Acta de delimitació entre els termes municipals de Riells i Viabrea, de 27 d'abril de 2011*– i garantir l'òptima prestació de tots els serveis. Alhora, el límit ressegueix l'eix del carrer de Coll de Castellar, per tal de compartir-ne el manteniment. Tot i això, la prestació de determinats serveis, com la recollida d'escombraries o la neteja dels carrers, el pot acabar assumint un dels dos municipis a través d'un conveni.

3.4. Els nuclis aïllats de la seva capital i amb accés des d'un municipi veí

És una tipologia de disfunció que correspon a nuclis de població dispersos al llarg del terme municipal l'accés als quals, atesa la distància amb el nucli principal, té lloc a través de municipis veïns. Aquesta disfunció pot comportar que el nucli principal no pugui prestar determinats serveis en els nuclis dispersos, els quals seran gestionats amb major facilitat per un municipi veí per l'existència d'una via de comunicació més idònia que la que hi ha amb el municipi al qual està adscrit el nucli aïllat. Tal vegada, aquesta unió pot condicionar la vida social del nucli atès que la facilitat d'accés al municipi veí podria convertir a aquest darrer en el punt de referència econòmica i comercial dels veïns del nucli aïllat.

Al mateix temps, tal i com s'observa a l'àmbit nord i nord-est dels municipis de Torà i de Biosca, el nucli aïllat pot compartir característiques geogràfiques i demogràfiques similars amb una població a la qual no estan adscrits. Aquest fet, juntament amb unes millors vies de comunicació, aïllen geogràficament però també socialment i econòmicament el nucli dispers del municipi principal.

3.4.1. El procediment de segregació dels termes municipals de Biosca i de Torà a Llobera

A l'àrea nord i nord-est dels termes municipals de Torà i de Biosca (Segarra), situada entre les comarques de la Segarra i del Solsonès, s'hi localitza una població disseminada i poc poblada constituïda per un conjunt de vint-i-sis masos (dels quals només sis són habitats actualment: El Piteu de Baix, Can Pla, la Torre, Creies, Gilibert i l'Alzina).

Aquesta àrea ocupa una extensió de 25,41 km² i dista entre deu i quinze km lineals dels seus nuclis municipals, essent el terme municipal de Llobera el més proper (set km lineals).

Aquesta zona forma part dels antics municipis de Lloberola i de Llanera, agregats als termes municipals de Biosca i de Torà l'any 1847, i les masies que conformen aquesta àrea constitueixen una unitat poblacional característica, ja que es troba aïllada de les capitals dels municipis als quals pertany com a conseqüència de la presència d'accidents geogràfics destacats, tals com l'altiplà Central i la depressió Central Catalana, fet que implica una distribució territorial anòmla que comporta que l'accés als àmbits territorials de Lloberola i de Llanera es faci a través del municipi de Llobera (Solsonès). Aquest ajuntament ha d'assumir el cost de la prestació dels serveis bàsics d'aquesta àrea sense ser-ne l'administració responsable.

Els termes municipals de Biosca i de Torà presenten una dualitat geogràfica important atès que el sector sud d'ambdós municipis forma part de la depressió central catalana i el seu sector nord conforma els primers relleus prepirinencs amb alçades superiors als 700 metres. Es tracta d'un sector geogràficament més accidentat on s'hi localitza parcialment l'antic municipi de Lloberola, del terme municipal de Biosca, i s'hi agrupen els antics municipis de Cellers, Claret, Fontanet, Figuerola, Vallferosa, Llanera i l'Aguada, del terme municipal de Torà. Són característiques geogràfiques que comparteixen els antics municipis de Llanera i de Lloberola amb l'actual terme municipal de Llobera (que prové de la fusió municipal de Llobera, Peracamps i Toredenegó de l'any 1847), el qual presenta alçades compreses entre els 750 i els 900 metres. A la vegada, com s'ha comentat anteriorment, el terme municipal de Llobera també presenta una població disseminada, destacant l'entitat poblacional de Peracamps que, amb 143 habitants, és el nucli de serveis del municipi i on es troba la seu de l'ajuntament. I des d'aquesta seu, coneguda com a Hostal Nou, es vertebrava la xarxa de camins rurals que dona accés a les masies aïllades que constitueixen el terme municipal de Llobera i que també donen accés rodat principal al sector nord-est de l'antic municipi de Lloberola i a bona part de l'antic municipi de Llanera. Aquest àmbits territorials tenen la ciutat de Solsona com a nucli de referència i comparteixen amb la comarca del Solsonès importants característiques geogràfiques i de relleu.

Així, les complexitats geogràfiques d'aquesta zona i les gestió irregular del sector per part dels ajuntaments dels quals depèn va propiciar que el 10 de novembre de 1988 s'iniciés, per part d'un conjunt de veïns del terme municipal de Torà, un expedient de segregació de la superfície esmentada per tal d'agregar-la al terme municipal de Llobera, situat al nord de Torà i de Biosca. Es tracta d'un expedient complex que, tal i com veurem, ha tingut diverses etapes.

La possibilitat de segregació municipal dels sectors nord i nord-est dels termes municipals de Torà i de Biosca per tal d'agregar-se al terme municipal de Llobera implica la modificació dels límits comarcals de la Segarra i del Solsonès, essent l'òrgan competent de gestió la Generalitat de Catalunya (Llei 6/1987, de 4 d'abril). Aquest expedient ha tingut una llarga trajectòria administrativa que encara no ha arribat a bon port. La segregació ha comptat amb el beneplàcit reiterat de la Comissió de Delimitació Territorial

(8 de desembre de 2008, 22 d'abril de 2009 i 14 de desembre de 2011)⁴⁸, l'Ajuntament de Llobera (Acord plenari de 22 de juny de 2009) i el Consell Comarcal de Llobera (acords plenaris de 9 d'octubre de 1992 i de 29 de gener del 2009) i el rebuig dels ajuntaments de Torà (Acord plenari de 5 d'agost de 2009), Biosca (Acord plenari de 12 d'agost de 2009), el Consell Comarcal de la Segarra (acords plenaris de 30 d'octubre de 1992, 11 de novembre de 1992, 29 de març de 1993 i 26 de gener del 2009) o el mateix Tribunal de Justícia que el 27 de novembre del 1998 anul·la l'acord de Govern de 25 de gener de 1995 que resol en sentit positiu.

El Consell Comarcal de la Segarra mostra el seu desacord a la correcció de disfuncionalitats en l'àmbit de Lloberola i de Llanera mitjançant l'Acord plenari de 26 de gener del 2009 argumentant que aquesta zona no compleix els supòsits de disfuncionalitats que preveu l'article 21 del Decret 244/2007, és a dir, que l'àrea objecte d'estudi no es correspon amb un nucli aïllat de la seva capital i amb l'accés des d'un municipi veí, ni tampoc es correspon amb una part d'un municipi aïllat de la resta del municipi per accidents geogràfics,⁴⁹ tal i com va acordar la Comissió de Delimitació Territorial de 3 de desembre de 2008. Aquest acord argumenta que “no es contempla cap nucli de població a la zona objecte de disfunció, si bé es cert que les masies que constitueixen l'àmbit de discòrdia tenen un accés des d'un municipi veí. Aquest és similar al que tenen els nuclis principals de Torà i de Biosca i en cap cas és directe atès que aquestes masies han d'accedir a la carretera LV/3005 o C/451 mitjançant altres camins per tenir un accés als municipis de Torà o Biosca. El Consell Comarcal de la Segarra també argumenta que no existeix cap accident geogràfic que provoqui una dificultat d'accés ni tampoc cap deficiència de prestació de serveis, a l'hora que aquest procediment de segregació implicaria una gran pèrdua d'extensió territorial als termes municipals de Torà i de Biosca, i òbviament de la comarca de la Segarra”.

Els dictàmens de la Comissió Jurídica Assessora núms. 276/94 i 416/09⁵⁰ han estat desfavorables al procediment de segregació perquè, al seu parer, no es compleixen els supòsits contemplats en la normativa en relació amb les tipologies de disfuncionalitats territorials. Aquests dictàmens consideren que no es poden provar les exigències que contempla la legislació, com ara la garantia que, després de l'alteració dels termes, el municipi o els municipis afectats disposaran de recursos ordinaris suficients per a prestar els serveis mínims obligatoris; tampoc no es contempla la proposta correcta de divisió de béns, drets i obligacions ni s'especifica que, per a procedir a l'agregació, és necessari que el municipi a favor del qual es faci la incorporació tingui un major contingut i potencial econòmic, demogràfic i disposi de mitjans personals i materials per gestionar tots els serveis. Ambdós dictàmens també es mostren fermament contraris a l'agregació atès que aquesta alteració comporta una modificació comarcal que implicaria una afectació territorial molt significativa, ja Llobera incrementaria la seva superfície de 38,89

48. Més informació a *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials entre els municipis de Biosca, Torà i Llobera, de data 1 de març de 2010*, Comissió de Delimitació Territorial, 14 de desembre de 2011.

49. Burgueño, J., (2009), *Estudi sobre la inexistència de raons geogràfiques que permetin i justifiquin la segregació d'un sector del nord del terme municipal de Torà (Segarra) per tal d'unir-lo a Llobera (Solsonès), atenent a la legislació municipal vigent*, Servei Científicotècnic de Cartografia i SIG, Universitat de Lleida, inèdit.

50. Dictamen 276/94 sobre Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials dels municipis de Biosca, Torà (Segarra) i Llobera (Solsonès) de 16 de maig de 1994 i Dictamen 416/09 sobre Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials dels municipis de Biosca, Torà (Segarra) i Llobera (Solsonès), de 26 de novembre de 2009.

km² a 90,30 km² (fet que suposaria un increment del 64,2% del seu territori), Biosca disminuiria de 66,32 km² a 61,40 km² i Torà passaria de 92 km² a 75,50 km².

Els dictàmens emesos per la Comissió Jurídica Assessora no son vinculants i correspon al titular del Departament de Governació i Relacions Institucionals resoldre la delimitació definitiva. Tanmateix, fins al moment, aquesta disfunció no ha estat resolta.

3.5. Parts d'un o més termes municipals fent falca dins d'un altre municipi

Quan una part d'un municipi fa falca dins d'un o més municipis esdevé una àrea de territori on la prestació de serveis és dubtosa i a la vegada es generen problemàtiques de gestió, atès que en aquesta àrea l'accés a través del municipi principal pot resultar complex i ésser molt més accessible a través de sectors concrets d'altres municipis, els quals, com a conseqüència d'aquest fet, poden facilitar la gestió de l'àmbit territorial. A continuació es relata la falca territorial de Puigverd d'Agramunt, històricament coneguda i que encara resta pendent de solució.

3.5.1. Falca territorial de Puigverd d'Agramunt

El terme municipal de Tornabous, amb una superfície de 20,3 km², està constituït per dos sectors territorials separats entre si per una prolongació del terme municipal de Puigverd d'Agramunt. El primer sector comprèn el nucli poblacional de Tornabous, amb una extensió territorial de 10,57 km², i el segon sector, els nuclis de població de la Guàrdia i de Tarrós, amb una superfície de 9,73 km², que a la vegada esdevé l'enclavament territorial del municipi. Ambdós sectors estan separats per una falca, de 3,78 km². El terme municipal de Puigverd d'Agramunt no comprèn cap nucli de població i correspon a terrenys de regadiu destinats a cultius de blat de moro i de pomeres. Aquesta franja s'allunya catorze km al sud-oest del nucli poblacional de Puigverd d'Agramunt i tres-cents metres dels nuclis de Tornabous, la Guàrdia i Tarrós, respectivament.

L'existència d'una falca del terme municipal de Puigverd d'Agramunt entre els dos sectors que constitueixen el terme municipal de Tornabous, ambdós municipis de la comarca de l'Urgell, correspon a la tipologia de disfunció territorial "part d'un terme municipal o més fent falca dins un altre municipi" contemplada a l'article 21e del Decret 244/2007, de 6 de novembre, que trenca la continuïtat del municipi de Tornabous i que, tal i com descriu l'esmentat decret, és un motiu d'alteració municipal.

En aquest sentit, l'Ajuntament de Tornabous va acordar el 5 de juny de 1997, l'inici d'un procediment de segregació d'una part del terme municipal de Puigverd d'Agramunt per tal d'agregar-la al seu propi terme municipal, al·legant una manca de continuïtat geogràfica entre els nuclis poblacionals de Tornabous atesa l'existència de la franja de terreny. La major part de les finques de la franja són propietat de veïns de Tornabous, fet que implicaria un mal manteniment dels camins veïnals i rurals i afectaria negativament a la seva ordenació i planificació urbanística. Al mateix temps, s'evidencia que

la franja territorial és més propera als nuclis poblacionals de Tornabous, la Guàrdia i Tarrós, en detriment de Puigverd d'Agramunt.

L'Ajuntament de Puigverd d'Agramunt no compartia aquesta decisió i el 6 de març de 1998 va informar desfavorablement la iniciativa del municipi veí. En aquest sentit, l'Ajuntament de Puigverd d'Agramunt va al·legar que si la segregació esdevenia una realitat, el seu consistori veuria reduïts els seus ingressos en concepte d'impost de béns immobles de naturalesa urbana, atès que era l'únic impost que deriva de la falca territorial i que tenia una incidència del 43% ens els recursos ordinaris del municipi. Tampoc compartia les justificacions emeses per l'Ajuntament de Tornabous i al·legava que era el seu ajuntament qui gestionava les finques rústiques de la franja territorial i que la planificació urbanística del sector així com la residència dels propietaris de les diferents parcel·les no són elements amb prou solidesa per generar una alteració.

Tanmateix, el 19 de novembre de 1998, la Comissió de Delimitació Territorial va informar positivament l'expedient de segregació de la franja territorial de l'Ajuntament de Puigverd d'Agramunt a fi d'agregar-se al terme municipal de Tornabous. També va comptar amb el vist-i-plau de la Comissió Jurídica Assessora mitjançant el Dictamen 66/99 sobre la segregació d'una part del terme municipal de Puigverd d'Agramunt per a la seva agregació al de Tornabous, de 25 de febrer de 1999. L'informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de segregació d'una part del terme municipal de Puigverd d'Agramunt, per a la seva agregació al de Tornabous, de 2 de novembre de 1998, explicitava que la franja de Puigverd d'Agramunt és més propera als nuclis poblacionals de Tornabous i no de Puigverd d'Agramunt i que el tipus de cultiu que s'hi conrea és més similar al de Tornabous (regadiu) que no al de Puigverd d'Agramunt (secà). Tant l'informe de 2 de novembre de 1998 com el dictamen 66/99 van clarificar que l'alteració provocaria un minvament poc important dels ingressos a percebre per part de l'Ajuntament de Puigverd d'Agramunt.

Per tot això, es va aprovar el *Decret 95/1999, de 6 d'abril, pel qual s'aprova l'alteració dels termes municipals de Puigverd d'Agramunt i de Tornabous*. Tanmateix, la secció cinquena del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va dictar la *sentència de 21 d'abril de 2004 al recurs contenciós administratiu núm. 614/1999*, interposat per l'Ajuntament de Puigverd d'Agramunt, al·legant defectes de forma de l'expedient administratiu d'alteració i greuges econòmics i físics derivats del mateix que afecten al seu terme municipal. Aquesta sentència comporta la nul·litat del Decret 95/1999⁵¹ i, d'aquesta manera, el procediment d'alteració i de correcció de disfuncionalitats queda suspès i la disfuncionalitat territorial resta vigent actualment.

51. Resolució GAP/1975/2004, de 7 de juliol, per la qual es disposa el compliment de la sentència de 21 d'abril de 2004 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya en el recurs contenciós administratiu número 614/1999.

3.6. Parts d'un municipi aïllat de la resta del propi municipi pel pas d'infraestructures o accidents geogràfics

Aquest tipus de disfuncions territorials venen motivades per traçat d'una infraestructura o accident geogràfic que aïlla una porció de territori d'un municipi determinat i en dificulta l'accés de forma bidireccional, és a dir, minva tant la capacitat de prestació de serveis del sector aïllat com l'accés d'aquest al primer. Aquesta situació comporta que la gestió del sector i el seu principal accés es facin a través d'un municipi al qual no està adscrit. Aquest aïllament es produeix de forma natural o antròpica i pot afectar també a nivell social i econòmic. L'establiment dels traçats de les autopistes han estat una font de divisió territorial i prova d'aquesta n'és la divisió que va comportar el traçat de l'Eix Transversal entre Manresa i Sant Joan de Vilatorrada, una disfunció resolta el maig del 2009.

3.6.1. Sant Joan de Vilatorrada - Manresa

El traçat de l'eix transversal construït entre els termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada va comportar l'establiment d'una barrera física entre ambdós termes municipals i va generar mancances de funcionament, de gestió i, en definitiva, de prestació de serveis a una superfície de 13.431 km². Aquesta àrea d'afectació es pot dividir en dos sectors diferenciats. Un sector és el situat a l'est de Sant Joan de Vilatorrada, amb una superfície de 3.872 km², i l'acta històrica de delimitació denominada "Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Sant Martí de Torroella i de Manresa, del dia 11 de juliol de 1917 i l'acta addicional de 3 de juny de 1929" l'englobava dins del terme municipal de Sant Joan de Vilatorrada que resta dividit pel nou traçat antròpic per dos municipis. El segon sector és el situat a l'extrem sud de Sant Joan de Vilatorrada, té una superfície de 9.552 km² i es correspon amb una àrea urbanitzada que la delimitació que deriva de l'acta de 1917 englobava dins del terme municipal de Manresa, tot i que el seu creixement urbanístic l'ha regulat l'Ajuntament de Sant Joan de Vilatorrada i l'establiment del traçat antròpic n'implica un important dèficit de gestió i de prestació de serveis. El municipi de Sant Joan de Vilatorrada ha crescut urbanísticament fins a l'eix del carrer d'Antonio Machado i l'acta de 1917 en deixa el seu extrem sud en el terme municipal de Manresa.

Per tal de solucionar aquestes disfuncionalitats derivades principalment de l'establiment de l'eix transversal però també d'una mala planificació urbanística, els ajuntaments de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada van acordar iniciar un procediment d'alteració (8 d'octubre de 2001 i 2 de maig de 2002) basat en el supòsit de "quan consideracions d'ordre geogràfic, demogràfic, econòmic o administratiu ho fan necessari" (art. 8.b del Decret 244/2007), a fi d'alinear el traçat de la línia de terme al marge nord de la nova infraestructura i corregir la disfunció del segon sector afegint una franja de nou metres al llarg del carrer d'Antonio Machado per incorporar el sector sud del terme municipal de Sant Joan de Vilatorrada i facilitar la gestió del mateix. D'aquesta manera, l'àrea afectada per la construcció de l'eix transversal recupera una certa coherència urbanística i territorial perduda pel traçat de la infraestructura i optimitza la

prestació dels serveis municipals. Ambdós ajuntaments varen certificar que l'alteració no implicava cap disminució dels ingressos en concepte de l'impost de béns immobles de naturalesa rústica perquè la porció de terreny objecte de segregació ja formava part cadastralment del terme municipal de Sant Joan de Vilatorrada i era aquest ajuntament qui atorgava llicències i permisos per la dita fracció de terreny.

El procediment d'alteració té el vist-i-plau de la Comissió de Delimitació Territorial, a través de l'Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient d'alteració de termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada (Bages, Barcelona), de 4 de novembre de 2008, i de la Comissió Jurídica Assessora, mitjançant el Dictamen 57/09 relatiu al procediment administratiu d'alteració de termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada, de 26 de febrer de 2009. Finalment, es va aprovar el *Decret 84/2009, de 26 de maig, pel qual s'aprova l'alteració parcial dels termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada*.

3.7. Anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor

Aquestes anomalies apareixen en el moment que es produeix la interacció entre els límits de terme que deriven de les actes històriques aixecades a la primera meitat del segle XX i altres límits no territorials de caràcter gestor de tipus contributiu (cadastre), subsidiari (PAC), urbanístic (plans d'ordenació urbanística municipal, plans especials de protecció de masies, etc.), particulars (límits de propietat), de caça (vedats de caça) o natural (comunals, PEINS...), entre altres. Aquestes disfuncions impliquen importants marges d'incertesa a l'hora de gestionar els serveis regulats, ja que el perímetre de la gran majoria d'ells hauria de coincidir moltes vegades amb el límit municipal. Així doncs, cal ordenar aquest desgavell de línies existents al territori a fi de unificar, sempre i quan sigui possible, tots els límits gestors amb el límit de terme.

Habitualment, aquesta anomalia s'evidencia quan es produeix la interacció entre el límit de terme i els límits cadastrals o de propietat, atès que les actes històriques de referència del primer es varen elaborar per definir el perímetre del futur mapa cadastral de tots els municipis de l'Estat espanyol. Tanmateix, el decalatge que existeix entre l'aixecament de les actes de terme, a inicis del segle XX, i l'elaboració del primer cadastre als anys cinquanta del mateix segle implica que el perímetre d'aquests dos límits sovint no coincideixi i comporti problemàtiques importants. Aquesta divergència de límits pot comportar greuges econòmics, en el cas que existeixin elements de dinamització econòmica (Ribes de Freser i Queralbs), urbanística (Gironella i Olvan) i particular (Fígols i Cercs), pel fet que el límit cadastral els atribueixi a un municipi i la línia de terme vigent a un altre.

3.7.1. La central hidroelèctrica de Rialb. Termes municipals de Ribes de Freser i Queralbs

La línia de terme entre els termes municipals de Queralbs i de Ribes de Freser –ambdós de la comarca del Ripollès– és un clar exemple dels efectes econòmics que poden derivar de les divergències existents entre la pròpia línia de terme i els límits contributius de dos o més municipis limítrofs.

Aquesta línia de terme correspon a un procediment de desacord que es posa de manifest durant les operacions de delimitació –*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Queralbs i de Ribes de Freser, de 10 de desembre de 2008*–, essent l'objecte del desacord la ubicació de la central hidroelèctrica de Rialb que es veu afectada pel traçat de la línia de terme entre els termes municipals de Queralbs i de Ribes de Freser, comprès entre les fites sisena i setena.

La descripció de l'acta històrica, *l'Acta de l'operació practicada per a reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Ribes de Freser i de Queralbs, de 24 d'agost de 1928* ubica la central hidroelèctrica al terme municipal de Ribes de Freser quan aquest equipament històricament estaria ubicat al terme municipal de Queralbs. Així ho apunten els rebuts cadastrals actual i històric d'aquest municipi que indica que la central hidroelèctrica abona la contribució urbana al municipi de Queralbs, tot i que l'actual límit cadastral l'ubica dins al terme municipal de Ribes de Freser. Al mateix temps, aquest ajuntament també disposa d'altra documentació de domini i d'actes dispositius que ubiquen la central dins del seu terme municipal sense que l'ajuntament veí hagi registrat fins al moment cap reclamació ni reivindicació al respecte.

D'altra banda, l'Ajuntament de Ribes de Freser, davant del procés de desacord i la pròpia acta de delimitació de data 10 de desembre de 2008, defensa el traçat de l'acta històrica com a línia de terme correcta entre ambdós municipis⁵².

Aquesta problemàtica encara resta pendent de solució però es evident que el municipi que acabi gestionant dins del seu terme la central hidroelèctrica manifestarà una variació substancial de les seves arques municipals ja que aquest equipament contribueix a les mateixes a través de l'impost de béns immobles i l'impost d'activitat econòmica.

3.7.2. L'àmbit del Cap del Pla. Termes municipals de Gironella i Olvan

El document històric de delimitació que defineix la línia de terme entre els termes municipals de Gironella i d'Olvan, ambdós pertinents a la comarca del Berguedà, és l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Gironella i d'Olvan, de 8 de juny de 1922*, que descriu un total de tretze fites, essent els seus extrems comuns amb els termes municipals de Casserres i de Puig-reig, que s'uneixen entre si mitjançant onze traçats rectilinis.

Tanmateix, el límit cadastral existent entre ambdós municipis, que al mateix temps es correspon amb els perímetres municipals contemplats als plans d'ordenació urbanísti-

52. Colomer, J. "Quinze municipis de les comarques gironines tenen litigis oberts per límits territorials", *Diari el Puntavui*, 3 de maig de 2010.

ca municipal de Gironella i d'Olvan, segueix en pràcticament tota la seva extensió límits naturals com torrents o camps de conreu. D'aquesta manera, el límit cadastral coincideix amb els límits de la propietat particular però en canvi difereix en gran mesura del límit municipal acordat per les comissions de delimitació municipal responsables de l'acta històrica aixecada per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol a la primera meitat del segle XX. Aquesta situació comporta que àmbits atribuïts històricament a un terme municipal quedin inclosos dins l'altre terme, com és el cas del sector del Cap del Pla, amb els greuges comparatius que aquest fet comporta. Això pot comportar que, en funció de quin ajuntament sigui que exigeixi les obligacions tributàries es podrien generar situacions d'increment o decrement contributiu al conjunt de les parcel·les i també que aquells terrenys que es situen a les zones properes als límits municipals (i, que per tant, es veuen afectats per la dicotomia entre el límit de terme municipal i el límit cadastral) puguin quedar qualificats urbanísticament de forma diferent.

Fins al moment, ambdós ajuntaments han manifestat a l'*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Gironella i Olvan de 26 de febrer de 2013*, la voluntat d'iniciar un procediment d'alteració per adaptar la línia cadastral a la línia de terme que deriva de l'acta històrica de 23 de març de 1922 i evitar el desgavell de límits existents així com les mancances de prestació de serveis i els greuges entre ambdós límits.

3.7.3. Els Cingles del Ba. Termes municipals de Fígols i Cercs

Existeixen situacions complexes en les quals interaccionen quatre tipologies de límits tals com el límit de terme municipal, el límit cadastral, els límits de la propietat particular i els relleu natural. Aquest és el cas del tram de línia comprès entre les fites vuitena i novena de la línia de terme entre els termes municipals de Fígols i de Cercs, ambdós de la comarca del Berguedà. L'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Cercs i de Fígols, de 6 de juliol de 1923*, descriu aquest tram com una línia recta que, al mateix temps, coincideix amb el límit cadastral existent però difereix amb el relleu natural de la zona, on existeix una cinglera (els Cingles de Vall-llobera) que es correspon amb un límit natural ben marcat. Al mateix temps, aquest límit natural coincideix amb els límits de les propietats de l'àrea superior de la cinglera i que estan definides per actes escripturals i plànols topogràfics diversos i de caràcter privat datats entre els anys vint i trenta del segle passat.

Aquesta situació comporta que el conjunt de les parcel·les de propietat que s'estenen de nord a sud al capdamunt dels Cingles de Vall-llobera, i que es defineixen integrament dins el terme municipal de Fígols, restin partides pels límits de terme i cadastrals, restant-ne una part dins el terme municipal de Cercs. Aquesta situació podria comportar greuges importants en la gestió d'aquestes parcel·les boscoses ja que el seu accés només és possible a través del terme municipal de Fígols, fent impossible la gestió des del terme municipal de Cercs. Tanmateix, al tractar-se de parcel·les de sòl rústic, els propietaris i els propis ajuntaments sempre han considerat que els límits de terme, cadastral i de propietat són coincidents amb el relleu natural i la divergència real de límits no ha comportat cap problema destacable. Així ho indica l'*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Fígols i de Cercs, de 28 de febrer del 2012*.

Tanmateix, aquesta manca de coordinació de límits podria solucionar-se mitjançant un expedient d'alteració per aplicació de l'article 21.f del Decret 244/2007, que contempla com a tipologia de disfunció territorial les parts de municipi aïllades de la resta pel pas d'infraestructures o accidents geogràfics. Al mateix temps, aquesta situació es podria considerar una de les noves anomalies territorials proposades en aquest treball i no contemplada a la legislació vigent: anomalies generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor, supòsit evident d'alteració de termes municipals.

3.8. Anomalies d'imprecisió i territorials generades per l'afectació d'estructures amb vàlua històrica, cultural, social o econòmica per la línia de terme

Corresponen a disfuncions motivades per la partició per la línia de terme d'elements físics dotats d'una forta importància de caràcter històric, cultural, econòmic o privat, que queden dividits en dos o més municipis. Apareixen generalment per una incorrecta redacció de les actes històriques que, al preveure una línia a escala 1:25.000, no va tenir en compte els equipaments existents. Aquestes disfuncions, o bé ja es coneixien i s'havien obviat, o bé se n'havia aplatat la solució, i afloren quan hom estudia aquests documents a fi de dotar-los d'una precisió a escala 1:5000. Per solucionar-les, caldrà indagar a la documentació històrica per tal d'atribuir l'element al municipi que més l'hi pertoqui o, en el seu defecte, establir els convenis de gestió i d'accés més idonis entre tots els municipis afectats. En són exemples la capella de Sant Miquel, al santuari de Sant Miquel del Fai, entre els termes municipals de Bigues i Riells i Sant Quirze Safaja i l'ermita de la Salut, entre els termes municipals de Sant Cugat del Vallès i del Papiol.

3.8.1. *El Santuari de Sant Miquel del Fai. Termes municipals de Bigues i Riells i Sant Quirze Safaja*

Aquesta situació s'ha inclòs en el present apartat ja que la zona objecte d'estudi –el complex històric i natural de Sant Miquel del Fai–, que històricament pertany al terme municipal de Bigues i Riells, es troba aïllada del nucli poblacional del municipi i el seu accés principal és fa a través d'una carretera situada, en gairebé la seva totalitat, en els termes de Sant Feliu de Codines i de Sant Quirze Safaja. Tanmateix, la problemàtica a estudiar no és per raó de l'aïllament del sector sinó per la partició del complex com a conseqüència dels traçats de la línia de terme.

El complex de Sant Miquel del Fai està situat al nord del terme municipal de Bigues i Riells i al sud dels Cingles de Bertí, al naixement de la riera de Tenes i la seva situació es veu afectada pel traçat parcial de la línia de terme, concretament de la fita segona a la quarta, entre els termes municipals Bigues i Riells i Sant Quirze Safaja. Així, tal com indica l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bigues i de Sant Quirze Safaja, de 22 de juny de 1922*, les fites segona i tercera es situen al marge inferior dels Cingles de Bertí. Concretament la fita tercera es defineix com el punt d'intersecció entre el marge inferior dels Cingles

de Bertí i el marge nord de casa de Sant Miquel del Fai, essent la línia de terme entre aquestes dues fites el marge inferior del relleu natural, i la fita quarta queda definida pel punt superior de l'eix de la Riera de Sant Quirze, essent la línia de terme entre les fites tercera i quarta la recta compresa entre totes dues fites.

Aquesta línia de terme presenta un greuge important atès que el complex de Sant Miquel del Fai inclou l'ermita de Sant Miquel situada a l'interior d'una cavitat amb la seva entrada a la paret vertical dels Cingles de Bertí. Històricament, s'ha entès que l'ermita de Sant Miquel forma part del complex de Sant Miquel del Fai i, per tant, del terme municipal de Bigues i Riells. Tanmateix, si tenim en compte la descripció tècnica i literal de la línia de terme compresa entre les fites tercera i quarta descrita a l'acta de 1922, l'ermita queda inclosa en el terme de Sant Quirze Safaja.

Al mateix temps, existeix una acta històrica de delimitació anterior a l'esmentada, de 22 de novembre de 1852, que descriu la línia de terme entre les fites segona i quarta d'una forma lleugerament diferent, ja que el termenal descrit en aquest document ressegueix el marge superior dels Cingles de Bertí i atès que el traçat de la línia de terme s'entén com la projecció vertical d'un pla estrictament vertical, tant si es traça per la base (acta històrica de 1922) com pel marge superior (acta històrica de 1852) dels cingles de Bertí, en ambdós casos, l'ermita de Sant Miquel queda a l'interior de la cinglera i, per tant, dins del terme municipal de Sant Quirze Safaja⁵³.

La precisió de la línia de terme esdevinguda arran de les operacions de delimitació va plantejar, en un inici, dues possibles solucions:

- a) Definir la línia de terme entre les fites tercera i quarta en el sentit del què es descriu a l'acta històrica de 1922 o bé a l'acta històrica de 1852, ubicant en ambdues possibilitats l'ermita de Sant Miquel a Sant Quirze Safaja, tot i formar part del complex Sant Miquel del Fai que depèn del terme municipal de Bigues i Riells.
- b) Definir una nova línia de terme que ressegueix el marge interior de l'ermita de Sant Miquel, deixant d'aquesta manera la totalitat de l'ermita al terme municipal de Bigues i Riells i mantenint la totalitat d'aquest complex dins d'aquest terme municipal.

Finalment, les comissions municipals de delimitació dels ajuntaments de Sant Quirze Safaja i Bigues i Riells varen acordar a l'Acta de delimitació entre els termes municipals de Sant Quirze Safaja i Bigues i Riells, de data 27 de novembre de 2013, que adaptarien la línia de terme al marge superior dels Cingles de Bertí i deixarien, per tant, l'Ermita de Sant Miquel en el terme municipal de Sant Quirze Safaja.

53. Pladevall i Font, A. (2009) indica, a *Sant Quirze Safaja, Un poble de frontera*, que una comissió formada pels rectors de Sant Quirze Safaja, Riells i Bertí varen acordar l'any 1566 que el terme entre els antics bisbats de Vic i Barcelona passava per la paret de la roca de la part nord de l'església troglodítica de Sant Miquel, de manera que els altars d'aquest costat de l'església de Sant Miquel no es podien aferrar a la paret perquè sinó es considerarien del bisbat de Vic", pp. 116.

3.8.2. L'ermita de la Salut. Termes municipals de Sant Cugat del Vallès i el Papiol

Aquesta situació correspon a un exemple clar de la importància de la línia de terme quan interacciona amb elements dotats d'una alta importància cultural i provoca una pugna administrativa per saber quin terme municipal és el responsable directe o indirecte de l'equipament. En aquest cas, la línia de terme entre Sant Cugat del Vallès i el Papiol divideix en dues parts l'Ermita de la Salut ja que la documentació històrica de partida d'aquesta línia de terme deriva de l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i senyalar les fites comunes als termes municipals del Papiol i de Sant Cugat del Vallès, de 7 de juliol de 1917*, que indica que el traçat de la línia de terme que afecta a l'ermita segueix una divisòria d'aigües. D'aquesta manera, la línia de terme divideix el temple atès que l'Ermita de la Salut està al capdamunt d'un turó.

Aquesta disfunció va implicar un desacord a l'*Acta de delimitació entre els termes municipals de Sant Cugat del Vallès i del Papiol, de 15 d'octubre de 2009* i, previ a la resolució de la Comissió de Delimitació Territorial, els ajuntaments del Papiol i de Sant Cugat del Vallès van aportar documentació variada per argumentar que l'ermita havia de quedar íntegrament en el seu respectiu terme municipal.

L'Ajuntament del Papiol va considerar que la línia de terme entre les fites segona i tercera és la que derivava del seu planejament urbanístic vigent, que situava l'Ermita de la Salut en el seu terme municipal i va aportar documentació justificativa al respecte.⁵⁴ L'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès va argumentar el seu acord amb la línia de terme que deriva de l'any 1917, però amb una lleugera reinterpretació que no s'ajusta a la divisòria d'aigües determinada per la seva pròpia cartografia.

El 23 de febrer de 2010, la Comissió de Delimitació Territorial va formular una nova línia de terme que respectava l'acta de 7 de juliol de 1917 i que integra l'Ermita de la Salut en el terme municipal del Papiol.⁵⁵ Va concloure que existeixen estudis històrics que indiquen que l'Ermita de la Salut no va pertànyer mai a Sant Cugat del Vallès, atès que quan l'any 1845 la jurisdicció senyorial de Quadre de Canals va ser agregada a Sant Cugat del Vallès en cap moment es fa esment a l'ermita. Fins i tot les masies de la zona eren de la parròquia del Papiol. En aquest sentit, hi ha un document de 1848 on s'esmenten les cases que pertanyen a Sant Cugat del Vallès i en aquest tampoc s'indica res al respecte de l'ermita. Així mateix, en el nomenclàtor de població de 1860, que és el més detallat dels que s'ha fet mai i que conté els noms de les ermites, masies, pallisses, etc., i que caldria entendre com a un document d'autoritat, l'Ermita de la Salut figura en terme del Papiol.

54. L'ajuntament del Papiol va justificar la seva línia de terme mitjançant cartografia, plànols topogràfics i cadastrals, documentació de caràcter dominical i literària, l'Acta de delimitació i amollonament del terme del Papiol de 19 de novembre de 1889 i l'Acta equivalent de 26 de setembre de 1925. També va aportar el Pla especial de protecció i catàleg del patrimoni arquitectònic i arqueològic del Papiol, aprovat definitivament per la Generalitat de Catalunya el 14 de gener de 2009, i els mapes de zonificació comarcal i de divisió general del territori del Pla d'Ordenació Urbana de Barcelona i la seva comarca de 1953, així com la seva actualització dins el Pla General Metropolità de Barcelona de 1976, que situaven l'Ermita de la Salut dins del terme municipal del Papiol. També va aportar documentació en la que acredita actes dispositius i de domini en l'àmbit de l'Ermita de la Salut entre els anys 1971 a 1974, corresponent a aportacions econòmiques de la Diputació de Barcelona per al manteniment i restauració de l'ermita, i de l'any 1998, corresponent al projecte del Patronat Metropolità del Parc de Collserola d'arranjament dels entorns de l'Ermita de la Salut.

55. *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis del Papiol i de Sant Cugat del Vallès, de 23 de febrer de 2010*, Comissió de Delimitació Territorial, 11 de març de 2010.

3.8.3. El Castell de Sant Miquel. Termes municipals de Girona i Celrà

Un altre exemple dels mals de caps que pot generar la línia de terme vers un equipament cultural que es situa a l'àmbit fronterer entre dos municipis és, sense cap mena de dubte, la problemàtica engendrada en el marc de la pertinença municipal del Castell de Sant Miquel. Es tracta d'un element de gran vàlua històrica situat entre els termes municipals de Girona i de Celrà que, tal i com indica l'*Acta de delimitació entre els termes municipals de Girona i de Celrà, de 8 d'octubre de 2009* ambdós municipis reclamen com a pertinent dins el seu corresponent perímetre municipal.

Aquesta problemàtica ve motivada per l'existència de dos conjunts d'actes de delimitació històriques entre els termes municipals de Girona i de Celrà (prèvies a l'acta anterior aixecada com a producte del Decret 244/2007) que descriuen línies de terme diferents: 1) l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Daniel (avui Girona) i de Celrà, pertinents ambdós a la província de Girona, de 6 de juliol del 1926* i l'*Acta addicional a la de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Daniel (avui Girona) i de Celrà, pertinents ambdós a la província de Girona, de 24 de setembre de 1964* i 2) l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Girona i de Celrà, pertinents ambdós a la província de Girona, de 5 d'agost de 1976*.

Les actes històriques de 6 de juliol de 1926 i de 24 de setembre de 1964 descriuen literalment i topogràficament un traçat de la línia de terme entre Celrà i Girona que situa el Castell de Sant Miquel dins el terme municipal de Celrà. Però l'Acta de 5 d'agost de 1976, que esdevé el producte de l'alteració municipal, regulada pel *Decret 2177/68, de 16 d'agost de 1968, pel qual s'aprova d'ofici la incorporació dels municipis de Salt i de Sarrià de Ter, així com l'agregació d'una part dels municipis de Sant Gregori i de Celrà al de Girona*, comportà l'agregació dels antics nuclis de població de Domeny, Sant Pons i Talaia, del terme de Sant Gregori i de l'àmbit Campdorà del terme municipal de Celrà, i situa el Castell de Sant Miquel dins el terme municipal de Girona.⁵⁶

Ja en aquell moment els ajuntaments de Celrà, Sant Gregori i Salt varen mostrar la seva disconformitat i varen interposar diversos recursos contenciosos administratius contra el Decret de 1968 al·legant, principalment, defectes de forma i de situació de desigualtat d'aquests ajuntaments vers el de Girona i qüestionant la potestat d'aquest com a municipi iniciador de l'agregació, així com falta de concreció de divisió de béns, drets i despeses dels ajuntaments de Sant Gregori i de Celrà després de l'agregació i manca de continuïtat dels municipis afectats al resultant. La *sentència de 14 de març de 1974* va desestimar la pretensió i va reafirmar que el Castell de Sant Miquel es situava dins el terme municipal de Girona. Posteriorment, el Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya publicà el *Decret 72/1983, de 3 de març, pel qual s'aprova la segregació dels antics municipis de Salt i de Sarrià de Ter, del terme municipal de Girona*, però les àrees de territori dels termes municipals de Celrà i de Sant Gregori es van mantenir a Girona.

⁵⁶. Colomer, J., "Quinze municipis de les comarques gironines tenen litigis oberts per límits territorials", *Diari el Puntavui*, 3 de maig de 2010.

Així, l'Acta de 8 d'octubre de 2009 evidencia un cop més que el sentiment de pertinença municipal del Castell de Sant Miquel encara no s'ha aclarit i ambdós municipis consideren que forma part de la seva riquesa patrimonial. L'Ajuntament de Celrà considera que la línia de terme correcte és la contemplada a l'acta de 1926, que deixa el Castell de Sant Miquel dins els seu terme municipal i, al mateix temps, considera que l'Acta de 1976 no es va realitzar d'una forma òptima. D'altra banda, l'Ajuntament de Girona mostra el seu acord vers la delimitació descrita en aquesta última acta i justifica que és aquest ajuntament qui ha realitzat diverses actuacions de millora i restauració tant a la pròpia estructura del castell com al seu entorn més immediat, essent el responsable, l'any 2004, de la inauguració de la recuperació i rehabilitació del castell⁵⁷.

Tot i que la Comissió de Delimitació Territorial de 27 de juny de 2012, avalada pel Dictamen 380/12 de la Comissió Jurídica Assessora, va resoldre que la delimitació correcte entre els termes municipals de Girona i de Celrà, en l'àmbit del Castell de Sant Miquel, és aquella que deriva de l'acta històrica de delimitació de 5 de juny de 1976, els ajuntaments continuen batallant políticament i mediàticament per aconseguir la titularitat de l'àmbit del Castell de Sant Miquel.⁵⁸

3.9. Anomalies d'imprecisió per la interacció i el solapament de les línies de terme

Un terme municipal correspon a un polígon tancat i el conjunt d'aquests polígons conforma el mapa municipal de Catalunya, per tant, és inviable i incoherent que cap superfície municipal es solapi amb una altra. Tanmateix, sí que es possible que es produeixin solapaments de les línies de dos o més termes municipals i que es generin anomalies o disfuncions territorials. El projecte del Mapa Municipal de Catalunya pretén precisar els traçats de les línies de terme municipals, passant de l'escala 1:25.000, continguda a les actes aixecades entre els anys 1910 i 1930, a l'escala 1:5.000 i corregir les imprecisions pròpies de la línia definides a principis de segle i les possibles incorreccions contingudes als esmentats documents històrics que vagin aflorant al llarg del procés. Exemples d'aquesta situació en són les interaccions de les línies de terme entre Santa Margarida de Montbui, Igualada i Jorba; Gallifa i Sant Feliu de Codines; i Guimerà i Passanant i Belltall.

3.9.1. Termes municipals de Santa Margarida de Montbui, Igualada i Jorba

Les línies de terme entre els termes municipals de Santa Margarida de Montbui, Igualada i Jorba, situats a la comarca de l'Anoia, estan descrites a l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Igualada i de Jorba, de 23 d'agost de 1950*, l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Igualada i de Santa Margarida de Montbui, de data 30 d'abril de 1914* i l'*Acta de l'operació practicada per*

57. Colomer, J., op. cit.

58. Nadal, J., "L'alcalde de Girona rebutja parlar amb Celrà sobre la propietat de Sant Miquel", *Diari el Puntavui*, 10 d'abril de 2013 i Nadal, J., "A la conquesta del Castell de Sant Miquel", *Diari el Puntavui*, 9 d'abril de 2013.

reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Jorba i de Santa Margarida de Montbui, de data 26 de maig de 1916, de l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol. En aquestes, es situa la fita comuna dels termes municipals de Santa Margarida de Montbui, Igualada i de Jorba a l'eix del riu l'Anoia, entre les partides dels Camps del Molí Blanc i els Camps de Carulla.

Tanmateix, el traçat de la línia de terme entre Jorba i Igualada i entre Santa Margarida de Montbui i Jorba descrit a les actes esmentades estableix que entre la fita comuna als tres municipis i les fites posteriors, la línia de terme segueix parcialment per l'eix del riu Anoia i presenta un solapament d'ambdós traçats que impedeix el tancament total del polígon que conformen individualment els termes municipals de Santa Margarida de Montbui, Jorba i Igualada. Aquestes anomalies s'evidencien durant les operacions de delimitació municipal entre els termes municipals d'Igualada i de Jorba, de data 2 d'abril de 2008, de Santa Margarida de Montbui i d'Igualada, de data 20 de febrer de 2008, i de Santa Margarida de Montbui i d'Igualada, de data 22 de febrer de 2008. I, davant d'aquest fet, els ajuntaments acorden resoldre la situació mitjançant la modificació de la posició de la fita comuna a un nou punt de l'eix del riu Anoia a fi d'evitar el solapament de les tres línies de terme.

3.9.2. Termes municipals de Gallifa i Sant Feliu de Codines

La descripció històrica de la fita comuna als termes municipals de Gallifa (Vallès Occidental), Sant Feliu de Codines (Vallès Oriental) i Caldes de Montbui (Vallès Oriental), continguda a l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Caldes de Montbui i de Gallifa, de data 26 de juny de 1918*, l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Feliu de Codines i de Gallifa, de data 2 de juliol de 1919*, i a l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes entre els termes municipals de Sant Feliu de Codines i de Caldes de Montbui, de data 22 de juny de 1918*, aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, la situa al marge esquerre del torrent del Sot de la Roca.

Així, la documentació històrica descriu el traçat de la línia de terme entre aquesta fita i les successives mitjançant la normal baixada (la línia perpendicular més curta) entre aquesta fita i l'eix de la riera del torrent del Sot de la Roca, per on continua fins arribar a les fites segona (Caldes de Montbui - Gallifa) i quarta (Sant Feliu de Codines - Gallifa). En aquest cas, les normals es superposen per arribar a l'eix del torrent del Sot de la Roca i prendre direccions oposades, superposició que no permetia tancar correctament els perímetres municipals de Gallifa i de Sant Feliu de Codines. Aquesta anomalia s'evidencia durant el procediment de delimitació entre els termes municipals de Gallifa i Sant Feliu de Codines, de data 12 de novembre de 2009, i entre els termes municipals de Gallifa i de Caldes de Montbui, de data 11 de febrer de 2010. Una situació que els ajuntaments de Gallifa, Caldes de Montbui i Sant Feliu de Codines resolen mitjançant la modificació de la posició de la fita comuna als termes municipals de Gallifa i de Sant Feliu de Codines a l'eix del riu Anoia per tal d'evitar el solapament de les dues línies de terme.

3.9.3. Termes municipals de Guimerà i Ciutadilla

Les actes històriques de delimitació entre els termes municipals de Ciutadilla (Urgell) i de Guimerà (Urgell), són l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Ciutadilla i de Guimerà, de data 24 de maig de 1919 i l'Acta addicional de data 20 de juliol de 1976*, i entre els termes municipals de Guimerà i de Passanant i Belltall, l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Guimerà i de Passanant, de data 23 d'agost de 1919, i l'Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Guimerà i de Passanant, al seu annex Belltall, de data 10 de novembre de 1919*. Aquestes actes presenten un important solapament d'ambdós traçats de les línies de terme: el traçat descrit entre els termes municipals de Ciutadilla i Guimerà fixa, entre les fites onzena i dotzena, una línia recta que es solapa amb el traçat de la línia de terme descrit entre els termes municipals de Guimerà i de Passanant i Belltall, que traça una línia recta entre les fites tretzena i catorzena i, des d'aquesta, segueix la normal baixada fins a la seva intersecció amb l'eix del riu Boixeró, per on continua fins a la fita quinzena. Per tal de solucionar aquesta interacció de línies de terme, els ajuntaments de Ciutadilla i de Guimerà acordaren incorporar un vèrtex a la línia recta compresa entre les fites onzena i dotzena, i modificar l'*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Ciutadilla i de Guimerà, de 26 de novembre de 2008*, per tal d'evitar el solapament amb la línia de terme entre Guimerà i Passanant i Belltall.

3.10. Anomalies territorials generades per les divergències entre els límits municipals i els accidents geogràfics

Els elements geogràfics, tals com cursos d'aigua, camins, línia de costa, divisòries d'aigües, etc., són elements dinàmics que al llarg del temps poden variar, ja sigui per acció natural o per acció antròpica. Així, quan un límit municipal es defineix a través d'un element geogràfic i aquest pateix una variació respecte el traçat descrit a la documentació de partida esdevé una possible dualitat de solucions: 1) la variació del límit natural hauria d'implicar la variació implícita de la línia de terme, a fi d'adaptar-la al nou límit o 2) la variació del límit natural no hauria d'implicar la variació implícita de la línia de terme ja que aquesta es considera una radiografia del moment de redacció de l'acta de delimitació.

Sovint, aquesta anomalia territorial genera importants greuges que cal solucionar ja que, en funció del criteri adoptat, determinades porcions de terreny poden atribuir-se a un municipi diferent al qual pertanyien amb anterioritat al procediment de delimitació, i generar problemàtiques de caire econòmic o de pertinença entre els municipis afectats. A l'entendre de l'autor d'aquest treball, quan al llarg del procediment de delimitació s'observa que l'element natural que defineix (a través de les actes històriques de delimitació) un límit municipal ha variat, s'hauria de poder adaptar el límit municipal a l'element natural, sempre hi quan aquest fet no comporti un distanciament altament

considerable respecte la posició històrica i compti amb el vist-i-plau de les comissions de delimitació dels termes municipals afectats. Tanmateix, quan la distància de l'element natural dista molt del punt de referència històric i s'evidencia un posicionament de desacord entre les comissions de delimitació dels termes municipals afectats, el límit resultant hauria de ser el contemplat a les actes històriques aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol i, en tot cas, iniciar un procediment d'alteració municipal per esmenar possibles disfuncions territorials.

A continuació, s'enumeren dues situacions que han tingut punts de partida i desenllaços diferents pel que fa als límits municipals definits mitjançant cursos d'aigua. El primer correspon a una situació de desacord entre els termes municipals de Sant Gregori i de Salt respecte del terme municipal de Bescanó on es posava en dubte el traçat real del riu Ter en l'àmbit de l'Illa de la Pilastra, així com la pertinença d'aquest àmbit. I el segon correspon al traçat del riu Ter entre els termes municipals de Sant Jordi Desvalls i Flaçà, on ambdós municipis tenien postures oposades respecte la posició actual i històrica del riu Ter. Finalment, també es citarà el procediment de delimitació entre els termes municipals de Riner i Clariana de Cardener, en el qual es va adaptar la línia de terme històrica que discorria per un camí, modificat al llarg dels anys, al seu traçat actual.

3.10.1. Illa de la Pilastra. Termes municipals de Sant Gregori, Bescanó i Salt

L'Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bescanó i de Sant Gregori, de 26 d'octubre de 1927, així com les actes addicionals de data 5 de juny de 1976 i 23 de novembre de 1983, i l'Acta de delimitació i assenyalament del terme municipal de Sant Gregori amb Salt, de 29 d'abril de 1927, descriuen que la línia de terme entre el terme municipal de Sant Gregori i els termes municipals de Salt i de Bescanó ressegueix el traçat del riu Ter, situant la fita comuna als tres termes municipals en l'indret conegut com l'Illa de la Pilastra.

L'Illa de la Pilastra correspon a una superfície de terra que es troba situada al bell mig de la llera del riu Ter, atès que està envoltada per dos braços del mateix. Aquesta bifurcació del curs del riu Ter comporta, tal i com es relata a continuació, problemàtiques d'interpretació del traçat correcte del riu i, per tant, del límit municipal, per part de les comissions municipals de delimitació, que s'hauran de solucionar a fi d'establir la titularitat de l'illa.

La documentació històrica estableix que la fita comuna als termes municipals de Salt, Bescanó i Sant Gregori es situa a uns cinquanta metres al nord de la sèquia Monar, fet que la localitza al braç del riu Ter ubicat al sud de l'illa de la Pilastra i, per tant, la línia de terme de 1927 ressegueix aquest traçat i situa aquesta porció de terreny dins del terme municipal de Sant Gregori. Tot i la claredat documental, *l'Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Sant Gregori i de Bescanó, de 30 de juliol de 2009*, aixecada en el marc de les operacions de delimitació a instàncies del Decret 244/2007, evidencia un desacord entre els termes municipals de Sant Gregori i de Bescanó vers el traçat correcte del riu Ter al seu pas per l'Illa de la Pilastra i, per tant, de la titularitat de la mateixa i la línia de terme definitiva. En aquest document, l'Ajuntament de Bescanó considera que el traçat correcte del riu Ter és aquell que circula pel nord de l'illa, men-

tre que l'Ajuntament de Sant Gregori entén que el traçat correcte ha de circular pel sud, deixant, respectivament, l'Illa de la Pilastra a cada un dels termes municipals.⁵⁹

L'Ajuntament de Sant Gregori va argumentar que la propietat de l'illa era seva recolzant la seva posició en l'acta de 1927, mentre que per acord plenari de 7 d'abril de 2008, l'Ajuntament de Bescanó va aprovar l'adquisició de la parcel·la i va argumentar que els quaderns topogràfics annexos a l'acta de de 1927 no eren coincidents amb les distàncies de la pròpia acta, que van ser realitzats sense presència de les comissions de delimitació municipal i que la llera històrica del riu Ter va ser alterada per la construcció de la sèquia Monar, així com per l'establiment d'embassaments aigües amunt del riu. Per tant, l'Ajuntament de Bescanó interpretava el braç sud com a un element d'origen antròpic i no natural. Aquests arguments foren descartats per la Comissió de Delimitació Territorial de 28 d'abril de 2011, que conclou que la línia de terme correcta entre els termes municipals de Sant Gregori i de Bescanó és aquella descrita a l'acta de 1927, tot deixant l'Illa de la Pilastra dins del terme municipal de Sant Gregori.

3.10.2. Estret de Sobrànigues. Termes municipals de Flaçà i Sant Jordi Desvalls

El traçat fluvial comprès entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls, ambdós situats a la comarca del Gironès, correspon a un àmbit geogràficament deprimit de formació al·luvial recent que històricament s'ha vist afectat per inundacions periòdiques, entre les quals cal destacar les dels anys 1940, 1962 i 1970. Actualment el riu està canalitzat en aquest sector, tot i que conserva algunes illes fluvials al llarg del seu curs i presenta nombrosos canals de derivació d'aigua que antigament provocaven el moviment de molins instal·lats a les seves ribes. En el sector estudiat s'hi localitza el canal d'en Vinyals.

El tram de riu objecte d'estudi d'aquest treball afecta al traçat de la línia de terme entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls atès que l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls, de 19 d'octubre de 1926*, descriu la línia de terme compresa entre ambdós municipis tot resseguint el traçat del riu Ter. Tanmateix, la documentació històrica no conté els quaderns topogràfics annexes que permetrien resseguir amb precisió el traçat del riu Ter existent amb anterioritat als successius períodes d'inundació, els quals han desvirtuat el curs fluvial original. Aquesta incertesa contribueix a la disconformitat, per part dels dos ajuntaments pel que fa a la línia de terme, que queda recollida a l'*Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls, de 9 d'octubre de 2001*. En ella, l'Ajuntament de Flaçà considerava que el traçat del riu Ter comprès des del punt comú amb Sant Joan de Mollet fins a l'estret de Sobrànigues que havia de definir la línia de terme amb Sant Jordi Desvalls, era aquell que es descrivia a l'acta històrica de 1926, mentre que l'Ajuntament de Sant Jordi Desvalls va considerar que era el curs del riu Ter existent a data 9 d'octubre de 2001 el que havia de marcar la línia de terme entre ambdós municipis.

Per argumentar les diverses posicions, l'Ajuntament de Sant Jordi Desvalls va aportar una documentació cartogràfica diversa que considerava que el límit municipal amb Fla-

59. Colomer, J., "Quinze municipis de les comarques gironines tenen litigis oberts per límits territorials", *Diari el Puntavui*, 3 de maig de 2010.

çà resseguia l'eix existent a data de 9 d'octubre de 2001, com ara plànols de la Direcció General d'Urbanisme, de les normes subsidiàries de Sant Jordi Desvalls o de la Confederació Hidrogràfica dels Pirineus Orientals. D'altra banda, l'Ajuntament de Flaçà va aportar un informe geològic en el qual hi constava el traçat històric del riu Ter, és a dir, aquell coincident amb el descrit a l'acta històrica de delimitació de 1929, a fi de demostrar que el traçat del riu Ter s'havia modificat com a conseqüència de les inundacions de 18 d'octubre de 1940, desplaçant-se cap al sud, respecte l'eix actual, i en detriment del seu propi municipi. Al mateix temps, aquest Ajuntament va aportar nombroses escriptures de propietat que històricament termenejaven amb el riu Ter i va efectuar la comparativa de la superfície de les finques afectades contemplada a les mateixes i al límit cadastral de rústica entre Flaçà i Sant Jordi Desvalls, que traça el límit municipal a l'eix del riu Ter, establint una diferència de 8,5 hectàrees del terme històric de Flaçà que es trobaven a la riba nord del riu Ter, és a dir, en el terme de Sant Jordi Desvalls.

El procediment culmina amb l'informe emès per la Comissió de Delimitació Territorial de data 22 de juliol de 2004, en el qual s'informa que la línia de terme correcta entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls és la descrita en l'informe geològic presentat per l'Ajuntament de Flaçà i que és coincident amb l'acta històrica de 1929, és a dir, l'antic traçat del riu Ter. Aquesta delimitació es conté a la *Resolució GAP/3268/2004, de 18 de novembre, relativa a la delimitació entre els municipis de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls*. D'aquesta manera s'estableix que la línia de terme correcta és aquella que deriva de la documentació històrica de partida, prescindint de la realitat geogràfica actual atès que davant d'un desacord prevalen els documents de partida.

3.10.3. Camí de Trullàs. Termes municipals de Riner i Clariana de Cardener

Sovint, les actes aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol a principis del segle XX traçaven les línies de terme a través dels camins existents al territori. Tanmateix, els camins, com a conseqüència de l'acció agrària o urbanística, poden canviar al llarg del temps i, fins i tot, desaparèixer. Fet que comporta una problemàtica a l'hora de definir el traçat definitiu de les línies de terme.

Un exemple de la variació dels traçats de la línia de terme com a conseqüència de l'acció agrícola és el camí de Trullàs, el qual defineix part del límit municipal existent entre els termes municipals de Clariana de Cardener i de Riner. En aquest cas, l'*Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Clariana de Cardener i de Riner, pertinents ambdós a la província de Lleida, de 14 de juny de 1919*, defineix el traçat de la línia de terme, comprès entre les fites cinquena i sisena, pel marge oest del camí de Trullàs. Però, en l'actualitat, el traçat antic ha variat considerablement (fins a vint metres en el seu punt més distant respecte l'actual) i popularment l'actual camí ha esdevingut el límit antròpic que defineix part del traçat de la línia de terme entre els municipis de Riner i Clariana de Cardener. Aquesta situació podria arribar a generar problemes de gestió d'aquelles parcel·les històricament incloses, a nivell cadastral, dins el terme municipal de Riner, atès que serien imputades a Clariana de Cardener però ambdós ajuntaments a través de l'*Acta de delimitació entre els termes municipals de Riner i de Clariana de Cardener, de 19 de gener de 2012*, acorden reajustar el traçat de la línia de terme al marge actual del camí de Trullàs.

4. Conclusions

1. Els 947 municipis que constitueixen el Mapa Municipal de Catalunya han de disposar d'un límit perimetral clar i precís. Una veritable eina de gestió en la qual hi han de confluïr tots aquells límits competencials que coincideixen intrínscament amb el perímetre municipal per tal que tots els serveis que un ajuntament té el deure de prestar i gestionar al llarg del seu terme municipal es puguin desenvolupar sense cap mena de confusió.

2. El projecte del Mapa Municipal de Catalunya a escala 1:5000 que impulsa el Govern de la Generalitat de Catalunya és un projecte pioner a l'Estat espanyol que pretén dotar els ajuntaments d'una eina clara i precisa que permeti definir clarament el seu límit de prestació de serveis i, al mateix temps, suposa una adaptació acurada de la realitat geogràfica, social i tecnològica actual.

3. Es proposa la modificació de l'article 21 del Decret 244/2007, de 6 de novembre, referent a les tipologies de disfuncions territorials considerades fins al moment amb l'ampliació de quatre noves situacions sota el nom d'anomalies d'imprecisió i territorials: a) anomalies territorials generades per la diferència entre els límits municipals i altres límits supramunicipals o de caràcter gestor; b) anomalies d'imprecisió i territorials generades per l'afectació d'estructures amb vàlua històrica, cultural, social, econòmica o social per la línia de terme; c) anomalies d'imprecisió generades per la interacció i el solapament de les línies de terme; i d) anomalies territorials generades per les divergències entre els límits municipals i accidents geogràfics.

Aquest conjunt d'anomalies s'evidencien freqüentment durant els processos de delimitació de la línia de terme en el procediment d'elaboració del Mapa Municipal de Catalunya i requereixen d'un marc legal que n'empari la seva òptima solució. Es tracta de noves tipologies que tenen una forta incidència sobre la gestió dels ens locals vers el seu terme municipal i que, per tal de ser resoltes àgilment, cal que se'n reconegui la seva rellevància i repercussió.

4. Es proposa la redacció de dos nous articles per incorporar al Decret 244/2007, de 6 de novembre, que englobin l'ajust i la modificació com a eines per tal de resoldre de forma àgil les noves disfuncions plantejades en aquest treball. Es considerarà un ajust de la línia de terme les situacions en què no es produeixi un canvi considerable respecte a la línia de terme definida en anteriors delimitacions. Sovint, els ajustos tenen el seu origen a la pròpia imprecisió de les actes històriques aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol i, atès que la precisió dels documents cartogràfics a escala 1:25.000 és de cinc metres i ve determinada pel límit de percepció de l'ull humà, es permetrà ajustar la línia de terme quan aquesta o les fites en qüestió s'apartin menys de deu metres de la posició teòrica. És considerarà un ajust quan s'interpretin elements naturals tals com

divisòries d'aigües, torrents o antics camins i quan existeixin errors materials o de fet en la documentació de partida. Per la seva banda, estarem davant una modificació de la línia de terme quan es produeixi un canvi respecte la línia de terme existent que ha de ser justificable, coherent i evitar problemes de caràcter general. Les modificacions tenen com a origen el decalatge temporal existent des de l'última modificació dels límits municipals, en el transcurs del qual el territori ha sofert canvis generats per: (a) causes naturals, com ara la modificació del traçat de rius i torrents, a través dels quals es definia la pròpia línia; (b) antròpiques, com ara la modificació de camins o carreteres pels quals discorria la línia de terme, la presència de divergències substancials amb altres límits competencials o bé l'establiment d'un límit d'urbanístic posterior a la documentació històrica de referència; i (c) altres situacions específiques que comportin que la línia de terme s'allunyi més de deu metres respecte de la descrita a la documentació històrica i no comporti canvis substancials en la mateixa que requereixin iniciar un procediment d'alteració.

5. Per tal de resoldre les anomalies territorials generades per les divergències entre els límits municipals i accidents geogràfics, es proposa una solució arbitrària en funció de cada situació. Així, quan al llarg del procediment de delimitació s'observa que l'element natural o antròpic que defineix un límit municipal ha variat, s'hauria de poder adaptar el límit municipal a l'element en qüestió, sempre i quan aquest fet no comporti un distanciament agut respecte de la posició històrica i compti amb el vist-i-plau de les comissions de delimitació dels termes municipals afectats. Quan la distància de l'element natural dista molt del punt de referència històric i/o s'evidencia un desacord entre les comissions de delimitació dels termes municipals afectats, el límit resultant hauria de ser el descrit a les actes històriques aixecades per l'Institut Geogràfic i Estadístic.

5. Bibliografia

5.1. Treballs publicats i inèdits

- ALBÀ I ESPINET, M., I TORRES I LLINÀS, L. (2001), *El Termenal de Llagostera, Llagostera*.
- BURGUEÑO, J. (1995), *De la Vegueria a la Província, la formació de la divisió territorial contemporània als Països Catalans (1790-1850)*, Col·lecció Camí Ral, núm. 7.
- BURGUEÑO, J. i LASSO DE LA VEGA, F. (2002), *Història del Mapa Municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya.
- BURGUEÑO, J., (2009), *Estudi sobre la inexistència de raons geogràfiques que permetin i justifiquin la segregació d'un sector del nord del terme municipal de Torà (Segarra) per tal d'unir-lo a Llobera (Solsonès), atenent a la legislació municipal vigent*, Servei Científicotècnic de Cartografia i SIG, Universitat de Lleida, inèdit.
- CAPDEVILA I SUBIRANA, J., (2009), *Historia del deslinde de la Frontera Hispano-Francesa, del Tratado de los Pirineos (1659) a los tratados de Bayona (1856-1868)*, Centro Nacional de Información Geográfica, Ministerio de Fomento.
- CAPDEVILA I SUBIRANA, J., (2012), *La Delimitació de la frontera hispanofrancesa (1659-1868)*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, inèdit.
- DATZIRA, S., ALBRICH, S., CASAS, M., QUIRANTE, E., SAENZ, L., i SEGARRA, M., (2012), *Informe sobre la línia de frontera estatal a la Comarca del Ripollès*, Oficina del Mapa Municipal de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucional, inèdit.
- DATZIRA, S., (2012), “La delimitació Municipal i l’elaboració del Mapa Municipal de Catalunya”, *Revista Catalana de Geografia*, IV època, Vol. XVII., núm. 45.
- ENTRENA CUESTA, R., (1988), *Curso de derecho administrativo*, Tecnos.
- GALLÈS i CÓLERA, P., (1985), *Els Enclavaments en el mapa municipal de Catalunya: un cas d’estudi: el municipi de Tremp*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- LASSO DE LA VEGA i PANILLO, F., SALVADOR I SEGARRA, M., TORT I DONADA, J., (1994), *La delimitació dels municipis i la formació del mapa municipal de Catalunya*, Departament de Governació i Relacions Institucionals, inèdit.

- MARTÍN ORAD, B.R. (1997), “Deslindes Jurisdiccionales”, *Cuadernos de Administración Local*, vol. 3.
- MASSÓ I CARTAGENA, J., TORRES I SAURA, M., JIMÉNEZ ANGURELL, M. (2011), “La recuperació dels límits municipals històrics. Conveni DGAP-ICC (2005-2011)”, *Revista Catalana de Geografia*, IV època, vol. XVI, núm. 43.
- PLADEVALL I FONT, A., (2009), *Sant Quirze Safaja, Un poble de frontera*, Barcelona.
- PLEGUEZUELOS, C. (1995), *Municipis amb nuclis agregats, treball de col·laboració de la Federació de Municipis de Catalunya*.
- ROCA I JUNYENT, M., BONET I AGUSTÍ, J., BURGUEÑO I RIVERO, J., CASADEVALL I CAMPS, R., FONT I LLOVET, T., FRANQUET I BERNÉS, J.M., LLUCH I MARTÍN, E., I RUBIO I CANO, X. (2000), *Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya, Comissió d'experts creada per acord de Govern de la Generalitat de Catalunya de 3 d'abril de 2000, a instància dels diferents grups del Parlament de Catalunya*, Parlament de Catalunya.
- RUEDA, I., (1985), *Diagnòstic del Mapa Municipal de Catalunya*, memòria inèdita, Servei de Demarcacions Territorials de la Generalitat de Catalunya.
- RUEDA, I., CAMARASA, J.M., MATEU, X., SANCLIMENTS, X., PALLEROLS, F., CUADROS, I. (1987), *L'organització Comarcal de Catalunya*, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya.
- SALVADOR SEGARRA, M. (2000), *Les comarques i els municipis de Catalunya*, Col·lecció Població i Territori, vol. 8, Departament de la Presidència.
- SOLÉ i PERICH, LL. *Vilobí d'Onyar, Fites de Terme Municipal*. Ajuntament de Vilobí d'Onyar. Inèdit.
- VILA, M.A. (1982), *Els Municipis de Catalunya*, Servei Central de Publicacions de la Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència.
- VILA, M.A. (1989), *Les Comarques i els Municipis de Catalunya*, Territori i Població, Departament de Presidència i Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya.

5.2. Informes

- *Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials al nucli de l'Estació de Balenyà, que afecta als termes municipals de Balenyà, el Brull i Seva, juny de 1994, Comissió de Delimitació Territorial, 22 de desembre de 1994.*
- *Informe sobre l'expedient de segregació d'una part del terme municipal de Puigverd d'Agramunt, per a la seva agregació al de Tornabous, de 2 de novembre de 1998, Comissió de Delimitació Territorial, 19 de novembre de 1998.*

- *Informe sobre la Possibilitat de Resolució dels Enclavaments Municipals de Catalunya, novembre de 1989, Servei de Demarcacions Territorials de Catalunya, Departament de Governació i Relacions Institucionals, inèdit.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'inici de l'expedient de correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de les Rovires de Baix pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà, de 2 de gener de 2002, Comissió de Delimitació Territorial, 5 de març de 2002.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de segregació de part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al municipi de Navàs, de 3 de juny de 2004, Comissió de Delimitació Territorial, 22 de juliol de 2004.*
- *Addenda a l'informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de segregació de part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al municipi de Navàs, de 26 de novembre de 2004, Comissió de Delimitació Territorial, 16 de desembre de 2004.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'inici de l'expedient d'alteració dels termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada (Bages, Barcelona), de data 4 de novembre de 2008, Comissió de Delimitació Territorial, 3 de desembre de 2008.*
- *Estatuts de la mancomunitat intermunicipal de la Beguda Alta, Ajuntament de Masquefa, Ajuntament de Sant Esteve Sesrovires, Ajuntament de Sant Vicenç d'Hortons, 27 de març de 2009.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 31 de març de 2009, Comissió de Delimitació Territorial, 11 de març de 2010.*
- *Addenda a l'informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Sant Quirze de Besora i de Sora, de 22 de febrer de 2010, Comissió de Delimitació Territorial, 11 de març de 2010.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial l'expedient de correcció de disfuncionalitats territorials de la Beguda Alta, dels municipis de Masquefa, de Sant Esteve Sesrovires i de Sant Llorenç d'Hortons, 1 de març de 2010, Comissió de Delimitació Municipal, 11 de març de 2010.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'expedient de delimitació entre els municipis del Papiol i de Sant Cugat del Vallès, 23 de febrer de 2010, Comissió de Delimitació Territorial, 11 de març de 2010.*
- *Informe per a la Comissió de Delimitació Territorial sobre l'Expedient de correcció de disfuncionalitats territorials entre els municipis de Biosca, Torà i Llobera, 1 de març de 2010, Comissió de Delimitació Territorial, 14 de desembre de 2011.*
- *Informe sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Bescanó i de Sant Gregori, 28 d'abril de 2011, Comissió de Delimitació Territorial, 14 de desembre de 2011.*

- *Informe sobre l'expedient de delimitació entre els municipis de Girona i de Celrà, 27 de juny de 2012, Comissió de Delimitació Territorial, 14 de desembre de 2011.*

5.3. Dictàmens

- *Dictamen 89/93 sobre la segregació d'una part dels termes municipals de Balenyà, el Brull, Malla i Seva per constituir un nou municipi amb el nom de Sant Miquel de Balenyà, Comissió Jurídica Assessora, 17 de juny de 1993.*
- *Dictamen 66/99 sobre la segregació d'una part del terme municipal de Puigverd d'Agramunt per a la seva agregació al de Tornabous, Comissió Jurídica Assessora, 25 de febrer de 1999*
- *Dictamen 381/02 sobre la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de les Rovires de baix pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà, Comissió Jurídica Assessora, 19 de setembre de 2002.*
- *Dictamen 89/93 sobre la segregació d'una part dels termes municipals de Balenyà, el Brull, Malla i Seva, per a constituir un nou municipi amb el nom de Sant Miquel de Balenyà, Comissió Jurídica Assessora, 17 de juny de 1993.*
- *Dictamen 276/94 sobre l'expedient de correcció de disfuncionalitats territorials dels municipis de Biosca, Torà (Segarra) i Llobera (Solsonès), Comissió Jurídica Assessora, 16 de maig de 1994.*
- *Dictamen 92/05 sobre la segregació d'una part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al de Navàs, Comissió Jurídica Assessora, 17 de març de 2005.*
- *Dictamen 416/09 sobre l'expedient de correcció de disfuncionalitats territorials dels municipis de Biosca, Torà (Segarra) i Llobera (Solsonès), Comissió Jurídica Assessora, 26 de novembre de 2009.*
- *Dictamen 237/10 relatiu a l'alteració dels termes municipals de Sora i de Sant Quirze de Besora, Comissió Jurídica Assessora, 1 de juliol de 2010.*
- *Dictamen 57/09 relatiu al procediment administratiu d'alteració de termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada, Comissió Jurídica Assessora, 26 de febrer de 2009.*
- *Dictamen 380/12 relatiu a la Delimitació territorial entre els termes municipals de Girona i Celrà, Comissió Jurídica Assessora, 22 de novembre de 2012.*

5.4. Premsa

- Agulló, E., “Forallac, 35 anys d’una fusió reivindicada”, *Diari el Puntavui*, edició de 4 d’abril de 2012.
- Colomer, J., “Quinze municipis de les comarques gironines tenen litigis oberts per límits territorials”, *Diari el Puntavui*, edició 3 de maig de 2010.
- EFE Barcelona, “La nova llei de governs locals limitarà el sou màxim dels alcaldes”, *Diari el Puntavui*, edició 8 d’abril de 2013.
- EFE Barcelona, “Un informe de la UB aposta per la fusió de municipis”, *Diari Ara*, edició 14 d’abril de 2013.
- Montilla, R., “Limbo Administrativo”, *Suplement Vivir. Diari la Vanguardia*, edició 14 de febrer de 2012.
- Nadal, J., “L’alcalde de Girona rebutja parlar amb Celrà sobre la propietat de Sant Miquel”, *Diari el Puntavui*, edició de 10 d’abril de 2013.
- Nadal, J., “A la conquesta del Castell de Sant Miquel”, *Diari el Puntavui*, edició de 9 d’abril de 2013.
- Torns, M., “Els experts consideren urgent la reforma del mapa municipal”, *Diari el Puntavui*, edició 7 d’abril de 2012.

5.5. Decrets i legislació

- *Tractat dels Pirineus de 1659.*
- *Constitució Espanyola de 1812.*
- *Reial Decret de 30 de novembre de 1833 sobre la divisió civil del territori espanyol a la Península i a les Illes adjacents en 49 províncies.*
- *Llei d’Organització i Atribucions dels Ajuntaments, de 8 de gener de 1845.*
- *Tractat dels límits celebrat entre Espanya i França, signat a Baiona el 2 de desembre de 1856.*
- *Tractat dels límits entre Espanya i França des de la Vall d’Andorra al Mediterrani, signat a Baiona el 26 de maig de 1866.*
- *Acta Final de la solució dels límits entre Espanya i França pels Pirineus, signada a Baiona el dia 11 de juliol de 1868.*
- *Reial Decret de 23 de desembre de 1870, d’assenyalament de termes municipals.*
- *Reial Decret de 30 d’agost de 1889, d’ordenació de la renovació de les fites a les línies divisòries dels termes municipals.*

- *Reial Decret de 30 d'agost de 1889, sobre l'establiment de la delimitació municipal.*
- *Llei de 23 de març de 1906 sobre la formació del cadastre parcel·lari d'Espanya.*
- *Reial Decret de 2 de juliol de 1924 pel qual s'aprova el Reglament de Població i Termes Municipals.*
- *Estatut d'Autonomia de Catalunya de 9 de setembre de 1932.*
- *Llei Municipal de Catalunya de 5 de gener de 1934.*
- *Reial Decret de 17 de maig de 1952 pel qual s'aprova el Reglament de Població i Demarcació Territorial a les Entitats Locals.*
- *Llei de Règim local, text articulat i refòs, de 24 de juny de 1955.*
- *Decret 2177/68 de 16 d'agost de 1968, pel qual s'aprova d'ofici la incorporació dels municipis de Salt i de Sarrià de Ter, així com l'agregació d'una part dels municipis de Sant Gregori i de Celrà al de Girona.*
- *Decret 2303/1970, de 16 de juliol, pel qual s'adopta la projecció universal transversa mercator (UTM) per la revisió i nova edició del mapa topogràfic nacional.*
- *Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979.*
- *Decret 72/1983, de 3 de març, pel qual s'aprova la segregació dels antics municipis de Salt i de Sarrià de Ter, del terme municipal de Girona.*
- *Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases de règim local.*
- *Reial Decret 1960/1986, d'11 de juny, pel qual s'aprova el reglament de població i demarcació territorial de les entitats locals.*
- *Llei 5/1987, de 4 d'abril, del règim provisional de les competències de les diputacions provincials.*
- *Llei 6/1987, de 4 d'abril, d'organització comarcal de Catalunya per tal de regular la divisió i l'organització comarcal del territori de Catalunya.*
- *Decret 216/1987, de 19 de maig, pel qual s'aprova la convocatòria d'una consulta municipal preceptiva sobre l'adscripció comarcal.*
- *Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, a fi de regular els trets essencials del territori dels ens locals de Catalunya.*
- *Decret 140/1988, de 24 de maig, pel qual s'aprova el Reglament de demarcació territorial i població dels ens locals de Catalunya.*
- *Decret 57/1991, de 25 de març, d'agregació total del municipi de Palmerola al de les Llosses, ambdós de la comarca del Ripollès.*
- *Decret 246/1993, de 28 de setembre, pel qual es denega la segregació d'una part dels termes municipals de Balenyà, el Brull, Malla i Seva, per constituir un municipi independent.*

- Decret 157/1995, de 16 de maig, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials existents al nucli de l'estació de Balenyà, pertanyent als termes municipals de Balenyà, el Brull i Seva.
- Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal.
- Decret 95/1999, de 6 d'abril, pel qual s'aprova l'alteració dels termes municipals de Puigverd d'Agramunt i de Tornabous.
- Reial Decret 3426/2000, de 15 de desembre, pel qual es regula el procediment de delimitació de termes municipals que pertanyen a diferents comunitats autònomes.
- Decret 314/2002, de 19 de novembre, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de Rovires de Baix, pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà.
- Correcció d'Errada al Decret 314/2002, de 19 de novembre, pel qual s'aprova la correcció de disfuncionalitats territorials de l'enclavament de Rovires de Baix, pertanyent al municipi de les Llosses, per a la seva agregació al municipi de Borredà.
- Decret 2/2003, de 28 d'abril, pel qual s'aprova el text refós de la llei municipal i de règim local de Catalunya.
- Decret 4/2003, de 4 de novembre, pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'organització comarcal de Catalunya.
- Decret 80/2005, de 3 de maig, pel qual es denega la segregació d'una part del terme municipal de Balsareny per a la seva agregació al municipi de Navàs.
- Estatut d'Autonomia de Catalunya de 2006.
- Decret 244/2007, de 6 de novembre, pel qual es regula la constitució i la demarcació territorial dels municipis, de les entitats municipals descentralitzades i de les mancomunitats de Catalunya.
- Reial Decret 1071/2007, de 27 de juliol per el qual es regulen els sistemes geodèsics de referència oficial a Espanya.
- Reial Decret 1545/2007, de 23 de novembre pel qual es regulen els sistemes cartogràfics nacionals.
- Decret 84/2009, de 26 de maig, pel qual s'aprova l'alteració parcial dels termes municipals de Manresa i de Sant Joan de Vilatorrada.
- Llei 8/2010, del 22 d'abril, de creació del municipi de la Canonja.
- Llei 30/2010, del 3 d'agost, de vegueries.
- Avantprojecte de Lleis de Govern locals de Catalunya.
- Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització y sostenibilitat de l'Administració Local.

5.6. Actes de delimitació (per ordre cronològic)

- *Acta de delimitació Sant Quirze-Bigues, Institut Geogràfic Espanyol, 28 d'abril de 1852.*
- *Acta de delimitació i amollonament del terme del Papiol, Institut Geogràfic Espanyol, 19 de novembre de 1889.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Jorba i de Santa Margarida de Montbui, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 26 de maig de 1914*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Ascó i de Vinebre, ambdós pertinents a la província de Tarragona, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 11 d'agost de 1917.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals del Papiol i de Sant Cugat del Vallès, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 7 de juliol de 1917.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Sant Martí de Torroella i de Manresa, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 11 de juliol de 1917.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Feliu de Codines i de Caldes de Montbui, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 22 de juny de 1918.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Ciutadilla i de Guimerà, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 24 de maig de 1919.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Caldes de Montbui i de Gallifa, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 26 de juny de 1918.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Clariana de Cardener i de Riner, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 14 de juny de 1919.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Feliu de Codines i de Gallifa, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 2 de juliol de 1919.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Guimerà i de Passanant, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 23 d'agost de 1919.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Guimerà i de Passanant, al seu annex Belltall, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 10 de novembre de 1919.*

- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Gironella i d'Olvan, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 8 de juny de 1922.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bigues i de Sant Quirze Safaja, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 22 de juny de 1922.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Cercs i de Fígols, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 6 de juliol de 1923.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 24 i 26 de juliol de 1923.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Riells i d'Arbúcies, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 23 d'agost de 1923.*
- *Acta addicional a l'acta de delimitació i amollonament del terme del Papiol de 19 de novembre de 1889, Institut Geogràfic Espanyol, 26 de setembre de 1925.*
- *Acta de delimitació i assenyalament del terme municipal de Sant Gregori amb Salt, Institut Geogràfic Espanyol, 29 d'abril de 1927.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Daniel (avui Girona) i de Celrà, pertinents ambdós a la província de Girona, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 6 de juliol de 1926.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 19 d'octubre de 1926.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bescanó i de Sant Gregori, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 26 d'octubre de 1927.*
- *Acta de l'operació practicada per a reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Ribes de Freser i de Queralbs, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 24 d'agost de 1928.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Sant Martí de Torroella i de Manresa, d'11 de juliol de 1917, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 3 de juny de 1929.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora de 24 i 26 de juliol de 1923, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 14 de març de 1949.*

- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Igualada i de Jorba, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 23 d'agost de 1950.*
- *Acta addicional a l'acta de l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Jorba i de Santa Margarida de Montbui de 26 de maig de 1914, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 23 d'agost de 1950.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Igualada i de Santa Margarida de Montbui, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 24 d'agost de 1950.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bescanó i de Sant Gregori de 26 d'octubre de 1927, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 5 de juny de 1976.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme entre els termes municipals de Ciutadilla i de Guimerà de 24 de maig de 1919, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 20 de juliol de 1976.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Daniel (avui Girona) i de Celrà, pertinents ambdós a la província de Girona, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 5 d'agost de 1976.*
- *Acta addicional a l'acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Bescanó i de Sant Gregori de 26 d'octubre de 1927, Institut Geogràfic i Estadístic Espanyol, 23 de novembre de 1983.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Flaçà i de Sant Jordi Desvalls, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 9 d'octubre de 2001.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 22 de desembre de 1998.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals Santa Margarida de Montbui i de Jorba, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 20 de febrer de 2008.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals Santa Margarida de Montbui i d'Igualada, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 22 de febrer de 2008.*
- *Acta de l'operació practicada per reconèixer la línia de terme i assenyalar les fites comunes als termes municipals d'Igualada i de Jorba, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 2 d'abril de 2008.*

- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Ciutadilla i de Guimerà, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 26 de novembre de 2008.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Sant Quirze de Besora i de Sora, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 10 de desembre de 2008.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Queralbs i de Ribes de Freser, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 10 de desembre de 2008.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Sant Gregori i de Bescanó, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 30 de juliol de 2009.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Girona i de Celrà, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 8 d'octubre de 2009.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Gallifa i de Sant Feliu de Codines. Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 12 de novembre de 2009.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Sant Cugat del Vallès i del Papiol, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 15 d'octubre de 2009.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Gallifa i de Caldes de Montbui, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 11 de febrer de 2010.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Riells i Viabrea i d'Arbúcies, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 27 d'abril de 2011.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Riner i de Clariana de Cardener, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 19 de gener de 2012.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals de Fígols i de Cercs, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 28 de febrer de 2012.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals d'Ascó i de Vinebre, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 7 de març de 2012.*
- *Acta de les operacions de delimitació entre els termes municipals d'Olván i de Gironella, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 26 de febrer de 2013.*
- *Acta de delimitació entre els termes municipals de Sant Quirze Safaja i Bigues i Riells, Direcció General d'Administració Local, Generalitat de Catalunya, 27 de novembre de 2013.*

Els límits municipals són línies intangibles sobre el territori. L'ur funció principal rau en definir l'àmbit territorial dins del qual un ajuntament ha de prestar els seus serveis. Actualment, existeixen 947 municipis arreu del territori català producte de l'àmplia legislació espanyola i catalana que n'ha variat el seu nombre al llarg dels últims 200 anys. En aquest sentit, la voluntat catalana de gestionar els límits municipals i regular l'alteració municipal ha estat històricament recurrent. El comportament dinàmic dels límits municipals i la seva interacció amb altres límits gestors, naturals i/o elements patrimonials ens aporta múltiples exemples en què l'àmbit territorial de prestació de serveis pels ens municipals no esdevé del tot clar, donant lloc al que, en aquest treball, anomenem "disfuncions territorials". Per resoldre aquestes situacions i donar una òptima precisió a les actes de delimitació municipals existents, aixecades a les primeres dècades del segle XX, la Generalitat de Catalunya ha endegat un projecte pioner, el Mapa Municipal de Catalunya.

Sergi Albrich Viñas (Sant Joan de les Abadesses, 1982). Geòleg, ha cursat la Diplomatura de Postgrau en Gestió i Administració Local i el Màster en Govern Local a la Universitat Autònoma de Barcelona. Desenvolupa la seva tasca professional a la Generalitat de Catalunya i, des del 2009, és regidor a l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses.